

Mukəddəs Kitab

Təwrat 3-qisim

«Lawiylar»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Təvrat 3-kisim

«Lawiylar»

(«Kahin-lawiylarning dəsturi»)

Kirix söz

Hudaning Yəhudiyların Misirdin qikirip, Sinay teqida ularoşa Öz həkkaniyliki ayan kilinojan kanun-bəlgilimilərnı tapxurojandin keyinki Musa pəyoqəmbərgə tapilinojan tunji əmri xuki, «**Israilaroşa buyruoşinki, ularning arisida turuxum üqün manga bir turaloşa yasisun**» («Mis.» 25:1-8). Uning arzu-təxnasi Öz həlkişə yekınlixixtin ibarət idi. Həlbuki, pak-mukəddəs bir Huda kandaşmu gunahkar həlk arisida tursun? «Kahin-lawiylarning dəsturi» degən məzkur kitab bu soaləşə kışmən jawablarnı təminləydu — gunahsız bir həyat qurbanlik kılınip, andin insanlar Hudaşə yekınlaşsa bolidu. Demək, gunahsız bir həywaning keni təkülüp, qurbanlik kılınixi bilən Hudaning mukəddəs qedirida uningoşa yekın berixni arzu kıləşuqılarning gunahlıri yepiləjan («kafarət kılinojan») həsəblinatti. Bu gunahsız həyat buka, qoy, əqkə yaki hətta kəptərning həyati bolatti. İnşilda bu soaləşə toluk jawab berilidu: — Huda insaniyətning barlik gunahlıri üqün «ahırki qurbanlik»ni təminligənidi; Məsiş Əysaning, yəni birdinbir mukəmməl gunahsız adəmnig əlumi arkilik hərəkəndəş ixəngüqi Hudaning huzurişə biwasitə kirip, uningoşa yekınlaşalaydu.

Demək, «kahin-lawiylarning dəsturi» degən kitab qurbanlik kılınixning təpsiliy kılınmisişdur; uningda yənə Hudaning Öz həlkidin tələp kılidojan «rəsimiy paklik» (murasımlaroşa kətnixixtiki xərtlər) wə həkikiş, roş-kəngüldiki pak-mukəddəslik toşruluk təpsilatlar bayan kılınidu. Bu kərsətmiləş awwal kahin-lawiylaroşa tapxurulojan (xunga məzkur kitabni «Kahin-lawiylarning dəsturi» dəp atiduk). Kahin-lawiylar bu kərsətmilərnı puqrəlarəşə əğitixkə məş'ul idi.

Gərşə pütün dunyadiki musulman həlklər hər yili «qurban həyt»ta «qurbanlik» kılşimu, əməliyəttə ular «bu qurbanlik kılınixning gunahlarnı yepix üqünliki»din ibarət əşlidiki ukumdin nahayiti yıraklap kətti. Adəttə həyttiki bu «qurbanlik» pütünləy əyidikişlər wə dostlar təripidin yəwətilidu; bəşidə uningdin bir kışmi kəmbəşəllərgə berilidu. Əmma Təwratta əğitilixiqə «qurbanlik» həmmidin awwal Hudaning Əzi üqündur. Təwratta, əgər qurbanlik kıləşuqi kixining qurbanlik «inaklik qurbanlik» yaki «təxəkkür qurbanlik» bolsa, undakta uning qurbanliktn bir kışmini yeyix imtiyazi bolidu; birək u hildiki qurbanlik bolmisa, u uningdin azrakmu yeyixkə bolmaydu. Bəşidə qurbanlikni ötküzüwaləşuqi kahin, xundakla uning ailisidikişlər uningdin yeyixkə bolatti, əmma hərşil qurbanlikning kəp kışmi, bəşidə uning həmmisi Hudaşəşə atəp kəydürölətti.

Məzkur kitabta jəmiy bəş hil hədiyə-qurbanlik təşwirlinidu; xundakla kahinlarning kahinlik hizmət-wəşipilərişə kixixixtiki «şəkkiz künlik təyərlik»ning təpsilatlıri kərsitilidu wə yukirida eytkinimizdəş, Hudaning «rəsimiy paklik» həm «roş-kəngüldiki paklik» toşruluk təpsiliy tələpləri kərsitilidu. Uningda yənə Israil üqün bəşitkən yəttə qong həyt-bayramning

«Lawiylar»

təpsilatlıri, həlkkə itaətmənlikning bəht ata kəlidoqanlıki həmdə itaətsizlikning bəhtsizlik elip kəlidoqanlıki toqruluk bayan kəlinoqan bəxarətlərmu kərsitilidu.

«Mukəddəs» wə «pak»lik toqruluk

Oqurmənlər üqün izahət: — Təwrat-injilda, «mukəddəs» degən səz «mutlək pak», «Hudaqə ataloqan» «Hudaqə alahidə has», «Huda alahidə ixlitidoqan» (məyli adəmlər yaki nərsilər bolsun) degən mənini bildüridu (uyququr həlki arisidiki «uluq» degən mənində əməs).

Hudaning ibadət qədridiki hizmitini yürgüzüx üqün kahınlar rəsimi «mukəddəs» boluxi kerək; Lawiylar bolsa ularqə həmdəmdə bolux üqün rəsimi «pak» boluxi kerək idi. Əmma Hudaning həlqining həmmisi roh-kəngül jəhəttə hərdaim mukəddəs turuxi kerək: **«Mən Hudayinglar Pərwərdigar mukəddəs boluqəqqa, silərmu mukəddəs boluxunglar kerək»** (19:2).

«Təbirlər»diki **«əzünglarni pak kilinglar»** wə **«əzünglarni pak-mukəddəs kilinglar»** degənnimu kəring.

Muxu yərdə eytip ötuximiz kerəkki, Təwrat dəwridə «təndiki napaklik» kixilərnəning Hudaqə dua kilingioqə həqkəndəq tolsaloqu əməs idi.

Məzmun: —

- (a) Bəx hil hədiyə-kurbanlik (1-7-bablar)
- (ə) Kahinlarning wəzipisigə kirixixi (8-10-bablar)
- (b) «Pak» wə «napak» haywanlar (11-bab)
- (p) «Rəsimi paklik» toqruluk bəlgilimilər (12-15-bablar)
- (t) «Kafarət küni» (16-bab)
- (j) Kurbanlik kiling toqruluk baxqa bəlgilimilər (17-bab)
- (q) Hurapiyliklar wə hərhil yirginlik iqlar (18-20-bablar)
- (h) Kahinlarni baxkuridoqan bəlgilimilər (21-22-bablar)
- (d) Pərwərdigar bekitkən yəttə heyət-bayram (23-bab)
- (r) Qıraoqdan üqün zəytun meyini təyyarlux wə baxqa iqlar (24-bab)
- (z) «Xabat yili» wə «azad yili» (25-bab)
- (z) Bərikət wə lənətlər (26-bab)
- (s) Qəsəmlər (27-bab)

.....

Lawiylar

«Kahin-lawiylarning dasturi» Keydurmə qurbanlik toqrisidiki bəlgilimilər

1 ¹ Wə Pərwərdigar Musani qakirip jamaət qediridin uningə səz kiliپ mundak dedi: —
² Sən Israillaroğa səz kiliپ ularoğa mundak degin: — Əgər silərdin biringlar Pərwərdigarning aldioğa bir qurbanlikni sunmaqçı bolsanglar, qurbanlikinglarni qarpaylardin, yəni kala yaki uxxak mallardin sunuxunglar kerək.
³ Əgər uning sunidioqini kalilardin keydurmə qurbanlik bolsa, undakta u bejirim ərkək haywanni kəltürsun; uning Pərwərdigarning aldidə qəbul boluxi üçün uni jamaət qedirining kirix aqzining aldidə sunsun. ⁴ U qolini keydurmə qurbanlikning bexioğa koysun; xuning bilən qurbanlik uning ornioğa kafarət boluxkə qəbul kilinidu. ⁵ Andin u Pərwərdigarning huzurida buqini boquzlisun; kahinlar boləjan Hərunning oqulliri kenini kəltürüp, jamaət qedirining kirix aqzidiki qurbangahning üsti kismining ətrapiğa səpsun. ⁶ Andin qurbanlik kילוquqi keydurmə qurbanlik kilinoğan haywanning terisini soyup, tenini parqilisun. ⁷ Wə Hərun kahinning oqulliri qurbangahda ot kalap otning üstigə otunlarni tizsun. ⁸ Andin kahinlar boləjan Hərunning oqulliri gəx parqilirini, bexi wə meyi bilən qoxup, qurbangahdiki otning üstidiki otunning üstigə tərtip bilən tizip koysun. ⁹ Lekin uning iq-qarni bilən paqaklirini qurbanlik sunoquqi suda yusun; andin kahin həmmisini elip kelip qurbangahning üstidə keydürsun. Bu ot arkilik sunulidioğan qurbanlik hesabida, Pərwərdigarəğa huxbuy qikirilidioğan keydurmə qurbanlik bolidu.

Koy padisidin kilinoğan qurbanlik

¹⁰ Əgər u keydurmə qurbanlik kilix üçün uxxak mallardin koy ya eqkə qurbanlik kilay desə, undakda u bejirim boləjan bir ərkikini kəltürsun. ¹¹ U uni qurbangahning ximal tərpidə Pərwərdigarning huzurida boquzlisun. Andin kahinlar boləjan Hərunning oqulliri kenini elip, qurbangahning üsti kismining ətrapiğa səpsun. ¹² Qurbanlik kילוquqi bolsa gəxni parqilap, bexi bilən meyini kesip ayrisun. Andin kahin bularni elip qurbangahdiki otning üstidiki otunning üstidə tərtip boyiqə tizip koysun. ¹³ Lekin uning iq-qarni bilən paqaklarni qurbanlik sunoquqi suda yusun; andin kahin həmmisini elip kelip qurbangahning üstidə keydürsun. Bu ot arkilik sunulidioğan qurbanlik hesabida, Pərwərdigarəğa huxbuy qikirilidioğan keydurmə qurbanlik bolidu.

Uqar-qanatların kilinoğan keydurmə qurbanlik

¹⁴ Əgər qurbanlik kילוquqi Pərwərdigarəğa atap uqar-qanatlardin keydurmə qurbanlik kilay desə, undakda u pəhtəklərdin yaki kəptər baqkiloridin qurbanlik kəltürsun. ¹⁵ Kahin uni

1:1 «Wə» — «Lawiylar» yaki «Kahin-lawiylarning dasturi» dəgən kitab «wə» dəgən səz bilən baxlinidu. Xuning bilən bu səz «Kahin-lawiylarning dasturi»ni «Misirdin qikix» dəgən kitabning əng ahirki ayiti (40-bab, 38-ayət) bilən ziq baqlaydu. Məzkur kitab uning dawamidur. «Kirix səz»imizni kəruğ. **«jamaət qediri»** — yaki «kəruğux qediri». «jamaət qediri» dəgən səzdiki «jamaət» ibraniy tilida «Huda bilən uqrixix» yaki «Huda bilən didarlixix» dəgən uqumni bildüridu.

1:3 Mis. 29:10

1:4 «kafarət bolux» — (ibraniy tilida «kafar» yaki «kippur») tüp mənisi «yepix». Gunahlarəğa «kafarət kəltürux» dəgənlik «gunahlarni yepix» dəgənlikdur. Təwrat dəwridə Huda gunahlarni waqitlik yapatti wə xuningdək xu gunahlardin towa kiliپ qurbanlik kəltürgən bəndilirini kaqürüm kilatti. İnjl dəwri kəlgəndə u Məsihnin qurbanliqi wasitisi bilən insanlarning gunahlirini «elip taxlaydu» («Yh.» 1:29, 36ni kəruğ).

1:8 «kahinlar boləjan Hərunning oqulliri» — Hərun bax kahin, oqulliri kahinlar kiliپ bekitilganidi («Mis.» 28:1).

kurbangahning yenioqja elip kelip, bexini toloqap üzüp uni kurbangahning üstidä köydürsun; uning keni sikilip kurbangahning temioqja sürtülsun. ¹⁶ Lekin taxliqini pəyliri bilən koxup kurbangahning xərək tərpidiki küllükkə taxliwətsun; ¹⁷ u kurbanliqni ikki qanitining otturisdin yarsun, biraq uni ikki parqə kiliwətmisun. Andin kahin buni elip kurbangahdiki otning üstidiki otunning üstigə koyup köydürsun; bu ot arkilik sunulidioqan kurbanliq hesabida, Pərwərdigarəja huxbuy qikirilidioqan köydürmə kurbanliq bolidu.

Axliq hədiyyələr

2¹ Əgər birkim Pərwərdigarning huzurioqja axliq hədiyyə sunmaqçı bolsa hədiyyəsi esil undin boluxi kerək; u uningəja zəytun meyi kuyup andin üstigə məstiki salsun... ² U uni elip kahinlar boləqan Hərunning oqullirining aldioqja kəltürsun; andin kahin hədiyyə sunoquqining yadlinixi üqün zəytun meyi iləxtürülgən undin bir qanggal elip, həmmə məstiki bilən koxup, bu hədiyyəni kurbangahta köydürsun; bu ot arkilik sunulidioqan, Pərwərdigarəja huxbuy qikirilidioqan hədiyyə bolidu... ³ Əmma axliq hədiyyədin qəloqini bolsa, Hərun bilən uning oqullirioqja təwə bolsun. Bu Pərwərdigarəja ot arkilik sunuloqanlarning iqidə «əng mukəddəslərnin biri» hesablinidu...

Pixuruloqan axliq hədiyyələr

⁴ Əgər sən tonurda pixuruloqan nərsilərdin axliq hədiyyə sunay desəng, ular zəytun meyi iləxtürülgən esil undin pixuruloqan toqəqlar yaki zəytun meyi sürülüp məsihləngən petir həmək nənərdin bolsun...

⁵ Əgər sening kəltüridioqan hədiyyəng tawida pixuruloqan axliq hədiyyə bolsa u zəytun meyi iləxtürülüp esil undin petir həlda etilsun. ⁶ Sən uni oxtup üstigə zəytun meyi kuyojin; u axliq hədiyyə bolidu.

⁷ Sening kəltüridioqan hədiyyəng qazanda pixuruloqan axliq hədiyyə bolsa undaqta u esil un bilən zəytun meyida etilsun. ⁸ Xu yollarda təyyarlanəqan axliq hədiyyələrnə Pərwərdigarning huzurioqja kəltürgin; uni kahinoqja bərgin, u uni kurbangahqja elip baridu. ⁹ Kahin bolsa axliq hədiyyədin «yadlinix ülüxi»ni elip kurbangahning üstidə köydürsun. Bu ot arkilik sunulidioqan, Pərwərdigarəja huxbuy qikirilidioqan hədiyyə bolidu. ¹⁰ Əmma axliq hədiyyədin qəloqini bolsa, Hərun bilən uning oqullirioqja təwə bolsun. Bu Pərwərdigarəja ot arkilik sunuloqanlarning iqidə «əng mukəddəslərnin biri» hesablinidu.

¹¹ Silər Pərwərdigarning huzurioqja sunidioqan hərəkəndə axliq hədiyyələr eqitku bilən təyyarlanmisun. Qünki silərnin Pərwərdigarəja otta sunulidioqan hədiyyənglarning heqkaysisida eqitku yaki həsəlnə köydürüxkə bolmaydu. ¹² Bularnə Pərwərdigarning aldioqja «dəsləpki həsul» süpitidə sunsanglar bolidu, lekin ular huxbuy süpitidə kurbangahning üstidə köydürülüp sunulmisun.

1:16 «taxliqini pəyliri bilən koxup...» — yaki «kuyruk pəyliri bilən üqaylirini koxup...».

2:1 «esil un» — ibranıy tilida təktiləngini yaxhi tartiloqan, birhil yumxakliqta, heqkəndəq kepek arilaxmioqan un.

2:1 Mis. 6:15; 9:17; Qəl. 15:4

2:2 Law. 6:8

2:3 «Pərwərdigarəja ot arkilik sunuloqanlarning iqidə «əng mukəddəslərnin biri» — hədiyyə-kurbanliqlar «əng mukəddəs» wə «mukəddəs» dəp belinidu. «əng mukəddəs» boləqan hədiyyə-kurbanliqlarnə pəqət kahinlar əzila yeyixkə, xundakla mukəddəs jaydila yeyixkə bolatti. «mukəddəs» hesablanəqan taamlardin ailidikiliri yeyixkə bolatti.

2:3 Law. 10:12

2:4 «toqəqlar» — ibranıy tilida bu səz yaki həlkisiman yaki qəkküq bilən texiləngən birhil nənərnə kərsitidu.

2:12 Qəl. 18:12

¹³ Sening hər bir axliq hədiyyəng tuz bilən tuzlinixi kerək; axliq hədiyyəngni Hudayingning əhdə tuzidin məhrum qılmay, həm mə axliq hədiyyələringni tuz bilən tuzliqin.

¹⁴ Əgər sən Pərwərdigarə «dəsləpki həsul»din axliq hədiyyə sunay desəng, unda qta ziraətning yengi pixqan kək bexini elip, danlarni otta qorup, ezip talqan süpitidə sunoqin; bu «dəsləpki həsul» hədiyyəsi bolidu; ¹⁵ sən uningə qta zəytun meyi quyup üstigə məstiki saloqin; bu axliq hədiyyə bolidu. ¹⁶ Kəhin bolsa uningdin, yəni qorup ezilgən danlar bilən zəytun meydin bir kismini elip həm mə məstiki bilən qoxup, bolarni «yadlinix ülüxi» süpitidə keydürsun. Bu ot arqilix Pərwərdigarə qta sunuloqan hədiyyə bolidu.

Inakliq qurbanliqliri

3 ¹ Birsining sunidioqini inakliq qurbanliqi bolsa, xundakla kalilardin sunsa, u Pərwərdigarning huzuriqta bejirim bir ərkikini yaki qixisini kəltürsun. ² U sunidioqan bu haywanning bexioqta kolini qoyup, andin uni jamaət qedirining kirix eoqizi aldida boquzlisun. Andin kəhinlar boləqan Hərunning oqulliri kəhini qurbangahning üsti kismining ətrapiqta səpsun. ³ Sunoquqi kixi bu inakliq qurbanliqidin Pərwərdigarə qta otta sunulidioqan hədiyyə süpitidə bir kismini elip beoqxlisun, yəni iq kərnini yəgəp turoqan mayni, xundakla barliq iq meyi elip. ⁴ ikki bəəkni wə ularning üstidiki həmdə ikki yanpixidiki mayni ajritip, jigərninq bəəkkiqə boləqan qawa meyi kesip, elip kəlsun. ⁵ Hərunning oqulliri bolsa bularni qurbangahning üstigə kəltürüp ot üstigə qoyuloqan otunning üstidiki keydürmə qurbanliqqa qoxup keydürsun. Bu ot arqilix sunulidioqan, Pərwərdigarə qta huxbuy qikirilidioqan qurbanliq bolidu.

Qoy padisidin boləqan inakliq qurbanliqi

⁶ Birsining Pərwərdigarə qta kilidioqan inakliq qurbanliqi üqün sunidioqini uxxaq maldin bol-sa, unda qta u bejirim bir ərkikini yaki qixisini kəltürsun. ⁷ Əgər uning qurbanliqi qoy bolsa uni Pərwərdigarning aldioqta kəltürüp, ⁸ qurbanliq kilidioqan bu haywanning bexioqta kolini qoyup, andin uni jamaət qedirining kirix aqzining aldida boquzlisun. Andin Hərunning oqulliri kəhini elip qurbangahning üsti kismining ətrapiqta səpsun. ⁹ Sunoquqi kixi bu inakliq qurbanliqidin Pərwərdigarə qta otta sunulidioqan hədiyyə süpitidə bir kismini, yəni uning meyi elip beoqxlisun, — pütün mayliq quyrukini uning omurtkisiqta yəkin yərdin ajritip elip, iq kərnini yəgəp turoqan mayni, xundakla barliq iq meyi elip, ¹⁰ ikki bəəkni wə ularning üstidiki həmdə ikki yanpixidiki mayni ajritip, jigərninq bəəkkiqə boləqan qawa meyi kesip, elip kəlsun. ¹¹ Kəhin bularni qurbangahning üstidə keydürsun; bu otta sunulidioqan, Pərwərdigarə qta ataloqan taam hədiyyəsi bolidu.

¹² Uning sunidioqini əqə bolsa, buni Pərwərdigarning huzuriqta kəltürsun. ¹³ U kolini uning bexioqta qoyup, andin uni jamaət qedirining aldida boquzlisun. Andin Hərunning oqulliri kəhini elip qurbangahning üsti kismining ətrapiqta səpsun. ¹⁴ Andin sunoquqi kixi bu qurbanliqtin Pərwərdigarə qta otta sunulidioqan hədiyyə süpitidə bir kismini elip beoqxlisun, yəni iq kərnini yəgəp turoqan mayni, xundakla barliq iq meyi elip, ¹⁵ ikki bəəkni wə ularning üstidiki həmdə ikki yanpixidiki mayni ajritip, jigərninq bəəkkiqə boləqan qawa meyi kesip, elip kəlsun. ¹⁶ Kəhin bularni qurbangahning üstidə keydürsun; bu otta sunulidioqan, huxbuy qikirilidioqan taam hədiyyəsi bolidu. Mayning həmmisi Pərwərdigarə qta təwədur.

2:13 Mar. 9:49

3:3 Mis. 29:13,22

3:5 Mis. 29:25; Law. 6:5

3:11 Law. 21:6,8,17,21,22; 22:25; Əz. 44:7; Mal. 1:12

¹⁷ Bu harkandak turar jayinglarda silerga abadiy belgilima bolidu; siler heqkandak may yaki kan yemasliklar kerak..

Gunah qurbanliki, yəni «gunahni tiləx qurbanliki»

4¹ Pərwədigar Musaqə səz kiliپ mundak dedi: —

² Israillaroqə səz kiliپ mundak degin: — «Birsi bilməy ezip, Pərwədigar «kılma» dəp buyruoqan harkandak əmrlərdin birigə hilaplik kiliپ selip, gunah kılsa, təwəndikidək kılsun: —
³ — əgər məsihləngən kahin həlkni gunahqa putlaxturidioqan bir gunahni kılsa, undakta u bu kılqan gunahı üqün bir bejirim yax torpaqni elip kelip, Pərwədigaroqə gunah qurbanliki süpitidə sunsun..⁴ U torpaqni jamaət qedirining kirix aqzining yenioqə, Pərwədigarning aldioqə kəltürüp, kolini uning bexioqə qoyup, andin torpaqni Pərwədigarning huzurida booquzlisun. ⁵ Andin məsihləngən kahin torpaqning qenidin azoqina elip, jamaət qediri iqigə kətürüp aparsun; ⁶ kahin xu yərdə barmikini qanoqə qilap, qanni mukəddəs jayning pərdisining aldida, Pərwədigarning huzurida yəttə mərtiwə səpsun. ⁷ Xundakla kahin qandin elip, jamaət qediri iqidə Pərwədigarning aldida turoqan huxbuygahning münggüzlirigə sürsun. Torpaqning qaloqan həmmə qenini bolsa, jamaət qedirining kirix aqzining aldidiki kəydürmə qurbanlik kurbangahining tüwigə təküp qoysun; ⁸ andin u gunah qurbanliki bolqan torpaqning iqidin həmmə meyini ajritip qikərsun — yəni iq qarnini yəgəp turoqan may bilən qaloqan iq meyi, ⁹ ikki bərakni wə ularning üstidiki həmdə ikki yanpaxidiki mayni ajritip, jigəning bərakkiqə bolqan qawa meyini ajratsun ¹⁰ (huddi inaklik qurbanliki bolqan kalining iqidiki may ajritiloqandək); andin kahin bularni kəydürmə qurbanlik kurbangahining üstidə kəydürsun..¹¹ Lekin torpaqning terisi bilən həmmə gəxi, bax bilən paqakliri, iq qarni bilən zinini, ¹² yəni pütkül torpaqning qaloqan qisimlirini qedirgahning sirtioqə elip qikip, pak bir yərgə, yəni küllər təküldioqan jayoqə elip qikip, otunning üstidə otta kəydürsun. Bular küllər təküldioqan jayda kəydürüwetilsun..

¹³ Əgər pütkül Israil jamaiti əzi bilmigən həlda ezip gunah kılqan bolsa, Pərwədigarning «kılma» dəp buyruoqan harkandak əmrlirigə hilaplik ixlarning birini kiliپ selip, gunahqa qüxüp qalsa,..¹⁴ xundakla ularning sadir kılqan gunahı aydinglaxqan bolsa, undakta jamaət gunah qurbanliki süpitidə bir yax torpaqni sunup jamaət qedirining aldioqə kəltürsun. ¹⁵ Jamaətning aqsakalliri Pərwədigarning aldida qollirini torpaqning bexioqə qoyup, andin torpaqni Pərwədigarning aldida booquzlisun. ¹⁶ Məsihləngən kahin torpaqning qenidin azoqina elip jamaət qediri iqigə elip kirsun; ¹⁷ xu yərdə barmikini qanoqə qilap, qanni mukəddəs jayning pərdisining aldida, Pərwədigarning huzurida yəttə mərtiwə səpsun. ¹⁸ Xundakla kahin qandin

3:17 «abadiy» — Təwrattiki «abadiy» dəgən səz ibraniy tilida ikki mənədə ixtilididu: (1) mənggü; (2) xu waqıttiki qeki bekitilmigən, kərəlsiz, məhlətsiz uzun bir məzgilni kərsitidu. «qoxumqə səz»imiznimu kərug.

3:17 Yar. 9:4; Law. 7:26; 17:10,14

4:3 «məsihləngən kahin» — bəlkim «bax kahin»ni kərsitixi mumkin. «Məsih kılıx» yaki «məsihləx» toqrisida «Mis.» 28:41ni wə izahatini kərug.

4:5 Law. 16:14; Qel. 19:4

4:7 Law. 9:9

4:8 Law. 3:3, 4

4:10 Law. 3:5

4:11 Mis. 29:14; Qel. 19:5

4:12 «küllər» — muxu yərdə qurbanliklarning küllirini kərsitidu.

4:12 Law. 16:27; Qel. 19:3; İbr. 13:11

4:13 «jamaət əzi bilmigən» — bu ibraniy tilida «bu ix jamaətning kəzigə yətmigən» dəgən səzlər bilən ipadilididu.

4:13 Law. 9:15; Qel. 15:24-31

4:16 «Məsihləngən kahin» — yaki «məsih kılinoqan kahin» bəlkim «bax kahin»ni kərsitixi mumkin.

elip jamaət qediri iqidə Pərwərdigarning aldida turojan huxbuygahning münggüzligirigə sürsun. Torpaqning qalojan həmmə kənini bolsa, jamaət qedirining kirix aqzining aldidiki köydürmə qurbanliq qurbangahning tüwigə təküp qoysun; ¹⁹ kahin torpaqning iqidin barliq meyini ajritip elip, qurbangahning üstidə köydürsun. ²⁰ U gunah qurbanliqi bolojan ilgiriki torpaqni kilojinioja ohxax bu torpaqnimu xundak kilsun; wə dəl xundak kilixi kerək; xu yol bilən kahin ular üqün kafarət kəltüridu; xu gunah ulardin kəqürülüdu. ²¹ Andin u torpaqni qedirgahning taxkiriyoja elip qikip, ilgiriki torpaqni köydürgəndək bu torpaqnimu köydürsun. Bu jamaət üqün gunah qurbanliqi bolidu.

²² Əgər bir əmir bilməy uning Hudasi Pərwərdigarning «qılma» degən hərəkəndək əmrlirining birigə hilapliq kilişip selip, gunahqa qüxüp qalsə, ²³ wə kilojan gunahı əzigə məlum kilinojan bolsa, undakta u əzi qurbanliq üqün bejirim bir tekini sunsun; ²⁴ u qolini tekining bexioja qoyup, andin uni köydürmə qurbanliq kilinidojan haywanlarni boquzlaydojan jayyoja elip berip Pərwərdigarning aldida boquzlisun. Bu bir gunah qurbanliqi bolidu. ²⁵ Kahin gunah qurbanliqining kenidin barmikioja azojina elip, uni köydürmə qurbanliq qurbangahning münggüzligirigə sürüp qoysun; andin qalojan kənini köydürmə qurbanliq qurbangahning tüwigə təküp qoysun. ²⁶ U inakliq qurbanliqi kilinojan haywanning meyini köydürgəndək, uning barliq meyini qurbangahta köydürsun. Bu yol bilən kahin uni gunahidin paklandurux üqün kafarət kəltüridu wə xu gunahı uningdin kəqürülüdu.

²⁷ Əgər puxralardin biri bilməy uning Hudasi Pərwərdigarning «qılma» degən hərəkəndək əmrlirining birigə hilapliq kilişip selip, gunahqa qüxüp qalsə, ²⁸ wə kilojan gunahı əzigə məlum kilinojan bolsa, undakta u əzining, yəni u sadir kilojan gunahı üqün qurbanliq kilixqa bejirim bir qixi əqkini sunsun; ²⁹ u qolini gunah qurbanliqining bexioja qoyup, andin uni köydürmə qurbanliqlarni boquzlaydojan jayyoja elip berip boquzlisun. ³⁰ Andin kahin uning kenidin barmikioja azojina elip uni köydürmə qurbanliq qurbangahning münggüzligirigə sürüp qoysun; qalojan barliq kənini qurbangahning tüwigə təküp qoysun. ³¹ Inakliq qurbanliqi kilinojan haywanning meyi iqidin ajritilojandək uningmu həmmə meyini ajritip qikarsun; kahin uni Pərwərdigarning aldida huxbuy kəltürsun dəp qurbangahning üstidə köydürsun. Xu yol bilən kahin uning üqün kafarət kəltüridu; xu gunah uningdin kəqürülüdu.

³² Əgər u xixi gunah qurbanliqi üqün qoza kəltürüxnə halisə, bejirim bir qixi qozini sunsun.

³³ U qolini gunah qurbanliqi qozisinin bexioja qoyup, köydürmə qurbanliqlar boquzlinidojan jayyoja elip berip, uni gunah qurbanliqi süpitidə boquzlisun. ³⁴ Andin kahin gunah qurbanliqining kenidin barmikioja azojina elip uni köydürmə qurbanliq qurbangahning münggüzligirigə sürüp qoysun; uning qalojan barliq kənini u qurbangahning tüwigə təküp qoysun. ³⁵ Inakliq qurbanliqi kilinojan qozining meyi iqidin ajritilojandək, uningmu həmmə meyini ajritip qikarsun; kahin bularni Pərwərdigarjoja atap otta sunulidojan barliq qurbanliqlarjoja qoxup, qurbangahning üstidə köydürsun. Xu yol bilən kahin uning sadir kilojan gunahı üqün kafarət kəltüridu; xu gunah uningdin kəqürülüdu.

4:23 «wə» — ibraniyi tilida «wa» degən söz bilən ipadiliniidu; həm də «wə» həm «yaki» degən ikki hil məniyi bildiridu.

4:27 Qel. 15:27

4:28 «wə kilojan gunahı əzigə məlum kilinojan bolsa...» — ibraniyi tilida «wə» «wa» degən söz bilən ipadiliniidu; həm də «wə» həm «yaki» degən ikki hil məniyi bildiridu.

4:31 Mis. 29:18; Law. 3:3, 4, 14

Itaʼtsizlik qurbanliki, yəni «itaʼtsizlikni tiləx qurbanliki»

5¹ Əgər birsi məlum ixka guvahqi bolup, xundakla uningoa kəsəm buyruloqinida kərgini yaki bilginidin məlumat bərmisə, undakta u kəbihlikining jazasioja tartilidu. ² Əgər birsi əzi bilməy napak bir nərsigə tegip kətsə — məyli u napak bir həywanning jəsiti bolsun, məyli napak bir qarpayning jəsiti bolsun, yaki napak bir əmiligüqi həywanning jəsiti bolsun, muxundak nərsigə tegip kətsə umu napak sanilip gunahkar hesablinidu; ³ əgər xuningdək birsi əzi tuymay məlum kixining adəmnı napak kilidioqan hərəkəndə nijasitigə tegip kətsə, xundakla u buni bilip yətsə, undakta u gunahkar hesablinidu. ⁴ Əgər birsi angsiz rəwixtə yaman yaki yahxi bir ixni kilay dəp kəsəm kilip salsa (kixilər hərtürlük ix toqrisida angsiz rəwixtə kəsəm kilixi mumkin), xundakla u buni tonup yətsə, u bu ixlar tüpəylidin gunahkar hesablinidu.

⁵ Birsi yukiriki hərəkəsi ixlarda mən gunahkar boldum dəp bilsə, u öz gunahini «mən mundaq gunah kildim» dəp ikrar kılsun; ⁶ andin əzi sadir kıloqan gunahining kafariti üqün Pərwərdigarning aldioja «itaʼtsizlikni tiligüqi qurbanlik» süpitida uxxak maldin saqlıq wə ya bir qixi eqkini gunah qurbanliki kılip kəltürsun; andin kahin uni gunahidin paklanduruxka uning üqün kafarət kəltürsun.

⁷ Əgər u qoylardin qurbanlik kilixka kurbi yətmisə, u kıloqan itaʼtsizlik üqün ikki pahtək yaki ikki baqkini elip kelip, birini gunah qurbanliki üqün, yənə birini kəydürmə qurbanlik üqün Pərwərdigarning aldioja sunsun. ⁸ U bularnı kahinning kexioja kəltürgəndə, kahin awwal gunah qurbanlikioja tayarlanoqanni qurbanlik kılip boynini üzməy, bexioja yekin jayidin toloqisun, lekin bexini boynidin üzüwətmisun; ⁹ andin gunah qurbanlikining kənidin azoqina elip kurbangahning temioja qaqsun; qaloqan kəni bolsa kurbangahning tüwigə sikip qikirilsun. Buning əzi gunah qurbanliki bolidu.

¹⁰ Əmma ikkinqisini bolsa bekitilgən bəlgilimə boyiqə kəydürmə qurbanlik kılip sunsun. Bu yol bilən kahin uning kıloqan gunahı üqün kafarət kəltüridu wə xu gunah uningdin kəqürülidu.

¹¹ Əgər ikki pahtək yaki ikki baqkini kəltürüxka kurbi yətmisə, undakta gunah kıloqan kixi gunah qurbanliki üqün esil undin bir əfahning ondin birini kəltürsun; bu gunah qurbanliki boləjaqqa u uning üstigə zəytun meyi kuymisun yaki üstigə heqkəndə məstiki salmisun; qünki u gunah qurbanliki bolidu. ¹² U uni kahinning kexioja kəltürsun wə kahin buningdin sunoquqining «yadlinix ülüxi» süpitida bir qanggal elip, xuni Pərwərdigaroja atap otta sunuloqan qurbanliklarəja koxup, kurbangahning üstidə kəydürsun. Buning əzi gunah qurbanliki bolidu. ¹³ Bu yol bilən u xu gunahlardin kaysisini kıloqan bolsa, kahin uning üqün kafarət kəltüridu. Axliq hədiyələrdikigə ohxax qaloqan kismi kahinoja təwə bolidu.

¹⁴ Andin Pərwərdigar Musaoja səz kılip mundaq dedi: —

¹⁵ Birsi bilməy Pərwərdigaroja ataloqan muqəddəs nərsilərgə nisbətən itaʼtsizlik kılip gunah etküzsə, undakta u Pərwərdigarning aldioja uxxak maldin bejirim bir qoqkarnı itaʼtsizlik qurbanliki kılip kəltürsun; xu itaʼtsizlik qurbanliki boləjan qoqkarning bahasını sən muqəddəs

5:2 Həg. 2:13; 2Kor. 6:17

5:7 Law. 12:8; Luka 2:24

5:8 «kahin awwal gunah qurbanlikioja ...» — ibraniy tilida «u awwak gunah qurbanlikioja...».

5:8 Law. 1:15

5:10 Law. 1:15

5:11 «bir əfah» — təxminən 2 kürə yaki 22 litr.

5:12 Law. 2:2; 4:35

5:13 Law. 2:3

jaydiki xakəlning elqəm birliki boyiqə kümüx xəkəlgə tohtatkin...¹⁶ Andin xu kixi muqəddəs nərsilərgə nisbətən etküzgən hatalıqıdin boləjan ziyanni toldursun, xundakla ziyanning bəxtin biri boyiqə qoxup kaħinoqa tələm təlisun. Bu yol bilən kaħin itaətsizlik qurbanliqi boləjan qoqkarning wasitisi bilən uning üqün kafarət kəltüridu; xu gunah uningdin kəqürülüdu..

¹⁷ Əgər birsı bilməy Pərwərdigarning «kılma» degən hərəkəndə əmlrinin birərisigə hilaplıq kılıp, gunahkar boləjan bolsa u kəbihlikining jazasıoqa tartılıdu; ¹⁸ xundak bolsa, u uxxak maldin sən tohtatқан kimməttə bejirim bir qoqkarnı itaətsizlik qurbanliqi kılıp sunsun. Bu yol bilən kaħin uning bilməy etküzgən itaətsizlik üqün kafarət kəltüridu wə xu itaətsizlik gunahı uningdin kəqürülüdu.

¹⁹ Bu itaətsizlik qurbanliqi bolidu; qünki u dərəkəlikət Pərwərdigarning aldida itaətsizlik kıləjan.

6¹ Andin Pərwərdigar Musaqa səz kılıp mundak dedi: —

² Əgər birsı gunah kılıp Pərwərdigarning aldida wapəsizlik kılıp, qoxnisi əzigə amanət yaki kapalətkə bərgən bir nərsə yaki qoxnisidin zorəwanlıq bilən buluwaləjan məlum bir nərsə toqrisida yaləjan gəp kıləjan bolsa yaki qoxnisidin nahəklik bilən məlum nərsini tartıwaləjan bolsa, ³ yaki yitip kətkən bir nərsini tepiwelip uningdin tansa yaki kixilərnin gunah sadir kıləjan hərəkəndə bir İxi toqrisida yaləjan kəsəm iqsə, ⁴ U gunah kıləjan ixta əzini gunahkar dəp tonup yətsə, undakta u bulıwaləjan yaki nahək tartıwaləjan nərsə yaki uningəja amanətkə berilgən nərsə bolsun, yaki yitip ketip tepıwaləjan nərsə bolsun, ⁵ yaki u hərəkəndə nərsə toqrisida yaləjan kəsəm iqkən bolsun, uning həmmisini toluk bahəsi boyiqə təlisun, xundakla xu bahəning bəxtin bir kismi boyiqə qoxup təlisun; u itaətsizlik qurbanliqini kıləjan künidə tələmni ıgisigə tapxurup bərsun. ⁶ Andin u Pərwərdigarning aldioja itaətsizlik qurbanliqi süpitidə uxxak maldin sən tohtatқан kimmət boyiqə bejirim bir qoqkarnı itaətsizlik qurbanliqi kılıp kaħinning kexioqa elip kəlsun. ⁷ Kaħin bu yol bilən uning üqün Pərwərdigarning aldida kafarət kəltüridu wə u hərəkəysi ixta itaətsizlik kıləjan bolsimu u uningdin kəqürülüdu.

⁸ Pərwərdigar Musaqa səz kılıp mundak dedi: —

⁹ Sən Hərun bilən oqullirioja kəydürmə qurbanlıq toqrisida əmr kılıp mundak degin: — Kəydürmə qurbanlıq toqrisidiki kəidə-nizam mundak bolidu: — Kəydürmə qurbanlıq pütin keqə tang atquqə qurbangahıtki oqakning üstidə kəyüp tursun; wə qurbangahning otini əqürməy yenik turoquzunglar. ¹⁰ Kaħin kanap tonini kiyip, yalingaqlikini yepip, saqrısıoıqə kanap iq tambal kiyip tursun; qurbangahning üstidiki ot bilən kəydürülgən kəydürmə qurbanlıqning külini elip, qurbangahning bir tərpidə qəysun; ¹¹ andin kiyimlirini seliwetip baxқа kiyimlərni

5:15 «sən... tohtatkin» — bu ayəttiki əmr Musa pəyoqəmbərgə eytəjan; xübhəisizki, uningdin keyin qəysi kaħin məs'ul bolsa xungəojimu eytilidu. **«xəkəl»** — kümüxnin elqimi bolup, adəttə 11.4 gramoja barəwər boluxi mumkin. «Muqəddəs jaydiki xəkəlning elqəm birliki» xübhəisizki, pütkül əl üqün əzğərməs elqəm bolsun dəp muqəddəs jayda saqlənojan, muqim bekətilgən bərnəqqə hil elqəm birliki bolsa kerək. **«...uxxak maldin bejirim bir qoqkarnı itaətsizlik qurbanliqi kılıp kəltürsun; xu itaətsizlik qurbanliqi ... elqəm birliki boyiqə kümüx xəkəlgə tohtatkin»** — yənə bərhil tərjəmisı: — «...uxxak maldin bejirim bir qoqkarnı itaətsizlik qurbanliqi kılıp sunsun yaki itaətsizlik qurbanlıqining ornoja sən kaħin muqəddəs jaydiki kümüx xəkəlning birliki boyiqə tohtatқан bahə boyiqə kümüx xəkəl kəltürisun».

5:15 Mis. 30:13; Law. 27:2-27.

5:16 «... hatalıqıdin boləjan ziyanni toldursun, xundakla ziyanning bəxtin biri boyiqə qoxup kaħinoqa tələm təlisun» — muxu ayətlərdiki «ziyan» əslidə kəltürüx kerək boləjan bir qurbanlıq yaki hədiyəning kimmətinı yaki napak haləttə buləqəp qəyojan muqəddəs nərsilərnin kimmətinı kərsətsə kerək. Undak gunah kıləjan kixi: (1) bejirim bir qoqkar elip kelidu; (2) kaħin xu qoqqəroja bahə koyidu; (3) qoqkarning bahəsi ziyandin kəm bolsa xu kixi tolduridu; (4) uningdin baxқа ziyanoja bəxtin birini qoxup tələydu.

6:3 Qel. 5:6

6:4 «u gunah kıləjan ixta əzini gunahkar dəp tonup yətsə,...» — yənə bərhil tərjəmisı: «u gunah kıləjan ixta itaətsizlik kılsa,...».

6:6 «sən tohtatқан kimmət boyiqə...» — «sən» bu yərdə Hərunni kərsətidu; xübhəisizki, uningdin keyin qəysi kaħin məs'ul bolsa xunimu kərsətidu.

kiyip, külini qedirgahning sirtioja elip qikip pakiz bir jayda koysun. ¹² Qurbangahning oti bolsa hamixa yenip tursun; uni heq wakit eqürüxkə bolmaydu, kahin ezi har küni atigəndə uningoja otun selip, üstigə keydurmə kurbanlikni tizsun wə uning üstigə inaklik kurbanlikining meyi-ni koyup keydürsun. ¹³ Üzülməs bir ot kurbangahning üstidə hamixa keyüp tursun; u hargiz eqürülmisun.

Addiy pukralarning axlik hədiyyələri

¹⁴ Axlik hədiyyə toqrisidiki kaidə-nizam mundaq: — Harunning oqulliridin biri uni Pərwərdigarning aldioja, kurbangahning aldioja kəltürsun. ¹⁵ U axlik hədiyyə boləjan esil unəja kolini selip uningdin xundakla uningdiki zəytun meydin bir qanggal elip wə hədiyyəning üstidiki barlik məstikini koxup, bularni kurbangah üstidə keydürsun; bu hədiyyəning «yadlinix ülüxi» bolup, Pərwərdigarning aldisa huxbuy kəltürüx üqün kilinojan bolidu. ¹⁶ Exip qalojanlirini bolsa Harun bilən oqulliri yesun; u eqitku selinmay pixurulup mukəddəs bir jayda yeyilsun; ular uni jamaət qedirining hoylisida yesun. ¹⁷ U mutlək eqitkusiz pixurulsun. Mən otta Manga sunulidiojan kurbanlik-hədiyyələr iqidin xuni ularning öz ülüxi bolsun dəp ularəja hək kilip bərdim; u gunah wə itaətsizlikni tiligüqi kurbanlikləroja ohxax «əng mukəddəslərləning biri» hesablinidu. ¹⁸ Harunning əwladidin boləjan ərkəklərləning həmmisi buningdin yesun; bu dəwərdin-dəwərgə aranglarda əbədiy bir bəlgilimə bolidu; Pərwərdigaroja atap otta sunulojanliridin bular ularning ülüxi bolsun. Uningoja kol təgküzgüqi jəzmən mukəddəs boluxi kerək...

¹⁹ Pərwərdigar Musəjoja səz kilip mundaq dedi: —

²⁰ Harun Məsihləndiojan künidə u wə oqullirining Pərwərdigarning aldioja sunidiojini mundaq boluxi kerək: — Ular üzülməs axlik hədiyyə süpitidə esil undin bir əfahning ondin birini sunuxi kerək; atigini yerimini, ahximi yənə yerimini sunsun. ²¹ U tawida zəytun meyi bilən etilsun; u zəytun meyoja qilap pixuruləjandin keyin sən uni elip kir; axlik hədiyyəning pixuruləjan parqilirini huxbuy süpitidə Pərwərdigaroja atap sunəjin. ²² Harunning oqullirining kaysisi uning ornida turuxkə Məsihləngən bolsa umu hədiyyəni xundak təyyarlap sunsun; bu əbədiy mutlək bir bəlgilimə bolidu. Bu hədiyyə Pərwərdigaroja atap toluk keydürülsun. ²³ Kahinləning hər bir axlik hədiyyəsi bolsa pütünləy keydürülsun; u hargiz yeyilmisun.

Gunah kurbanliqi toqrisidiki kaidə-nizam

²⁴ Pərwərdigar Musəjoja səz kilip mundaq dedi: —

²⁵ Harun bilən oqullirioja mundaq degin: — Gunah kurbanliqi toqrisidiki kaidə-nizam mundaq: — Gunah kurbanlikimu keydurmə kurbanlik boquzlinidiojan jayda, Pərwərdigarning aldisa boquzlansun; bu hil kurbanlik «əng mukəddəslərləning biri» hesablinidu. ²⁶ Gunah kurbanlikini etküzgüqi kahin ezi uni yesun; kurbanlik mukəddəs bir yərdə, jamaət qedirining hoylisida yeyilsun. ²⁷ Uning gəxigə kol təgküzgüqi hər kim mukəddəs bolmisa bolmaydu, xuningdək əgər uning kəni birsining kiyimigə qaqrap kətsə, undakta kan qeqilojan jay mukəddəs bir yərdə uyulsun. ²⁸ Kaysi sapal qazanda kurbanlik kaynitilip pixuruləjan bolsa, u sundurulsun. Əgər u mis qazanda kaynitip pixuruləjan bolsa, u kirip sürülsun həm su bilən uyulsun. ²⁹ Kahinlərdin

6:14 Qel. 15:4-21.

6:15 Law. 2:9

6:18 «uningəja kol təgküzgüqi jəzmən mukəddəs boluxi kerək» — yaki «uningəja təgküqi hər kəndə nəsə mukəddəs nəsə boluxi kerək».

6:18 Mis. 29:37

6:20 «bir əfah» — təhmən 2 kürə yaki 22 litr.

6:21 «... keyin sən uni elip kir» — «sən» bu yərdə Harunni kərsitidu; xübhəsizki, uningdin keyin kaysi kahin məs'ul bolsa xunimu kərsitidu.

6:26 Hox. 4:8

boloqan barlik ər kixilər uningdin yesə bolidu. Bu «əng mukəddəslərləning biri» hesablinidu.

³⁰ Həlbuki, mukəddəs jayda kafarət kəltürük üqün kəni jamaət qedirioqə kirgüzülgən hərəkəndək gunah kurbanliqi bolsa, hərgiz yeyilmisun, bəlkə pütünləy köydürilsun.

Itaətsizlik kurbanliqi toqrisidiki kaidə-nizam

7¹ Itaətsizlik kurbanliqi toqrisidiki kaidə-nizam mana mundək; — Bu kurbanlik «əng mukəddəslərləning biri» hesablinidu. ² Köydürmə kurbanlik boquzlinidioqan jayda itaətsizlikni tiləx kurbanlikimu boquzlinidu; kahin kənini kurbangahning üsti kismine aərapioqə səpsun. ³ Kurbanlik kəloquqi kixi barlik meyini sunsun; yəni maylik kuyruqi bilən iq kərnini yəgəp turoqan mayni, ⁴ ikki bəəkni wə ularning üstidiki həmdə ikki yanpixediki mayni ajritip, jigərləning bəəkkiqə boloqan qawa meyini ajritip sunsun. ⁵ Kahin bulərləni Pərwədigəroqə atəp otta sunulidioqan kurbanlik süpitədə kurbangahə köydürsun. Bu itaətsizlik kurbanliqi bolidu. ⁶ Kahinlərdin boloqan ər kixilərləning həmmisi buni yesun; u mukəddəs yərdə yeyilsun; u «əng mukəddəslərləning biri» hesablinidu.

⁷ Gunah kurbanliqi kəndək bolsa itaətsizlik kurbanlikimu xundək bolidu; ular ikkisi toqrisidiki kaidə-nizam ohxax; bu kurbanlik kafarət kəltürükə kurbanlik ətəküzgüqi kahinləning əzigə təwə bolsun.

Köydürmə kurbanliklər wə axliq hədiyələrdin kahinlərə tegidioqan ülüxi toqruluk bəgilimə

⁸ Kahin birsine sunoqan köydürmə kurbanlikini ətəküzgən bolsa, köydürmə kurbanlikləning terisi xu kahinləning bolidu. ⁹ Tonurda pixuruloqan hər bir axliq hədiyə, xundəkə kazəndə yəki tawidə ətəlgən hər bir axliq hədiyə bolsa uni ətəküzgən kahinləning bolidu, yəni kahinləning əzigə təwə bolidu. ¹⁰ Hər bir axliq hədiyə, məyli zəytun meyi əriləxturuloqan bolsun, yəki kuruk kəltürəlgən bolsun, bulərlə Hərunləning oquillirine hər birigə barəwərləp bərilidu.

Inəqlik kurbanliqi toqrisidiki kaidə-nizam

¹¹ Pərwədigəroqə atəp kəltürəlgən inəqlik kurbanliqi toqrisidiki kaidə-nizam mundək; —

¹² Sunmaqqi boloqan kixi uni təxəkkür eytix üqün sunsa, undəktə u «təxəkkür kurbanliqi» bilən billə zəytun meyi iləxtürəlgən petir toqəqlər, zəytun meyi sürölüp məsihləngən petir həmək nənələr wə əsil undin zəytun meyoqə qiləp pixuruloqan toqəqlərlənimu kəltürsun. ¹³ Xu toqəqlərdin bəxqə, yənə təxəkkür eytidioqan inəqlik kurbanliqi bilən billə eqitqu selinoqan nənərlənimu sunsun; ¹⁴ u xu sunoqlərləning hər bir türidin birni elip Pərwədigərlə üqün qox kəlləp sunidioqan «kətürmə hədiyə» kəlip kəltürsun; bu inəqlik kurbanlikine kənini kurbangahning üstigə səpkən kahinləning əzigə təgsun. ¹⁵ Təxəkkür bildüridioqan inəqlik kurbanlikine gəxi bolsa kurbanlik kəlinoqan xu kəni yeyilixi kərek; kurbanlikni sunoquqi kixi tang atquqə uning həq nemişini qəldurmisun.

¹⁶ Əgər uning sunoqan kurbanliqi kəsimigə has kurbanlik yəki ihtiyariy kəltürgən kurbanlik bolsa, undəktə həywanləning gəxi kurbanlik kəlinoqan kəndə yeyilsun; uningdin exip qəloqini

6:30 Law. 4:5; İbr. 13:11

7:3 «Kurbanlik kəloquqi kixi» — ibrəniy tilidə «U».

7:6 «mukəddəs yərdə» — bu səzlər mukəddəs jayning ətrəpidiki həyliini kərsitidə, «mukəddəs qədər» («əng mukəddəs jay» ni əz iqigə almaydu.

7:12 «petir toqəqlər» — ibrəniy tilidə bu səz yəki həlkisiman yəki qəkkük bilən təxilgən birhil nənərləni kərsitidə.

7:12 Zəb. 116:17

7:14 «kətürmə hədiyə» — kahin yəki hədiyəni sunoqan kixi Pərwədigərləning əldioqə ikki kəlləp ələhədə egiz kətürüp ətioqan hədiyə. «Kətürmə hədiyə» ədəttə kurbanlikqə məs'ul kahinoqə təwə bolidu.

7:15 «kurbanlikni sunoquqi kixi» — ibrəniy tilidə «u».

bolsa, atisimu yeyixkə bolidu; ¹⁷ lekin kurbanklikning gəxidın üqinqi künigiqə exip qalsə, u otta keydürüluxi kerək. ¹⁸ Inaklik kurbanklikning gəxidın üqinqi künidə yeyilsə, undakta kurbanklik qobul bolmaydu, kurbanklik sunoquqining hesabioqimu hesablanmaydu, bəlkı məkruh bolidu; kimdəkim uningdin yesə öz kəbihlikning jazasioqə tartilidu.

¹⁹ Xundakla napak nərsigə tegip kaləjan gəxmı yeyilməsliki kerək, bəlkı otta keydürüluxi kerək. Hərkəndək pak adəm napak nərsigə təgmigən kurbanklikning gəxini yesə bolidu. ²⁰ Lekin kimki napak hələttə turup Pərwərdigarəja ataləjan inaklik kurbanklikdin yesə, undakta u öz həlkidin üzüp taxlinidu... ²¹ Kimki napak bir nərsigə tegip kətsə (məyli napak hələttiki adəm bolsun, napak bir həywan bolsun yaki hərkəndək napak yirginqlik nərsə bolsun) wə xundakla Pərwərdigarəja has ataləjan inaklik kurbanklikning gəxidın yesə, undakta u öz həlkidin üzüp taxlinidu..

Addiy pukralarəja karitiləjan bəlgilimilər

²² Pərwərdigar Musaqə səz kilip mundək dedi: —

²³ Israillarəja mundək degin: — Silər kala, koy wə əqkilərning meyini hərgiz yemənglar.

²⁴ Əzlükidin əlgən yaki yirtkuqlar boəup koyəjan həywaning jəsitining meyini hərkəndək ixkə ixlətkili bolidu, lekin hərgiz uningdin yemənglar. ²⁵ Qünki kimki Pərwərdigarəja atap otta sunulidiəjan hərkəndək həywaning meyini yesə, xuni yegən kixi öz həlkiridin üzüp taxlinidu..

²⁶ Silər hərkəndək turar jayinglarda həqkəndək qənni, yəni uqar-qanatlarıning bolsun yaki qarpaylarıning bolsun kənnini hərgiz estimal kilmənglar. ²⁷ Kimdəkim hərkəndək qənni estimal kilsə, xu kixi öz həlkiridin üzüp taxlinidu..

Inaklik kurbankliklirining kahınlarəja təkdım kilinidiəjan kişimliri

²⁸ Pərwərdigar Musaqə səz kilip mundək dedi: —

²⁹ Israillarəja mundək degin: — Kimki Pərwərdigarəja atap bir inaklik kurbanklik sunsə, undakta u Pərwərdigarəja has boləjan hədiyəni xu inaklik kurbankliktin ayrip kəltürsün. ³⁰ Əz kəli bilən Pərwərdigarəja atioəjan, otta sunulidiəjan hədiyələni, yəni may bilən təxni kəxup elip kelip, təxni «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwədigarning aldidə pulanglatsun... ³¹ Kahin meyini kurbangah üstidə keydürüwətsun. Təx bolsa Hərun bilən uning oəullirioəja has bolsun.

³² Inaklik kurbanklikliringlearning ong arka putini silər «kətürmə hədiyə» süpitidə kahinoəja beringlar. ³³ Həruning oəulliridin kaysisi inaklik kurbanklikning kəni bilən meyini sunəjan bolsa öz üluxi üqün ong arka putini əzi alsun. ³⁴ Qünki mən Israillarning inaklik kurbanklikliridin «pulanglatma hədiyə» boləjan təx bilən «kətürmə hədiyə» boləjan arka putini əbədiy bir bəlgilimə bilən Israillardin elip, kahin Hərun wə uning oəullirining həkki bolsun dəp ularəja təkdım kildim..

7:16 Law. 19:6

7:20 «əz həlkidin üzüp taxlinidu» — muxu səzləning mundək birnəqqə qüxənqisi boluxi mumkin: (1) Pərwərdigar Əzi uni əltüridu; (2) jamaət uni əltürüxi kerək; (3) jamaət uni ibadət sorunliridin həydiwetixi yaki pütkül jəmiyəti uni paliwetixi kerək; (4) uningdin həq nəsil kəldurulmaydu. Bizningqə baxkə ayəttə enik buyruk kərsitilmigəqkə, muxu yərdə birinqi qüxənqə (Huda Əzi xu adəmnı dunyadin kətküzidu) toəra boluxi mumkin, dəp karəyımiz.

7:20 Law. 15:3

7:21 «əz həlkidin üzüp taxlinidu» — 20-ayət wə izahətinı kəring.

7:25 «əz həlkidin üzüp taxlinidu» — 20-ayət wə izahətinı kəring.

7:26 Yar. 9:4; Law. 3:17; 17:14

7:27 «əz həlkidin üzüp taxlinidu» — 20-ayət wə izahətinı kəring.

7:30 «pulanglatma hədiyə» — Pərwədigarning aldidə egiz kətürüp alahəzə pulanglitidiəjan hədiyədur. «Pulanglatma hədiyə» adəttə barlik kahınlarəja təwə bolidu.

7:30 Mis. 29:24

7:34 «əbədiy bir bəlgilimə» — Təwrattiki «əbədiy» dəgən səz ibranıy tilidə ikki mənəidə ixlitilidu: (1) mənggü; (2) xu wəqitlik qeki bəkitilmigən, kərsəlsiz, məhlətsiz uzun bir məzgilni kərsitidu. «Kəxumqə səz» imiznimu kəring.

7:34 Mis. 29:27; Qel. 18:11

³⁵ Musa Ҳарун билән оқулларини Пәрвәрдигарнинг қуллуқида каһин болушқа унинг алдиёга кәлтүргән күнидә, ularоја Пәрвәрдигароја аҗап отта сунулдиёган қурбанликләрдin тәқдим қилинидиёган каһинлиқ үлүхи манә худур..³⁶ Musa уларни Мәсiһлигән күнидә, Пәрвәрдигар бу үлүх-ни Исраиләрдin елип ularоја берилсун дәп әмр қилоған. Бу Исраиләроја дәврдin дәвргигә әбәдий бир бәлгилимә болиду..

Ҳуләсә

³⁷ Көйдүрмә қурбанлиқ билән ахлиқ һәдийәси, гунаһ қурбанлиқи билән итаәтсизлиқ қурбанлиқи, каһинлиққа тикләх қурбанлиқи билән инәклиқ қурбанлиқи тооқрисидики қайдә-низам манә худур..³⁸ Пәрвәрдигар Исраиләроја: «Силәр бу Синәй баҗавинида Пәрвәрдигарнинг алдиёга қурбанлиқлiringларни сунунлар» дәп буруоған күнидә, u буларнинг һәмминсини Синәй теодидә Мусаоја тапхуоқаниди.

Каһинларнинг һас һизмәтләргә аҗрилхи — «Mis.» 40:17-38ниму көрүнг

8¹ Пәрвәрдигар Мусаоја сөз қилип: — ² Ҳарунни оқуллари билән билә, вә уларнинг мәһсус қийимлирини, «мәсiһләх мейи»ни, гунаһ қурбанлиқи болидиёган торпақ билән икки қоққарни, петир нан селинёнған севәтни елип келип..³ Исраилнинг пүтүн јамәитини јамәәт қедирининг қирх аоқзининг алдиёга јәм қилојин, — деди.

⁴ Муса Пәрвәрдигар унингоја буруојинидәк қилди, јамәәт јамәәт қедирининг қирх аоқзининг алдиёга јиојилди. ⁵ Андин Муса јамәәткә: — Пәрвәрдигар буруојан ix манә мундақ, — деди..

⁶ Хунинг билән Муса Ҳарун билән унинг оқулларини алдиёга кәлтүрүп уларни су билән јујуп, ⁷ Ҳаруноја көнгләк қидүрүп, бәлвәој баојлап, тонни қидүрди вә үстигә әфодни јапти; u әфоднинг бәлвәојини баојлап, әфодни унингоја тақәп қойди..⁸ Андин Муса унингоја «қохен»ни тақәп, қохеннинг иқигә «урим билән туммин»ни селип..⁹ Бөхioја сәллә јөгәп Пәрвәрдигар унингоја буруојинидәк сәллинг алди тәрипигә «алтун таһтилик муқәддәс отуојат»ни бекитип қойди.

¹⁰ Андин Муса мәсiһләх мейини елип ибадәт қедирин билән иқидики барлиқ нәрсиләрнинг һәмминсини мәсiһләп муқәддәс қилди. ¹¹ U мајдин елип қурбағаһқа јәттә мәртивә қеқип, қурбағаһ билән унинг барқә қақа-қуқиларини, јујунуш деси вә тәгликни Ҳудаоја аҗап муқәддәс қилишқа мәсiһлиди. ¹² U јәнә мәсiһләх мейидин азрак елип Ҳаруннинг бөхioја қујуп уни Ҳудаоја аҗап муқәддәс қилишқа мәсiһлиди.

¹³ Андин Муса Ҳаруннинг оқулларини алдиёга кәлтүрүп, Пәрвәрдигар унингоја буруојинидәк ularоја көнгләк қидүрүп, бәлригә бәлвәој баојлап, ularоја еғиз бәкләримү тақәп қойди..

7:35 «Musa» — ибраний тилида «u».

7:36 «Musa» — ибраний тилида «u».

7:37 «каһинлиққа тикләх қурбанлиқи» — бу һил қурбанлиқ инәклиқ қурбанлиқоја оһхәп кетиду, бу 8-бәб, 22-32-әятләрдә тәпсiliй тәсвирлиниду. Ибраний тилида «каһинлиққа тикләх қурбанлиқи» «(қолларни) тәлдурәх қурбанлиқи» дөгән сөзләр билән ипадилиниду — қүнқи Ҳуда бу мурасим әрқилиқ Ҳаруннинг әвладлири боләган каһинларнинг қолларини (1) қурбанлиқлар билән вә (2) каһинлиқ мәс'улијитини тапхуруш билән «тәлдурди».

8:2 «мәсiһләх мейи» — бу тооқрулуқ «Mis.» 30:23-33ни көрүнг.

8:2 Mis. 28:1, 2; 30:25

8:5 Mis. 29:4

8:7 Mis. 28:4

8:8 «әфод», «қохен», «урим вә туммин» — каһинлиқ қийимләр; «әфод», «қохен» («мәйдилік») вә «урим вә туммин» тооқрулуқ «Mis.» 28-бәбни көрүнг.

8:8 Mis. 28:30

8:9 Mis. 28:36; 29:6

8:12 Zәb. 133:2

8:13 «еғиз бәкләр» — бу сөз Ҳаруннинг бәх қийимидин бәхқа бирһил бәх қийимни, бәлким еғизрәк бирһил бәх қийимни кәрситихи мүмкин.

8:13 Mis. 29:9

Kahinlarni «Hudaqoʻa atap tiklax» qurbanlikliri

¹⁴ Andin u gunah qurbanliki kilinidioʻan torpakni yetilap keldi; Harun bilan uning oʻqulliri gunah qurbanliki kilinidioʻan torpakning bexioʻa kollirini qoydi. ¹⁵ U uni boʻquzlidi, andin Musa kenidin elip, oʻz barmiki bilan qurbangahning mungʻguzlirigʻa, qerisigʻa surup qurbangahni gunahdin paklidi; qaloʻan kanni bolsa u qurbangahning tewigʻa tokup, mukaddas boluxka kafarat kalturdi. ¹⁶ Andin u iq karnini yegap turoʻan mayning hammaisini, jigʻarning ustidiki qawa mayni, ikki berak wa ustidiki maylirini qoxup aldi; andin Musa bularni qurbangahning ustida keydurdy. ¹⁷ Birak Musa torpakning terisi bilan gexi wa teziki bolsa Pərwərdigar əzigə buyruojinidək qedirgahning taxkiri da otta keydürüwətti..

¹⁸ Andin u keydurmə qurbanlik kilinidioʻan qoʻqkarni kalturdy; Harun bilan uning oʻqulliri kollirini qoʻqkarning bexioʻa qoydi. ¹⁹ Harun qoʻqkarni boʻquzlidi; andin Musa kenini elip qurbangahning usti kismining ətrapiqə səpti; ²⁰ Harun qoʻqkarni parqə-parqə kilip parqilidi; andin Musa bexini, parqilanoʻan gəxlirini barlik meyi bilan qoxup keydurdy. ²¹ Uqəy-kərinliri bilan paqaklirini suda yudi. Andin Musa qoʻqkarni pütün peti qurbangah ustida keydurdy. Bu Pərwərdigar Musaqə buyruoʻan, «Pərwərdigarqə atap otta sunulidioʻan huxbuy qikidioʻan qurbanlik» idi.

²² Andin u kahinlikka tiklax qurbanliki kilinidioʻan qoʻqkarni, ikkinqi qoʻqkarni kalturdy; Harun bilan uning oʻqulliri kollirini qoʻqkarning bexioʻa qoydi. ²³ U uni boʻquzlidi; wa Musa uning kenidin elip Harunning ong kulikining yumxiki bilan ong kolining bax barmikiqə surup wa ong putining qong barmikiqojimu suwap qoydi. ²⁴ Andin Musa Harunning oʻqullirini aldiqə kalturup, qandin elip ularning ong kulaklirining yumxiki bilan ong kollirining bax barmakliriqə surdi, ularning ong putlirining qong barmakliriqojimu suwap qoydi, qaloʻan kanni Musa qurbangahning qerisigʻa səpti. ²⁵ Xundak kilip, u meyi bilan maylik quyrukini, iq karnini yegap turoʻan barlik may bilan jigʻarning ustidiki qawa meyini, ikki berak wa ustidiki maylirini qoxup elip ong arka putinimu kesip elip, ²⁶ Pərwərdigarning aldidiki petir nan selinoʻan sewəttin bir petir toqəq bilan bir zəytun may tokiqi wa bir danə həmək nanni elip bularni may bilan ong arka putning ustida qoydi; ²⁷ andin bularning hammaisini Harun bilan uning oʻqullirining kolliriqə tutkuzup, pulanglatma hədiyə bolsun dəp Pərwərdigarning aldidə pulanglatti. ²⁸ Andin Musa bularni ularning kolliridin elip qurbangahtiki keydurmə qurbanlikning ustida qoyup keydurdy. Bu «kahinlikka tiklax qurbanliki» bolup, Pərwərdigarqə atap otta sunulidioʻan, huxbuy qikidioʻan qurbanlik idi. ²⁹ Andin Musa təxni elip pulanglatma hədiyə süpitidə Pərwərdigarning aldidə pulanglatti; Pərwərdigarning uningə buyruojini boyiqə, «kahinlikka tiklax qurbanliki» boləan qoʻqkarning bu kismi Musaning uluxi idi..

Harun wa oʻqullirini Məsih kilix

³⁰ Andin Musa Məsihləx meydin wa qurbangahning ustidiki qandin birʻaz elip, Harun bilan uning kiyimlirigə wa oʻqulliri bilan ularning kiyimlirigə səpti. Xundak kilip, u Harun wa kiyim-

8:14 Mis. 29:1

8:16 «Andin u iq karnini...» — «u» Harunni kərsitixi mumkin.

8:17 «Musa...» — ibranij tilida «u» — Musani kərsitixi mumkin.

8:17 Mis. 29:14; Law. 4:11

8:18 «...u ... kalturdy...» — «u» Musani kərsitixi mumkin.

8:19 «Harun kuqkarni boʻquzlidi...» — ibranij tilida «u kuqkarni boʻquzlidi...».

8:20 «Harun kuqkarni parqə-parqə kilip parqilidi» — ibranij tilida «u kuqkarni parqə-parqə kilip parqilidi...».

8:21 Mis. 29:18

8:23 «U uni boʻquzlidi...» — «u» Harunni kərsitixi mumkin.

8:25 Mis. 29:22

8:27 Mis. 29:24

8:29 Mis. 29:26; Law. 7:33

lirini, oqulliri bilən ularning kiyimlirini mukəddəs kildi..

³¹ Musa ʔarun bilən uning oqullirioʔa mundaʔ buyrudi: — «Bu gəxni jamaət qedirining kirix aʔzida kaynitip pixurup xu yərdə olturup «kahinlikʔa tikləx kurbanlikʔa»oʔa təwə boləjan sewəttiki nan bilən ʔoxup yənglar; bularni ʔarun bilən oqulliri yesun, dəp buyruoʔinimdəʔ uni yənglar; ³² lekin gəx bilən nandin exip ʔaloʔanlirining həmmisini otta ʔəydürüwetinglar.

³³ Silər yəttə künʔiqə jamaət qedirining kirix aʔzidin ʔiqmay, Hudaʔa atap kahinlikʔa tikləx künliringlar toxʔuqə xu yərdə turunglar; ʔünki silərnə Hudaʔa atap kahinlikʔa tikləx üqün yəttə kün ketidu..

³⁴ Bügün ʔilinoʔan ixlar Pərwədigarning buyruoʔini boyiqə silər üqün kafarət ʔəltürülsun dəp ʔilindi.. ³⁵ Silər əlməslikinglar üqün Pərwədigarning əmrini tutup jamaət qedirining kirix aʔzining aldida ʔeqə-kündüz yəttə kün turuxunglar ʔerək; ʔünki manga xundaʔ buyruldi».

³⁶ ʔarun bilən oqulliri Pərwədigarning Musaning wasitisi bilən buyruoʔinining həmmisini bəja ʔəltürdi.

Kahinlarning hizmitining mukəddəs ibadət qedirida baxlinixi

9 ¹ Səkkizinʔi küni Musa ʔarun bilən uning oqulliri wə Israilning aʔsaʔallirini ʔaqirip, ² ʔarunoʔa mundaʔ dedi: — «Sən gunah kurbanlikʔoʔa bejirim bir mozaʔni, ʔəydürmə kurbanlikʔa bejirim bir ʔoʔqarni əzüng üqün elip, Pərwədigarning aldioʔa ʔəltürgin,» ³ andin Israilaroʔa səz ʔilip: — Silər gunah kurbanlikʔi üqün bir tekə elip kelinglar, ʔəydürmə kurbanlikʔi üqün bir mozaʔ wə bir ʔoza elip kelinglar, hər ikisi bejirim, bir yaxʔa ʔirgən bolsun; ⁴ Pərwədigarning aldida sunuxʔa inaqlik kurbanlikʔi süpitidə bir torpaʔ bilən bir ʔoʔqarni elip, zəytun meyi iləxtürülgən axlik hədiyə bilən billə ʔəltürunglar; ʔünki bügün Pərwədigar Əzini silərgə ayan ʔilidu, degin».

⁵ Ular Musa buyruoʔan nərsilərnə jamaət qedirining aldioʔa elip ʔəldi; pütkül jamaət yəʔin ʔelip, Pərwədigarning aldida həzir bolup turdi. ⁶ Musa: — Mana, bu Pərwədigar buyruoʔan ixtur; buni ʔilsanglar Pərwədigarning xan-xəripi silərgə ayan bolidu, dedi.

⁷ Xuning bilən Musa ʔarunoʔa: — Sən kurbangahʔa yəʔin berip gunah kurbanlikʔing bilən ʔəydürmə kurbanlikʔingni sunup əzüng wə həlʔ üqün kafarət ʔəltürgin; andin həlʔning kurbanlikʔinimu sunup, Pərwədigar əmr ʔiloʔandəʔ ular həʔʔkidə kafarət ʔəltürgin» — dedi..

⁸ Xuni dewidi, ʔarun kurbangahʔa yəʔin berip əzi üqün gunah kurbanlikʔi bolidioʔan mozaʔni boʔozlidi. ⁹ ʔarunning oqulliri ʔanni uningə sunup bərdi; u barmikini ʔanoʔa təʔküzüʔ, kurbangahning münggüzlirigə sürdi, ʔaloʔan ʔanni kurbangahning tüwigə kuydi. ¹⁰ Gunah kurbanlikʔining meyi bilən ikki bərək wə jigərning üstidiki qawa mayni elip, Pərwədigar Musaoʔa buyruoʔinidəʔ ularni kurbangah üstidə ʔəydürdi. ¹¹ Gəx bilən terisini bolsa qedirahning taxkiriʔoʔa elip ʔiqip otta ʔəydürdi.

¹² Andin u ʔəydürmə kurbanlik ʔilidioʔan ʔoʔqarni boʔozlidi; ʔarunning oqulliri uningə ʔanni sunup bərdi; u buni kurbangahning üsti ʔismining ətrapiʔoʔa səpti. ¹³ Andin ular parʔə-

8:30 Mis. 29:21

8:31 Mis. 29:32; Law. 24:9

8:33 «Hudaʔa atap kahinlikʔa tikləx» — bu ayəttiki «Hudaʔa atap kahinlikʔa tikləx» ibranʔi tilida «ʔolni toldurux» degən ibarə bilən ipadiliniʔu. 7:37 wə «Mis.» 28:41 wə izahatini ʔerüng. Kahinlik wəzipsi asasən Hudaning kurbanliklirini əz ʔolnoʔa elix bilən baxlinatti.

8:34 «Bügün ʔilinoʔan ixlar ... kafarət ʔəltürülsun dəp ʔilindi» — yaki «silər üqün kafarət ʔəltürülsun dəp, bügün ʔilinoʔandəʔ mundin keyinmu həm ʔilinsun, dəp Pərwədigar buyrudi».

9:2 Mis. 29:1

9:7 Law. 16:6; Ibr. 7:27

parqə qilinoqan keydurmə qurbanlikni bexi bilən billə uningoqə sunup bərdi; u bularni kurbangahta keydürdi. ¹⁴ U iq karni bilən paqaklirini yuyup, bularnimu kurbangahning üstidə, keydurmə qurbanlikning üstigə koyup keydürdi.

¹⁵ Andin u həlkning qurbanlikini kəltürdi; həlkning gunah qurbanliki boloqan tekini boquzlap, ilgiri haywanni sunoqandək unimu gunah qurbanliki kiliq sundi. ¹⁶ U keydurmə qurbanlik kilidinoqan malni kəltürüp bunimu bəlgilimə boyiqə sundi. ¹⁷ Andin u axliq hədiyəni kəltürüp uningdin bir qanggal elip ətigənlək keydurmə qurbanlikkə koxup kurbangah üstidə keydürdi.

¹⁸ Andin həlkə bolidinoqan inaklik qurbanliki bolidinoqan torpaq bilən koqkarni boquzlidi. Hərunning oqulliri kənini uningoqə sunup bərdi; u buni kurbangahning üsti kismining ətrəpioqə səpti. ¹⁹ Ular torpaq bilən koqkarning may kismini, yəni maylik kuyruqi, iq karnini yөгəp turoqan maylirini, ikki bərk wə jigərninq qawa meyini elip, ²⁰ Bu may parqilirini ikki təxninq üstidə koydi, Hərun bularni kurbangahning üstidə keydürdi. ²¹ Ahirida Hərun ikki təx bilən ong arka putini pulanglatma hədiyə süpitidə Musaning buyruoqinidək Pərwədigarning aldida pulanglattı. ²² Andin Hərun kollarini həlkə karitip kətürüp, ularoqə bəht tilidi; u gunah qurbanliki, keydurmə qurbanlik wə inaklik qurbanlikini sunup, kurbangahtin qüxti.

²³ Musa bilən Hərun jamaət qediriqə kirip, yənə yenip qikip həlkə bəht tilidi; xuning bilən Pərwədigarning xan-xəripi pütkül həlkə ayan boldi; ²⁴ Pərwədigarning aldidin ot qikip, kurbangah üstidiki keydurmə qurbanlik bilən maylarni yutup kətti. Pütkül həlk buni kərup, towlixip, düm yikilixti.

Nadab bilən Abihu wə «qəyriy ot»

10 ¹ Hərunning oqulliri Nadab bilən Abihu ikkisi öz huxbuydenini elip uningoqə ot yekip üstigə huxbuyini selip, Pərwədigar ularoqə buyrup bəkmioqan qəyriy bir otni Pərwədigaroqə sundi; ² xuning bilən Pərwədigarning aldidin ot qikip ularni yəwətti; xuan ular Pərwədigarning aldida əldi.

³ Musa Hərunoqə: — Mana, bu Pərwədigarning: «Mən Manga yekinq kəlgən adəmlərdə Özümning mukəddəs ikənlikimni kərsitimən wə barlik həlkning aldida uluqolinimən» degən səzining əzidur, dedi. Xuni dewidi, Hərun jim turup kəldi.

⁴ Musa Hərunning taoqisi Uzziəlninq oqulliri boloqan Mixəəl bilən Əlzfənni qəkirip ularoqə: — Silər yekinq kəlip öz kərinəxliringlarni mukəddəs jayning aldidin kətürüp, qedirgahning taxkiriqə elip qikinglar — dedi.

⁵ Xuning bilən ular yekinq kəlip, ularni kiyiklik kəngləkliri bilən kətürüp Musaning buyruoqinidək qedirgahning taxkiriqə elip qikti.

⁶ Musa Hərun wə oqulliri Əliazar bilən Itamaroqə: — Silər bəxliringlarni oquq koymənglar, kiyimliringlarni yirtmənglar; bolmisa əzünglər əlüp, pütkül jamaətkə qəzəp kəltürisilər; le-

9:15 Law. 4:13

9:17 «ətigənlək keydurmə qurbanlik» — hər ətigəndə sunuluxi kərək boloqan qəza qurbanliki («Mis.» 29:38-40ni kəring).

9:17 Mis. 29:38; Law. 2:1

9:20 «Hərun ... keydürdi» — ibraniy tilida «u ... keydürdi».

9:21 Law. 7:32

9:24 1Pad. 18:38; 2Tar. 7:1

10:1 «qəyriy ot» — Nadab wə Abihu bəlkim (1) huxbuy puritixta qooqni bəlkim kurbangahtin bəxkə bir yərdin aloqan; (2) ular sunidinoqan huxbuyini toqra ariləxturmiqan («Mis.» 30:9ni kəring); (3) ular huxbuy sunoqanda Pərwədigarning ibadəthanisioqə munasiwətlək əmrlərninq birəsisigə hiləplik qiloqan bolsa kərək.

10:2 Qəl. 3:4; 26:61; 1Tar. 24:2

10:3 Law. 8:35

kin qerindaxliringlar bolojan pütkül Israil jəməti Pərwərdigar yaqqan ot tüpəylidin matəm tutup yioqlisun. ⁷ Əmma silər bolsanglar Pərwərdigarning Məsihləx meyi üstünglaroşa sürülgən bolojaqqa, jamaət qedirining taxkirişoşa qikmanglar; bolmisa əlisilər, dedi. Xuni dewidi, ular Musaning buyruşininə kildi.

Harun wə əwladlirişoşa tapilanoşan bəlgilimilər

⁸ Pərwərdigar Harunoşa sez kiliş mundaş dedi: — ⁹ «Sən əzüng wə oşulliring xarab wə ya baxka küqlük haraklarıni iqip, jamaət qedirişoşa hərgiz kirmənglar; bolmisa, əlup ketisilər. Bu silər üçün dəwərdin-dəwərgə əbədiş bir bəlgilimə bolidu. ¹⁰ Xundak kilsanglar, mukəddəs bilən adəttikini, pak bilən napakni pərək etip ajritalaydişoşan bolisilər; ¹¹ xundakla Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən Israillaroşa tapxuroşan həmmə bəlgilimilərnə ularoşa əgitaləysilər».

¹² Musa Harun wə uning tirik qaloşan oşulliri Əliazar bilən Itamaroşa mundaş dedi: — «Silər Pərwərdigaroşa atap otta sunulidişoşan kurbanlıq-hədiyələrdin exip qaloşan axliş hədiyəni elip uni kurbangahning yenida eqitku arilaxturmişoşan həlida yənglar; qünki u «əng mukəddəslərnə bir» hesablinidu. ¹³ Bu Pərwərdigaroşa atap otta sunulidişoşan nərsilərdin sening nesiwəng wə oşulliringning nesiwisi bolojaqqa, uni mukəddəs jayda yeyixinglar kerək; qünki manga xundak buyruşoşandur. ¹⁴ Uningdin baxka pulanglatma hədiyə kilişoşan təx bilən kətürmə hədiyə kilişoşan arka putni sən wə oşul-kizliring billə pak bir jayda yənglar; qünki bular sening nesiwəng bilən oşulliringning nesiwisi bolsun dəp, Israillarning inakliş kurbanlıqliridin silərgə berilgən. ¹⁵ Ular kətürmə hədiyə kilişoşan arka put bilən pulanglatma hədiyə kilişoşan təxni otta sunulidişoşan mayliri bilən qoxup, Pərwərdigarning aldida pulanglatma hədiyə şüpitidə pulanglitix üçün kəltürsun; Pərwərdigarning buyruşini boyiqə bular sening wə oşulliringning nesiwisi bolidu; bu əbədiş bir bəlgilimə bolidu».

Gunah kurbanlıqning buzuluxi

¹⁶ Andin Musa gunah kurbanlıq kilişoşan tekini izdiwidi, mana u allikaşan kəydürülup boləjanidi. Bu səwəbtin u Harunning tirik qaloşan ikki oşli Əliazar bilən Itamaroşa əqqiklinip:

¹⁷ — Nemixka silər gunah kurbanlıqning gəxini mukəddəs jayda yemidinglar? Qünki u «əng mukəddəslərnə bir» hesablinatti, Pərwərdigar silərnə jamaətnəng gunahini kətürup ular üçün uning aldida kafarət kəltürsun dəp, xuni silərgə təksim kilişoşanidi. ¹⁸ Mana, uning keni mukəddəs jayning iqigə kəltürülmidi; silər əslidə mən buyruşoşandək uni mukəddəs jayda yeyixinglar kerək idi, — dedi.

¹⁹ Ləkin Harun Musaoşa: — Mana, bular bəgün toşra ix kiliş əzlirining gunah kurbanlıq bilən kəydürmə kurbanlıqini Pərwərdigarning aldida sundi; mening beximəşa xu ixlar kəldi; əgər mən bəgün gunah kurbanlıqning gəxini yegən bolsam, Pərwərdigarning nəziridə obdan bolatimu? — dedi.

²⁰ Musa buni anglap jawabidin razi boldi.

10:7 Law. 21:12

10:12 «otta sunulidişoşan kurbanlıq-hədiyələr» — «otta sunulidişoşan kurbanlıq-hədiyələr»din bəzidə bir kisiş qaldurulup, kaşinoşa wə bəzidə sunoşuqi kixining əzigimu yeyixkə berilidu. Qaloşan kisiş kəydürüldü, əlwəttə.

10:13 Law. 2:3; 6:16

10:18 «uning keni mukəddəs jayning iqigə kəltürülmidi» — kaşinlar wə pütün həlkə jamaitining gunah kurbanlıqning keni mukəddəs jayning iqigə elip kirilidu; kaşinlar muxu hil kurbanlıqning gəxini yeyixigə bolmaytti (4:1-21ni kərtəng).

10:18 Law. 4:5; 6:26; 16:27

«Lawiylar»

Halal wə haram janiwarlar

- 11**¹ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoğa mundaq dedi: —
² Israilaroğa mundaq deyin: — Yər yüzidiki barlıq haywanlarning iqidin silərgə yeyixkə bolidioğan janiwarlar xuki: —
³ Haywanlar iqidə həm tuyaklıri pütün aqimak (tuyaklıri pütünləy yerik) həm kəxigüqi haywanlarning hər birini yesənglar bolidu..⁴ Lekin kəxigüqi yaki aqimak tuyaklık haywanlardin təwəndikiləri yeməslikinglar kerək: —
Təgə: qünki u kəxigini bilən tuyiki aqimak əməs. Xunga u silərgə haram bolidu.
⁵ Suoqur bolsa kəxigini bilən tuyiki aqimak əməs — u silərgə haram bolidu..
⁶ Toxkan bolsa bumu kəxigini bilən tuyiki aqimak əməs — u silərgə haram bolidu.
⁷ Qoxka bolsa tuyaklıri aqimak (tuyaklıri pütünləy yerik) boləqini bilən kəximigini üqün silərgə haram bolidu.
⁸ Silər xu haywanlarning gəxidin yeməslikinglar kerək wə ularning əlükigimu təgmənglar. Ular bolsa silərgə haram bolidu.

- ⁹ Suda yaxaydioğan janiwarlardin təwəndikiləri yeyixkə bolidu: — sudiki, yəni dərya-dengizlardiki janiwarlardin qaniti wə qasiraklıri boləqanlarni yeyixkə bolidu; ¹⁰ lekin dərya-dengizlarda yaxaydioğan, yəni sularda top-top üzidioğan barlıq janiwarlardin, qasiraklıri yaki qaniti bolmioğanlirini yeməslikinglar kerək; ular silərgə yirginqlik sanalsun.
¹¹ Məzkur janiwarlar dərwəqə silərgə yirginqlik sanalsun; silər ularning gəxidin yeməslikinglar kerək; ularning əlükini yirginqlik dəp qaranglar. ¹² Sudiki janiwarlarning iqidin qaniti bilən qasiriki bolmioğan janiwarlarning həmmisi silərgə yirginqlik sanalsun.

Halal wə haram quxlar

- ¹³ Uqar-qanatlardin təwəndikilər silərgə yirginqliktur; ular yeyilməsliki kerək wə silərgə yirginqlik bolsun: — yəni bürküt, qorultaz-tapquxlar, dengiz bürküti, ¹⁴ karlıoqaq quyruqluq sar, laqin wə ularning hilliri, ¹⁵ həmmə qəoqa-qəzoqunlar wə ularning hilliri, ¹⁶ müxükyapılak, təgikux, qayka, sar wə ularning hilliri, ¹⁷ hūwkux, karna, ibis, ¹⁸ akku, sakıyqux, belik'aloquq, ¹⁹ ləylək, turna wə uning hilliri, həpüp wə xəpərəng qatarlıqlar silərgə haram sanalsun..

Halal wə haram haxarətlər

- ²⁰ Buningdin baxka tət putlap mangidioğan, uqidioğan uxxak janiwarlarning həmmisi silərgə yirginqlik bolidu. ²¹ Həlbuki, tət putlap mangidioğan, uqidioğan uxxak janiwarlardin təwəndikiləri yesənglar bolidu: — puti bilən ügilik paqıqi bolup, yər yüzidə səkriyəldioğanlarni yesənglar bolidu; ²² bularning iqidin silərgə yeyixkə bolidioğanliri: — qekətkə wə uning hilliri, qara qekətkə wə uning hilliri, tomuzoğa wə uning hilliri, qəqkəqiz wə uning hilliri. ²³ Lekin tət putluq boləqan əmiligüqi həm uqidioğan həmmə baxka janiwarlar silərgə yirginqlik sanalsun..

11:2 Kən. 14:4; Ros. 10:14

11:3 «kəxigüqi» — muxu yərdə ikki-üq axkəzini bar haywanlarnila əməs, bəlkı yənə ozukni yumxak qaynaydioğan barlıq haywanlarni kərsitidu.

11:5 «suoqur» — yaki «siqkan» — taqlarda yaxaydioğan kikiq bir haywan.

11:13 «qorultaz-tapquxlar» — ibranıy tilida «ustihan qakkuqi kux». Yəni bir tərijimisi «belik'aloquq».

11:17 «hūwkux» — yaki «kikiq hūwkux». «karna» — yaki «suoqa sunggüğüqi». Buning kəndək kux ikənlikini bilix təs.

11:18 «akku» — buning kəndək kux ikənlikini bilix təs. «belik'aloquq» — yaki «doqdaq»

11:19 «turna» — yaki «kotan». «... turna wə uning hilliri, həpüp wə xəpərəng qatarlıqlar...» — bu tizimlikteki quxlarning kəpinqisining ibranıy tilidiki nami Təwratta pəkət bir-ikki kətim kərüngən boləqəqə, ularning qaysi quxlar ikənlikini toptəoğa bəkitix bəzidə mumkin bolmaydu. Həlbuki, ularning omumiy tipliri, xübhəziki, tərijimimizdək bolidu.

11:21 «tət putlap mangidioğan» — ibranıylarning kəzkarixiqə haxarətlər tət puti bilən mangidu, ularning aldinki ikkisi «qol» həsəblinidu.

11:23 «silərgə yeyixkə bolidioğanliri: — qekətkə wə uning hilliri, ... qəqkəqiz wə uning hilliri... həmmə baxka janiwarlar

Ölükler toqiruluk

²⁴ Bu janiwarlardinmu mundak yol bilən napak bolisilar; birkim ularning ölük tenigə təgsə kəq kirgüqə napak hesablinidu. ²⁵ Kimdəkim bularning ölükinin bir qismini kətürsə öz kiyimlerini yuyuxi kerək, u kixi kəq kirgüqə napak hesablinidu.

²⁶ Tuyaklıri aqimak, biraq pütünləy bəlünmigan yaki kəximəydiqan haywanlarning həmmisi silərgə haramdur; hərkim ularning ölükiyə təgsə napak sanalsun...²⁷ Tət puti bilən mangidioqan haywanlarning iqidin tapini bilən mangidioqanlarning həmmisi silərgə napak bolup, hərkim ularning ölük tənirigə təgsə kəq kirgüqə napak sanilidu. ²⁸ Kimki ularning ölükini kətürsə öz kiyimlerini yuyuxi kerək, u kixi kəq kirgüqə napak turidu. Bu haywanlar bolsa silərgə haram bolidu.

²⁹ Yər yüzidə əmiligüqi uxhak janiwarlarning iqidin silərgə haram bolqanlar munular: — karioqu zokor, qaxkan, kəsləngük wə ularning türli, ³⁰ salma, kızıl kəsləngük, tam kəsləngüki, tügürük kəsləngük wə hameleon katarliklar haram bolidu. ³¹ Bularning həmmisi yər yüzidə əmiligüqi həmmə uxhak janiwarlarning iqidə silərgə haram bolidu; ularning ölükiyə təgsə, kəq kirgüqə napak sanilidu.

³² Bu janiwarlarning ölüki hərəkəndəq nemigə qüxüp kalsa xu nemə napak hesablinidu — hərəkəndəq yaoqəq kaqa-kuqa bolsun, kiyim bolsun, terə bolsun, taqar bolsun, hərəkəndəq ixka ixlitilidioqan əswab bolsun, suqə qilinixi kerək; ular kəq kirgüqə napak sanilip, keyin pak bolidu...

³³ Bularning biri sapaldin yasaloqan hərəkəndəq kaqa iqiğə qüxüp kalsa, xu kaqa iqidiki həmmə nərsə napak sanalsun wə kaqa əzi sundurulsun. ³⁴ Əgər kaqidiki sudin ax-taam üstigə qaqrap kətsə, ax-taam napak sanalsun wə xundakla kaqidiki hərəkəndəq iqimlikmu napak sanalsun.

³⁵ Hərnemigə undak ölükning birər qismi qüxüp kalsimu, napak sanalsun. Əgər tonur wə oqəq bolsa, napak boldi dəp qeqiwetilsun; ular silərgə haram bolsun. ³⁶ Ləkin xundak əhwalda bulak yaki su yioqilidioqan kəlkəq yənila pak sanilidu; əmma birkim ularning ölük tenigə təgsə napak bolidu. ³⁷ Əgər undak ölükning birər qismi terixkə təyyarlanqan danlarqə qüxüp kalsa, bumu yənila pak sanilidu. ³⁸ Ləkin əgər danning üstigə su quyuloqandin keyin xundak bir ölükning birər qismi qüxüp kalsa, undakta bu danlar silərgə napak sanalsun.

³⁹ Əgər silərgə yeyixkə bolidioqan haywanlardin biri ölüp kalsa, uning ölükiyə təgkən kixi kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁴⁰ Kimki undak ölükning gəxidin yesə, öz kiyimlerini yuyuxi kerək wə kəq kirgüqə napak sanalsun; xundakla undak bir ölükni kətürgən kiximu kiyimlerini yuyuxi kerək wə u kixi kəq kirgüqə napak sanalsun.

⁴¹ Yər yüzidə əmiligüqi həmmə uxhak janiwarlar yirginlik sanilip, hərgiz yeyilmisun. ⁴² Qərsikə bilən beqirlap mangidioqan janiwar bolsun, yər yüzidə yürüp tət puti bilən yaki kəp putliri bilən mangidioqan əmiligüqi janiwarlarning hərtürlükini bolsa, ularni hərgiz yemənglar; qünki ular yirginlikdur.

⁴³ Silər bolsanglar mundak əmiligüqi janiwarning səwəbidin özünqlarni yirginlik kilməsliliklar kerək. Özünqlarni ular tüpəylidin napak kilmanglar, bolmisa ularning səwəbidin buləqinip kalisilar; ⁴⁴ qünki Mən Hudaqinglardurmən. Silər özünqlarni Özümğə atap mukəddəs kilinganglar kerək; Mən Özüm mukəddəs boləqəq silərmu özünqlarni mukəddəs tutuxunglar kerək. Silər özünqlarni yər yüzidə əmiligüqi uxhak hərəkəndəq janiwarlarning

silərgə yirginlik sanalsun» — «qekətkə»din baxkə, ibraniy tilidin bu həraxətlərnin namlirini jəzməlxətürüx təs. Biz «koxumqə səz»imizdə halal-haram haywanlar üstidə tohtilimiz.

11:26 «hərkim ularning ölükiyə təgsə...» — ibraniy tilidə «hərkim ularqə təgsə...» — xübhəsiszki, bu ularning ölüklirini kərsitidu (24-ayətni kəring). Qünki alayli, exəkni minix adəmnə napak kilmaydu.

11:29 «qaxkan» — yaki «sesik küzən».

11:30 «... tügürük kəsləngük wə hameleon katarliklar» — «hameleon»din baxkə janiwarlarning namlirini ibraniy tilidin jəzməlxətürüx təs.

11:32 Law. 15:12

səwəbidin napak qilmanglar..⁴⁵ Qünki Mən öz Hudayinglar boluxka silərni Misir zeminidin qikirip kəlgən Pərwərdigardurmən; silər muqəddəs bolunglar, qünki Mən muqəddəsturmən.

⁴⁶ Xular bolsa qarpay bilən uqar-kanatlar, suda yürüdiqan hər bir janiwar bilən yər yüzidə əmiligüqi hər bir uxxaq janiwarlar toqrisidiki qanun-bəlgilimidur. ⁴⁷ Bular bilən haram-həlalni uqup, yeyixkə bolıdıqan qaywan bilən yeyixkə bolmaydıqan qaywanlarni pərk etələysilər.

Ayal kixining tuquttin keyinki «paklinixi»

12¹ Pərwərdigar Musaqə sız kılıp mundaq dedi: —

² Israilaroqə sız kılıp mundaq degin: — «Ayal kixi qamildir bolup oqul tuqsa, adət kərüp aqrıq bolqan künliridikidə yəttə küngiqə napak sanalsun..³ Səkkizinqi küni oqlı bolsa hətnə kılınsun..⁴ Ayal bolsa xuningdin keyin ottuz üq küngiqə «qan paklinix»ta tursun; paklinix künliri tamam bolmıoquqə heqbir muqəddəs nərsigə təgmisun, muqəddəs jayojımu kirmisun..⁵ Əgər u kiz tuqsa undaqtə adət künliridikidə ikki həptigiqə napak turup, andin atmıx altə küngiqə «qan paklinix»ta tursun.

⁶ Məyli oqlı yaki kiz tuqsun, qan paklinix künliri tamam bolqandın keyin u ayal kəydürmə qurbanlıq üqün bir yaxka kirgən qozını, qunah qurbanlıqı üqün bir baqqa yaki pahtəkni elip jamaət qedirining kirix aqrıqə, qahınning qexiqə kəltürsun. ⁷ Qahin uni Pərwərdigarning al-dida sunup, xu ayal üqün kafarət kəltürıdu; xuning bilən u hunidin pak bolıdu. Oqlı yaki kiz tuqqaqan ayal toqrisidiki qanun-bəlgilimə mana xudur.

⁸ Əgər uning qozıqə qurbi yətmisə, u ikki pahtək yaki ikki baqqa kəltürsun; ularning biri kəydürmə qurbanlıq üqün, yənə biri qunah qurbanlıqı üqün bolıdu; xu yol bilən qahin uning üqün kafarət kəltürıdu; u ayal pak bolıdu..

Hər hil tərə kesəlliri toqrulıq bəlgilimilər

13¹ Pərwərdigar Musa bilən Qarunoqə sız kılıp mundaq dedi: —

² Birsining bədinining terisidə bir qıqan, yaki təmrətkə yaki parkırax taxma qıqı, uningdin bədinining terisidə pəsə-mahaw kesilining jarahiti pəyda bolqan bolsa, u kixi Qarun qahınning yaki uning qahin oqulliridin birining qexiqə kəltürölsun..³ Qahin uning bədinining jarahitigə qaraydu; jarahət bolqan jayning tüki aqrıp kətkən həmdə jarahətmü ətrapidiki teridin qenıkrax kərönsə, bu pəsə-mahaw kesəllikidur. Xunga qahin uni kərgəndin keyin xu kixini «napak» dəp jakarlısun.

⁴ Ləkin əgər uning bədinining terisidiki pəyda bolqan axu yaltıraq qıqan aq bolup, ətrapidiki teridin qenıkrax kərönmisə wə tükimu aqrıp kətmigən bolsa, qahin bu jarahət bar kixini

11:44 Law. 19:2; 20:7; 1Pet. 1:16

12:2 «adət kərüp aqrıq bolqan künliri» — ıbraniy tilida «ayrim turux künliri». Kiz-ayallar adət kərgən waqtıda «napak» hesablinip, eri bilən billə bolsa erimu kəq kirgüqə «napak» hesablinidu, xundakla muqəddəs ıbadəthanıqə kirsə yaki qurbanlıqlarning qoxliridin yəsə bolmaydu. Ləkin Təwrat-Injil boyıqə hər qəndəq waqıtlarda Hudaning həlqi dua-ıbadət qılsa bolıwerıdu!

12:3 «hətnə kılınsun» — ıbraniy tilida «uning hətnilikı kesilsun» deqən sızlar bilən ıpadilinedu.

12:3 Yar. 17:12; Lükə 1:59; 2:21; Yh. 7:22

12:4 «xuningdin keyin ottuz üq küngiqə «qan paklinix»ta tursun» — ayal əz erigə yeqinlixix tərəptə «pak» hesablinatti, ləkin muqəddəs qədıroqə kirip qurbanlıq qılıxka bolmaytti.

12:8 «əgər uning qozıqə qurbi yətmisə...» — ıbraniy tilida: — «əgər uning qoza elixka qoli qışkilik qılsa...». «u ayal pak bolıdu» — bu bəbtiki «ayallarning pakliqi» deqən tema toqrulıq kəp uqıxmasliqlar bolqəqəqə, biz u toqrulıq «qoxumqə sız»imizdə əzraq tohtilimiz.

13:2 «bədinining terisidə» — demək, saqal yaki qaqlırı ıqıdə əməs (29-37nımu kəröng). «pəsə-mahaw» — bu bəblardiki «pəsə-mahaw» kesili pakət mahaw kesili bolupla qalmaq, bəlki naqqə hil tərə kesəlliklerini kərsitixi mumkin. «Qoxumqə sız»imizni kəröng.

yəttə küngiqə ayrim solap qoysun. ⁵ Yəttinqi küni kahin uningqə qarison wə əgər jarahət ohxax turup, terisidə kengiyip kətmigən bolsa, kahin uni yənə yəttə küngiqə ayrim solap qoysun. ⁶ Yəttinqi küni kahin uningqə yənə qarison wə jarahətning ranggi suslaxqan wə kengiyip kətmigən bolsa, undaqta kahin uni «pak» dəp jakarlisun; jarahətning pəkət bir qaqə ikonliki bektilip, kesəl kixi öz kiyimlirini yuyup pak sanalsun.

⁷ Lekin əgər u kahinoqə körünüp «pak» dəp jakarlanqandin keyin xu qaqə terisidə kengiyip kətsə, undaqta u yənə bir qetim kahinoqə körünsun. ⁸ Kahin uningqə yənə qarison wə əgər qaqə uning terisidə kengiyip kətkən bolsa, kahin uni «napak» dəp jakarlisun; u jarahət pesə-mahawdur.

⁹ Əgər birkimdə pesə-mahaw jarahiti pəyda bolup qalsa kahinning kexioqə kəltürilsun. ¹⁰ Kahin uning jarahitigə səpselip qarison; wə əgər terisidə aq bir qikan pəyda bolqan, tüki akirip kətkən bolsa wə qikan qikqan jayda ət-gəxi körünüp qaloqan bolsa, ¹¹ bu uning bədinining terisigə qüxkən kona pesə-mahaw jarahitining kaytidin qozoqilixi bolup, kahin uni «napak» dəp jakarlisun. U napak bolqini üqün uni solaxning həjiti yok.

¹² Lekin əgər pesə-mahaw qozoqilip, jarahiti bar kixining terisigə yeyilip kətkən bolsa, kahin nəgila qarisa xu yərdə xu «pesə-mahaw» bolsa, terisini bexidin putioqə qaplap kətkən bolsa, ¹³ undaqta kahin uningqə səpselip qarison; mana, xu pesə-mahaw jarahiti pütün bədinini qaplap kətkən bolsa, u jarahiti bar kixini «pak» dəp jakarlisun; qünki uning pütün bədinini akirip kətkən bolup, u «pak» dəp sanalsun.

¹⁴ Lekin qaqaniki uningda ət-gəxi körünüp qalsa, u kixi napak sanalsun. ¹⁵ Kahin mundak körüngən ət-gəxigə qarap, u kixini «napak» dəp jakarlisun; qünki xu ət-gəx napak bolup, u pesə-mahaw kesilidur.

¹⁶ Həlbuki, əgər ət-gəxi kaytidin əzgirip, akarsa u kixi yənə kahinning kexioqə kəlsun. ¹⁷ Kahin uningqə səpselip qarison; jarahət akaroqan bolsa, kahin jarahiti bar kixini «pak» dəp jakarlisun; u pak sanilidu.

¹⁸ Əgər birkimning bədinining terisigə hürrek qikip saqiyip, ¹⁹ hürrekning ornida aq qikan yaki kizoquq daq pəyda bolqan bolsa, kahinoqə kərsitilsun. ²⁰ Kahin uningqə səpselip qarison; əgər daq ətrapidiki teridin kənikrak körünsə, xundakla uningdiki tüklər akirip qaloqan bolsa, undaqta kahin uni «napak» dəp jakarlisun; qünki bu hürrektin qozoqilip pəyda bolqan pesə-mahaw kesili jarahitidur.

²¹ Lekin kahin uningqə səpselip qarioqanda, daq qikqan jayda akirip qaloqan tüklər bolmisa, wə daqmu ətrapidiki teridin kənikrak bolmisa, ranggi səl susraq bolqan bolsa, undaqta kahin uni yəttə küngiqə ayrim solap qoysun. ²² Əgər daq dərwəqə terisigə yeyilip kətkən bolsa, kahin uni «napak» dəp jakarlisun; qünki bu pesə-mahaw jarahitidur.

²³ Əmma əgər daq öz jayida tohtap yeyilmioqan bolsa, bu pəkət hürrekning zəhmi, halas; kahin uni «pak» dəp jakarlisun.

Kəyüq yarisi toqruluk

²⁴ Əgər birsining bədinining terisining məlum jayi kəyüp kəlip, kəygən jay aq-kizoquq yaki pütünləy aq daq bolup qalsa, ²⁵ kahin uningqə səpselip qarison; əgər xu daqdiki tüklər akirip kətkən, daqmu ətrapidiki teridin kənikrak bolup qaloqan bolsa, undaqta bu kəyüq yarisidin pəyda bolqan pesə-mahaw kesilidur; kahin uni «napak» dəp jakarlisun; qünki u pesə-mahaw jarahitidur.

²⁶ Lekin əgər kahin səpselip qarioqanda, daqning ornida həqkandak akirip kətkən tük bolmisa, xundakla daqmu ətrapidiki teridin kənik bolmisa, bəli ranggi sus bolsa, undaqta kahin uni yəttə küngiqə ayrim solap qoysun. ²⁷ Yəttinqi küni kahin uningqə yənə qarison; daq terisidə kengiyip kətkən bolsa, kahin uni «napak» dəp jakarlisun; qünki u pesə-mahaw jarahitidur.

²⁸ Əmma əgər daəy jayida tohtap, yeyilmioqan bolsa, xundakla rənggi sus bolsa, bu pəkət keyüktin boləqan qawartku, halas; kahin uni «pak» dəp jakarlisun; qünki u keyükning tatukı, halas.

Qaq yaki saqal iqidə pəyda boləqan jarahətlər

²⁹ Əgər bir ər yaki ayal kixining bexida yaki saqilida jarahət pəyda bolsa, ³⁰ kahin jarahətkə səpselip qarisun; əgər jarahət ətrapidiki teridin kenikrak kərünsə, üstida xalang serik tük bolsa, undakta kahin uni «napak» dəp jakarlisun; qünki bu jarahət kakaq bolup, bax yaki saqaldiki pesə-mahawning alamitidur.

³¹ Əgər kahin kakaq jayoqa səpselip qarioranda, u ətrapidiki teridin kenik kərünmisə, xundakla uning iqidə heqkandak kara tükmu bolmisa, undakta kahin kaxiqi bar kixini yəttə küngiqə ayrim solap koysun. ³² Kahin yettingi küni kakaqqa yənə səpselip qarisun; kakaq kengiyip kətməy, üstidimü heqkandak serik tük bolmisa, xundakla kakaq ətrapidiki teridin kenik kərünmisə, ³³ jarahiti bar kixi barlik qaq-saqilini qüxürüwətsun; kakaqning özini ojirdimisun. Kahin kaxiqi bar kixini yənə yəttə küngiqə ayrim solap koysun. ³⁴ Yettingi küni kahin kakaqqa səpselip qarisun; əgər kakaq teridə kengiyip kətmigən bolsa, xundakla ətrapidiki teridin kenik kərünmisə, kahin uni «pak» dəp jakarlisun. Andin u kiyimlirini yusun; xuning bilən u pak sanilidu.

³⁵ Lekin əgər u «pak» dəp jakarlanəqandin keyin kakaq teridə kengiyip kətsə, ³⁶ kahin uningəqa yənə səpselip qarisun; əgər kakaq teridə kengiyip kətkən bolsa, serik tükning bar-yoklukini təxürüxning hajiti yok; qünki bu kixi napaktur. ³⁷ Əgər kakaq jayida xu peti kəlip, üstidin kara tük ünüp qikkən bolsa, kakaq saqayəqan bolidu; xu kixi pak boləqakqa, kahin uni «pak» dəp jakarlixı kerək.

³⁸ Əgər ər yaki ayal kixining bədinining terisidə daəy pəyda bolup, bu daəqlar parkirək həm ak bolsa ³⁹ kahin səpselip qarisun; əgər bədənniing terisidiki xu daəqlar suslixip boz rənggə yüzləngən bolsa, bu teridin qikkən bir taxma, halas; bu kixi pak sanalsun.

Paynəkbax toqruluk

⁴⁰ Əgər birkimning bexining tükli ri qüxüp kətkən bolsa, u pəkət bir takir bax, halas; u pak sanalsun. ⁴¹ Əgər uning bexining tüki pexanə təripidin qüxkən bolsa, u pəkət paynəkbax, halas; u yənıla pak sanalsun. ⁴² Lekin əgər uning takir bexi yaki paynək bexida kizəuq ak daəy kərünsə, undakta xu jarahət uning takir bexi yaki paynək bexidiki pesə-mahaw kesilining bir alamitidur. ⁴³ Kahin jarahitigə səpselip qarisun; əgər uning takir bexida yaki paynək bexida ixxiq jarahət bolsa həmdə pesə-mahaw kesilining alamitidək kizəuq ak kərünsə, ⁴⁴ undakta u pesə-mahaw kesiligə giritar boləqan adəm bolup, napak hesablinidu. Uning bexioqa xundak jarahət qüxkən boləqak, kahin uni mutlək «napak» dəp jakarlisun.

⁴⁵ Xundak jarahiti bar pesə-mahaw kesili boləqan kixi kiyimliri yirtik, qaqli ri quwuk, burut-saqili yepiklik halda: «Napak, napak!» dəp toqlap yürüxi kerək. ⁴⁶ Xu jarahiti boləqan barlik künlərdə u «napak» sanilidu; u napak boləqakqa, ayrim turuxı kerək; uning turaləqusi qedirəhəning sirtida bolsun.

Kiyim-keqək, rəht yaki terə-hurumlarda pəyda boləqan «pesə-mahaw» kesili

⁴⁷ Əgər bir kiyimdə, məyli yungdin yaki kanaptin tikilgən bolsun uningda pesə-mahaw iz-deəyi pəyda bolsa, ⁴⁸ yəni kanap yaki yungdin toquloqan rəhttə, ərux yipida yaki arqak yiplirida bolsun, terə-hurumda yaki teridin etilgən hərəkəndək nərsilərdə pesə-mahaw iz-deəyi bolsa,

13:45 «qaqliri quwuk» — yaki «bexi oquq».

13:45 Yiqi. 4:15

13:47 «pesə-mahaw iz-deəyi» — ibraniy tilida «pesə-mahaw yarisı».

13:48 «ərux yipida» — yaki «təg yipi» — toqulmilarning boyioqa tartiləqan yipi.

⁴⁹ xundakla kiyim-keqak yaki terə-hurumda, ərux yip yaki arqak yiplirida, ya terə-hurumdin etilgən nərsilərdə pəyda boləjan iz-daəj yexilrak yaki kizəjuq bolsa bu iz-daəj «pesə-mahaw iz-deəji» dəp kərilip kahinoja kərsitilsun. ⁵⁰ Kahin daəjka səpselip kərisun, andin iz-daəj pəyda boləjan nərsini yəttə künigəq ayrim saklisun. ⁵¹ U yəttinqi kuni iz-daəjoja kərap baksun; iz-daəj quxkən kiyim-keqak, məyli arqak yipta yaki ərux yipta bolsun, yaki terə-hurumda yaki terə-hurumdin etilgən nərsidə bolsun, u kengiyip kətkən bolsa, bu iz-daəj qiritkük pesə-mahaw kesili dəp hesablinip, ular napak sanalsun. ⁵² Xuningdək kahin ərux yip yaki arqak yipida iz-daəj bolsa kiyim-keqak yaki terə-hurumdin etilgən nərsidə xundak iz-daəj bolsa ularnimu kəydürüwətsun; qünki bu qiritkük pesə-mahaw kesilidur. Mundaq nərsilərnin həmmisini otta kəydürük kerəktur.

⁵³ Lekin kahin uningəja səpselip kəriojanda, iz-daəj kiyim-keqəktiki ərux yipta bolsun, arqak yipta bolsun, yaki terə-hurumdin etilgən nərsidə bolsun, iz-daəj kengəymigən bolsa, ⁵⁴ undakta kahin deəji bar nərsini yuyulsun dəp buyrup, ikkinqi kətim uni yəttə künigəq saklisun. ⁵⁵ Bu nərsə yuyuləndin keyin kahin yənə daəjka səpselip kərisun; əgər uning rənggi əzgərmigən bolsa (gərqə kengiyip kətmigən bolsimu), u yənla napaktur; sən uni otta kəydürgin. Qünki məyli uning iz-deəji iq yüzidə bolsun yaki tax yüzidə bolsun u qiritkük iz-daəj hesablinidu.

⁵⁶ Lekin əgər kahin səpselip kəriojanda, mana, daəjning rənggi yuyuləndin keyin suslixip kətkən bolsa, u xu kismini kiyim-keqəktin, ərux yiptin yaki arqak yiptin bolsun, yaki terə-hurumdin bolsun uni yirtip elip, taxliwətsun. ⁵⁷ Əgər bu iz-daəj kiyim-keqəktə, məyli arqak yipta yaki ərux yipta bolsun, ya terə-hurumdin etilgən nərsidə kərünsun, bu kengiydian bir-hil pesə-mahaw iz-deəji dəp sanalsun; sən u qaplawkan kiyim-keqəkni kəydürüwətkin. ⁵⁸ Lekin əgər iz-daəj kiyim-keqəktə bolsun (ərux yipida yaki arqak yipida bolsun) yaki terə-hurumdin etilgən nərsidə bolsun, yuyulux bilən qikip kətsə, undakta bu egin ikkinqi kətim yuyulsun, andin pak sanalsun.

⁵⁹ Pesə-mahaw kesiliningkidə iz-daəj pəyda boləjan yung yaki kanap rəhttin tokuləjan kiyim-keqək (iz-daəj ərux yipta yaki arqak yipta bolsun) yaki terə-hurumdin etilgən nərsilər toqrisidiki qanun-bəlgilimə mana xudur; buning bilən ularni pak yaki napak jakarlawka bolidu.

Pesə-mahaw kesəlliridin paklinix bəlgilimiliri

14¹ Pərwərdigar Musəjoja səz kilip mundaq dedi: —

² Pesə-mahaw boləjan kixi pak kilinidəjan künidə bəja kilix kerək boləjan qanun-bəlgilimə mana təwəndikidəktur: — U kahinning aldiəja kəltürilsun. ³ Kahin qedirgahning taxkiriəja qikip, pesə-mahaw boləjan kixigə səpselip kərisun; əgər pesə-mahaw boləjan kixi kesilidin sakəyojan bolsa, ⁴ Undakta kahin pak kilinidəjan kixigə pak, tirik kuxtin ikkini uningəja koxup kedir yaoiqi, kizil rəht wə zofa kəltürüxkə buyrusun. ⁵ Andin kahin kuxlarning birini ekən su qaqilənojan sapal kozining üstidə boquzlanglar dəp buyrusun; ⁶ andin tirik kuxni bolsa, kahin uni kedir yaoiqi, kizil rəht wə zofa bilən elip kelip, bu nərsilərnin həmmisini tirik kux bilən birgə ekən suning üstidə boquzlanəjan kuxning kənoja qilisun, ⁷ andin pesə-mahawdin pak kilinidəjan kixigə yəttə kətim sepixi bilən uni pak dəp jakarlisun; wə tirik kuxni daləjoja koyup bərsun.

13:49 «...kiyim-keqək yaki terə-hurumda ... pəyda boləjan iz-daəj yexilrak yaki kizəjuq bolsa bu iz-daəj «pesə-mahaw iz-deəji» dəp kərilip kahinoja kərsitilsun» — bu ayətlərdə tiləja elinəjan «pesə-mahaw kesili»ning rəht-kiyimə yaki terə-huruməja yuxkxi bəlkim adəmi həyran kəldurarlik ix boluxi mumkin. Bu toqruluk «koxumqə səz»imizni kərtəng.

14:2 Mat. 8:4; Mar. 1:44; Luğa 5:14; 17:14

14:4 «kizil rəht» — yaki «kizil yip». «zofa» — birhil əsümlük; bəxka bir ismi «lepəkgül».

14:5 «ekən su qaqilənojan sapal kozining üstidə...» — yaki «ekən su üstidə tutup turuləjan sapal kozining üstidə...».

«Pak қилинх»тики yəttə kūn

⁸ Pesə-mahawdin pak қилинидиған кихи қийимлирини yuyup, бəдинидики барлиқ түклəрни қүхүрүп, суда yuyunoqandin keyin pak ҳəسابлиниду. Andin уningoҗа qedirgahқа қирixкə ijazət bolidu; pəқəт u yəttə күngiqə өз qedirining texida turuxi kerək. ⁹ Yəttinқи күни u бəдинидики һəммə түклəрни қүхүрсun; baxning qaq-saqalliri wə кexini, yəni барлиқ түклirini қүхүрсun; u қийимlirini yuyup өз бəдинini суда yusun, andin pak bolidu.

Səkkizinқи күни

¹⁰ Səkkizinқи күни u ikki bejirim әrkək қоza билən bir yaxқа қirgən bejirim qixi қозidin birni, xuningdək bir əfahning ondin üqigə barawər zəytun meyi iləxtürülgən esil un «axliқ hədiyə»ni, bir log zəytun meyini kəltürsun. ¹¹ Uni «pak» dəp jakarlaydiqan bu rəsim-kaidini өtküzidiqan kahin pak қилинидиған кихини wə u nərsiləрни jamaət qedirining қirix aqzida, Pərwərdigarning aldida һazir қilsun. ¹² Andin kahin әrkək қозилarning birini elip itaətsizlik қurbanliқи қilip sunup, uning билən билə xu bir log zəytun meyini kəltürүп, pulanglatma hədiyə süpitidə Pərwərdigarning aldida pulanglatsun. ¹³ Qoza bolsa mukəddəs bir jayning iqidə gunah қurbanliқи билən көydürmə қurbanliқlar бооquzlinidiqan jayda бооquzlansun; qünki itaətsizlik қurbanliқи bolsa gunah қurbanliқoҗа ohxax, kahinoҗа təwə bolup «əng mukəddəslərnin biri» sanilidu.

¹⁴ Kahin itaətsizlik қurbanliқining кenidin elip pak қилинидиған кихining ong қulikining yumxiқoҗа wə ong қolining qong barmiқи билən ong putining qong barmiқioҗimu sürүп қоysun. ¹⁵ Andin kahin xu bir log zəytun meyi elip, əzining sol қolining aliqinoҗа azoҗina қuysun. ¹⁶ Kahin ong barmiқini sol қolidiki zəytun meyoҗа қilap, Pərwərdigarning aldida yəttə кетim barmiқи билən səpsun.

¹⁷ Andin kahin қolidiki қaloҗan maydin elip, pak қилинидиған кихining ong қulikining yumxiқoҗа, ong қolining bax barmiқioҗа wə ong putining bax barmiқioҗа sürүlgən itaətsizlik қurbanliқining кenining üstigə sürүп қоysun. ¹⁸ Sürүп bolup, kahin қolidiki exip қaloҗan mayni pak қилинидиған кихining bəxiqoҗа қuysun. Bu yol билən kahin uning üqün Pərwərdigarning aldida kafarət kəltüridu. ¹⁹ Andin kahin gunah қurbanliқini sunup, pak қилинидиған кихини napakliқidin pak қilixқа kafarət kəltüridu; ahirida u көydürmə қurbanliқni бооquzlisun. ²⁰ Kahin көydürmə қurbanliқ билən axliқ hədiyəni қurbangahta sunsun. Bu yol билən kahin uning üqün kafarət kəltürүп, u kixi pak bolidu.

²¹ Lekin u kəmbəqəlliktin xundak қilixқа қurbi yətmisə, əzigə kafarət kəltürүx üqün «pulanglatma hədiyə» süpitidə yaloquz bir әrkək қozini itaətsizlik қurbanliқи қilip kəltürsun, xuningdək axliқ hədiyə üqün bir əfahning ondin birigə barawər zəytun meyi iləxtürülgən esil un билən bir log zəytun meyini kəltürsun. ²² wə өз əhwaliqoҗа yarixa ikki pahtək yaqi ikki baqқа elip kəlsun; biri gunah қurbanliқи üqün, yənə biri көydürmə қurbanliқ üqün bolsun; ²³ səkkizinқи күни bularni əzining pak қilinixi üqün jamaət qedirining қirix aqzioҗа elip кelip, Pərwərdigarning aldida kahinning кexioҗа kəltürsun. ²⁴ Kahin itaətsizlik қurbanliқи bolidiqan әrkək қоza билən xu bir log mayni elip, bularni pulanglatma hədiyə süpitidə Pərwərdigarning aldida pulanglatsun. ²⁵ Itaətsizlik қurbanliқи қilinoҗan әrkək қozini bolsa əzi бооquzlisun; andin kahin itaətsizlik қurbanliқining кenidin azoҗina elip, pak қилинидиған кихining ong қulikining yumxiқoҗа, ong қolining bax barmiқioҗа wə ong putining bax barmiқioҗа sursun. ²⁶ Andin

14:10 «bir log» — bəlkim təhminən bir letnning yerimi boluxi mumkin.

14:13 «mukəddəs bir jay» — muxu yərdə mukəddəs jayning hoylisini kərsitidu.

14:13 Law. 7:7

14:21 «kafarət kəltürүx üqün ... yaloquz bir әrkək қozini itaətsizlik қurbanliқи қilip kəltürsun» — muxu yərdə «itaətsizlik қurbanliқ»ning səwəb-məqsiti enik kərunidu — кesəl болоҗan kixi кesili түpəyliyin Hudaqо һeqқандақ қurbanliқ yaqi hədiyə sunalmisa, xu waқittiki sunmioҗan қurbanliқliri üqün Hudaqо қərzdar dəp ҳesablinidu. «Itaətsizlik қurbanliқ» bolsa bu қərzning ornida bolatti. Məsilən məzkur kitab, 5-bab, 14-19-ayətni kərtün.

⁵⁴ Bular bolsa hərhil pesə-mahaw jarahiti, kakaq, ⁵⁵ kiyim-keqək wə öygə yukқан pesə-mahaw wabasi, ⁵⁶ teridiki qıkanlar, təmrətkə wə parkıraq aq iz-daoqlar tooqrisidiki kanun-bəlgilimidur. ⁵⁷ Xu bəlgilimilər bilən bir nərsining qaysi əhwalda napak, qaysi əhwalda pak bolidoqanlığını pərək etixkə kərsətmə berixkə bolidu; mana bu pesə-mahaw tooqrisidiki kanun-bəlgilimidur.

Aqma tooqruluk

15 ¹ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqa söz kılıp mundaq dedi: —
² Israillaroqa mundaq dənglar: — Hərəkəndərkərkəning öz tenidin aqma qıqsa xu kixi xu aqma səwəbidin napak sanalsun. ³ Aqma qıqıxtin boləjan napaklık tooqrisidiki həküm xuki, aqmisi məyli tenidin ekıp tursun yaki ekıxtin tohtitiləjan bolsun, xu kixi yənıla napak sanalsun; ⁴ mundaq aqma boləjan kixi yatқан hərбір orun-kərpə napak sanilidu wə u qaysi nərsining üstidə oltursa xu nərsimu napak sanilidu. ⁵ Kimki u yatқан orun-kərpigə təgsə, öz kiyimlərini yuyup, suda yuyunsun, andin kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁶ Xuningdək kimki mundaq aqma boləjan kixi olturojan nərsidə oltursa öz kiyimlərini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁷ Kimki aqma boləjan kixining tenigə təgsə, öz kiyimlərini yuyup, suda yuyunsun, wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁸ Əgər aqma boləjan kixi pak birsigə tükürsə, xu kixi öz kiyimlərini yuyup, suda yuyunsun, kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁹ Qaysibir egər-toqumning üstigə aqma boləjan kixi minsə, xu nərsə napak sanalsun. ¹⁰ Kimki uning tegidə qoyuləjan nərsilərgə təgsə kəq kirgüqə napak sanilidu; wə kimki xu nərsilərnı kətürsə, öz kiyimlərini yuyup, suda yuyunsun, wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ¹¹ Aqma boləjan kixi qolını yumastin birkimgə təgküzsə, xu kixi öz kiyimlərini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ¹² Aqma boləjan kixi sapal qaqını tutup salsa, xu qaq qeqiwetilsun; yaqıq qaq bolsa suda yuyulsun..

«Aqmıdin paklinix» tooqruluk

¹³ Qaqaniki aqma bar kixi aqma həlitudin kutulsa, əzining pak kılınixi üqün yəttə künnı hesablap etküzüp, andin kiyimlərini yuyup, ekın suda yuyunsun; andin pak sanilidu. ¹⁴ Səkkizinqi küni ikki pahtək yaki ikki baqını elip, jamaət qedirining kirix aqzioqa, Pərwərdigarning aldioqa kəltürüp, kəhinoqa tapxursun. ¹⁵ Kəhın ulardın birini gunah kurbanlıkı üqün, yənə birini kəydürmə kurbanlık üqün sunsun. Bu yol bilən kəhın Pərwərdigarning aldidə uning aqma boləjanlıkıoqa kafarət kəltüridu. ¹⁶ Əgər bir ərkəkning məniysi əzlükidin qıqıp kətkən bolsa, u pütün bədinini suda yusun, u kəq kirgüqə napak sanalsun. ¹⁷ Xuningdək adəmnıng məniysi qaysi kiyimigə yaki terisigə yukup kalsa, suda yuyulsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ¹⁸ Ər wə ayal kixi bir-birigə yekınlixixi bilən məniy qıqsa, ikkisi yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun.

Ayal kixilərdiki aqma kelix tooqruluk

¹⁹ Əgər ayal kixilər aqma kelix həlitudə tursa wə aqmisi hun bolsa, u yəttə künigə «ayrim» tursun; kimki uningoqa təgsə kəq kirgüqə napak sanalsun. ²⁰ «Ayrim» turux məzgilidə, qaysi nərsining üstidə yatsa, xu nərsə napak sanilidu, xundakla qaysi nərsining üstidə olturojan

15:2 «...ərkəkning öz tenidin aqma qıqsa...» — bu ayətlərdiki «ərkəkning teni» degən söz kəp yərlərdə əwrət, uyat yərlirini kərsətidu.

15:12 Law. 6:21; 11:33

15:19 «aqma kelix həliti» — bu ayətlərdə kərsilitilgən aqırıqlarning kəpinqisi əwrət, uyat yərliridiki hələtlətnı kərsətsə kərək. «ayrim» — bu ayətteki «ayrim» — ayrim solap qoyulsun degənnı bildürməydu (məsilən, 24-ayətnı kəring).

«Lawiylar»

bolsa, xu nərsimu napak sanalsun. ²¹ Hərkim uning orun-kərpisigə təgsə öz kiyimlirini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ²² Hərkim u olturoqan nərsigə təgsə, öz kiyimlirini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ²³ Wə əgər birkim u yatqan yaki olturoqan jayda qoyuloqan birər nərsigə təgsə, kəq kirgüqə napak sanalsun.

²⁴ Əgər bir ər xixi xu hələttiki ayal bilən birgə yatsa, xundakla uning hun napaklikı xu ərgə yuqup qalsa, u yəttə küngiqə napak sanalsun; u yatqan hər bir orun-kərpimu napak sanalsun...

²⁵ Əgər ayal kixining adət waqtining sirtidimu birnəqqə küngiqə huni kelip tursa, yaki hun akmisi adət waqtidin exip kətkən bolsa, undakta bu napak kan ekıp turoqan künlirining həmmisidə, u adət künliridə turoqandək sanalsun, yənə napak sanalsun. ²⁶ Kan kəlgən hər bir kündə u kaysi orun-kərpə üstidə yatsa, bular u adət künliridə yatqan orun-kərpilərdək həsablınıdu; u kaysi nərsining üstidə olturoqan bolsa, xu nərsə adət künlirining napaklikidək napak sanalsun. ²⁷ Hərkim bu nərsilərgə təgsə napak bolıdu; xu kixi kiyimlirini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun.

Ayal kixilərnin həyızdin baxqa hun kelixtin paklinixi

²⁸ Ayal kixi qaçan hun kelixtin saqaysa, u yəttə künni hesablap, ötküzüp bolqanda pak sanılıdu.

²⁹ Səkkizinçi küni u ikki pahtək yaki ikki baqkini elip jamaət qedirining kirix aozioqə, kəhinning kexioqə kəltürsun. ³⁰ Kəhın bularning birini gunah qurbanlikı üqün, yənə birini kəydürmə kurbanlik üqün ötküzsun; bu yol bilən kəhın uning napak aqma kənidin pak boluxioqə uning üqün Pərwərdigarning aldidə kafarət kəltürıdu.

Hulasa

³¹ Silər muxu yol bilən Israillarni napaklikidin üzünglar; bolmisa, ular napaklikida turiwerip, ularning arisida turoqan mening turaloqu qedirimni buloxı tüpəylidin napak həlitedə olüp ketıdu. ³² Akma kelix həlitedə bolqan kixi wə məniy ketix bilən napak bolqan kixi toqrısida, ³³ Xuningdək hun kelix künliridiki aqrıq ayal kixi toqruluk, aqma hələttə bolqan ər wə ayal toqruluk, napak hələttiki ayal billə yatqan ər toqruluk kəlgən kanun-bəlgilimə mana xulardur.

«Kafarət küni»

16 ¹ Hərunning ikki oqlı Pərwərdigarning aldioqə yekınlixixi bilən olüp kətti. Ular olüp kətkəndin keyin, Pərwərdigar Musaoqə söz kıldı. ² Pərwərdigar Musaoqə mundaq dedi: — «Sən öz kərındixing Hərunoqə: «Sən olüp kətməsliking üqün pərdining iqıdiki muqəddəs jayoqə qoyuloqan əhdə sandukining üstidiki «kafarət təhti»ning aldioqə hər waqıt kəlmə», degin. Qünki Mən «kafarət təhti»ning üstidiki bulutta ayan bolımən. ³ Hərun əng muqəddəs jayoqə munu yol bilən kirsun: — Gunah qurbanlikı üqün bir yax torpaq, kəydürmə kurbanlik üqün bir qoqkarni kəltürsun; ⁴ əzi muqəddəs kanap halta kəngləkni kiyip, ətlirini yapıdioqan kanap ıxtannimu kiyip, beligə bir kanap bəlwaoqni baqlap, bexioqə kanap səllini yögər kəlsun. Bular muqəddəs kiyimlər boləqaqə, kiyıxtin ilgiri bədinini suda yusun..

15:24 «hun napaklikı» — ər-ayal billə yatqanda ayalning aditi tuyuksız kelip kelip, hun keni tasadipiyliktin ər kixigə tegip ketixini kərsitıdu. Əgər ər kixi ayalning adət kərginini bilip turup uningə yekınlaxqan bolsa, undakta hər ikkisi (ayal kixi məjburlanmioqan bolsa, əlwəttə) Hudanin biwasitə kərsitıdioqan jazasioqə uqraydu (20:18ni kəring). Xübhisizki, Hudanin bu əmrđiki məksiti, ayal kixilərgə aynin əng kiyin waqtda aram berixtin ibarət idi.

15:24 Law. 18:19

15:25 Mat. 9:20

16:1 Law. 10:1, 2

16:2 Mis. 30:10; İbr. 9:7

16:4 «ətliri» — bu ayəttiki «ətliri» deqən söz əwrət, uyat yərlirini kərsitıdu.

⁵ U Israillarning jamaitidin gunah qurbanliki üçün ikki tekə, keydurmə qurbanlik üçün bir qoqkarni tapxuruwalsun. ⁶ Xuning bilən Hərun awwal gunah qurbanliki bolidioqan torpaqni sunup, əzi wə əz əyidikilər üçün kafarət kəltürüxi kerək. ⁷ Andin u ikki tekini elip, ularni jamaət qedirining kirix aqzining aldioqə kəltürüp, Pərwərdigarning aldida turoquzsun. ⁸ Andin Hərun bu ikki tekə tooqrisida qək taxlisun; qəkning birini «Pərwərdigar üçün», yənə birini «azazəl üçün» taxlisun. ⁹ Hərun Pərwərdigarə qək qüxkən tekini kəltürüp, gunah qurbanliki süpitidə sunsun. ¹⁰ Lekin «azazəl»gə qək qüxkən tekini bolsa, kafarət kəltürüxi üçün qəlgə həydilixkə, xundakla «azazəl»gə əwətlixkə Pərwərdigarning aldida tirik kəldurulsun. ¹¹ Andin Hərun gunah qurbanlikini, yəni əzi üçün boləqan torpaqni kəltürüp, əzi wə əz əyidikilər üçün kafarət kəltürüxkə əzigə gunah qurbanliki bolidioqan bu torpaqni booquzlisun; ¹² Andin u Pərwərdigarning aldidiki qurbangahətin elinoqan qoq bilən toloqan bir huxbuydanni elip, ikki kollap yumxaq ezilgən esil huxbuy ətir bilən toldurup, buni pərdining iqigə elip barsun; ¹³ andin huxbuy is-tütiki həküm-guwah sanduqning üstidiki kafarət təhtini kaplisun dəp, huxbuy-ni Pərwərdigarning huzuridiki otning üstigə qoysun; xuning bilən u əlməydu. ¹⁴ U torpaqning kenidin elip əz barmiki bilən kafarət təhtining xərək tərripigə qeqip, kafarət təhtining aldioqimu əz barmiki bilən qəndin elip, yəttə kətim səpsun...

¹⁵ Andin u hələk üçün gunah qurbanliki qilinidioqan tekini booquzlisun; kənin pərdining iqigə kəltürüp, torpaqning kənin kiləqandək kilsun, yəni uning kenidin elip kafarət təhtigə wə kafarət təhtining aldioqə qaqsun. ¹⁶ U bu yol bilən mukəddəs jay üçün kafarət kəltürüp, uni Israillarning napaklikidin, həmmə itaətsizliklerini elip baridioqan gunahliridin paklaydu wə xuningdək ularning napakliki arisida turuwatqan jamaət qediri üçünmu xundak kafarət kilsun. ¹⁷ U kafarət kəltürüx üçün əng mukəddəs jayə qirgəndin tartip uningdin qikkə qəhəq bir adəm jamaət qediri iqidə bolmisun; bu yol bilən u əzi, əyidikilər wə Israilling pütkül jamaiti üçün kafarət kəltüridu. ¹⁸ Andin u Pərwərdigarning aldidiki qurbangahə qikip, uning üçünmu kafarət kəltüridu; xuningdək torpaqning kəni bilən tekining kənin elip qurbangahning qərisidiki münggüzlərgə sürsun; ¹⁹ u barmiki bilən qəndin elip qurbangahning üstigə yəttə kətim səpsun; xuning bilən u uni Israillarning napaklikiridin paklap Hudaə qə tap mukəddəs kildu.

Gunah qurbanliki bolidioqan tirik tekə tooqruluk

²⁰ — Mukəddəs jay, jamaət qediri wə qurbangah üçün kafarət kəltürüp boləqandin keyin, u tirik tekini kəltürsun; ²¹ andin Hərun ikki qolini tirik tekining bəxioqə qoyup turup, uning üstidə turup, Israillarning barlik qəbihlikliri wə itaətsizliklerini elip baridioqan gunahlirini ikrar kəlip, ularni tekining bəxioqə artsun; andin uni yenida təyyar turidioqan bir adəmnin qoli bilən qəlgə əwətiwətsun. ²² Bu yol bilən tekə ularning həmmə qəbihliklerini əz üstigə elip, adəmzatsiz qəlgə ketidu. Xunga u tekini qəlgə qoyuwətsun...

16:6 İbr. 7:27,28

16:8 «Azazəl» — alimlar «azazəl» tooqruluk tət pikirdə bolup kəlgən: (1) bu isim «tekə» bilən «həydəlmək» dəgən sözlərnin birikisi bolup, «həydiwətkən tekə» dəgənni bildüridu; (2) «wəyranə kəlix» yəki «elip taxlinix» dəgənni bildüridu; (3) tik bir yar; (4) bir hil jin-alwəstənin ismi. Biz birinçi yəki ikkinçi pikirgə mayilmiz (ikkilisi tooqra boluxi mumkin). «qoxumqə söz»imizdə bu tooqruluk tohtilimiz. Həq bolmioqanda tətinqi pikirni əng namuwəpik dəp qəraymiz; 23-bab wə «qoxumqə söz»ni kərləg.

16:14 «xərkiyə tərpi» — sanduqning aldi tərpi. «kafarət təhtining aldioqimu» — bəlkim kafarət təhtining aldidiki yər yüzigə.

16:14 Law. 4:6; İbr. 9:25; 10:4

16:18 «Pərwərdigarning aldidiki qurbangah» — (1) mukəddəs jaydiki «huxbuygah» yəki (2) hoylidiki qurbangahni kərsitidu. Bizningqə, 20-ayəttiki sözlərdin (ibadət qedirining üq qismi üçün kafarət kəltürülgenlikidin) kəriqənda, mukəddəs jaydiki huxbuygahni kərsitixi mumkin.

16:21 «...ikkini tirik tekinin bəxioqə qoyup turup» — ibraniy tilida: «ikkini tirik tekinin bəxioqə qoyup eqirini artip,...»

16:22 «... Xunga u tekini qəlgə qoyuwətsun» — bu ikki tekə tooqrisidiki təpsilatlar tooqruluk «qoxumqə söz»imiznimu kərləg.

«Lawiylar»

Ahirki rəsmiyətlər

²³ — Andin Hərun jamaət qedirioja kirip muqəddəs jayoja kirgən waqıtta kiygən kanap kiyimlirini selip xu yərdə ularni qoyup qoysun. ²⁴ U muqəddəs yərdə öz bədinini suda yuyup, öz kiyimlirini kiyip taxkiriyoja qikip, özining köydürmə qurbanliqi bilən həlkning köydürmə qurbanliqini sunup, xu yol bilən əzi wə həlk üçün kafarət kəltüridu. ²⁵ Xundakla u gunah qurbanliqining meyini qurbangahta köydürsun.

²⁶ «Azazəl»gə bəkitilgən tekini elip berip qoyuwətkən xixi öz kiyimlirini yuyup, bədinini suda yuyup, andin qedirgahqa kirixkə bolidu. ²⁷ Kafarət kəltürux üçün qeni əng muqəddəs jayoja elip kirilip, gunah qurbanliqi kilinojan torpak bilən gunah qurbanliqi kilinojan tekini birsi qedirgahning taxkiriyoja elip qikip, ularning terisi, gəxi wə tezəklirini otta köydürsun. ²⁸ Ular ni köydürgən xixi öz kiyimlirini yuyup, bədinini suda yuyup, andin qedirgahqa kirixkə bolidu.

Umumiy bəlgilimilər

²⁹ — Mana bu silərgə bir əbədiy qanun-bəlgilimə bolsun: — Hər yəttinqi ayning oninqi künidə silər öz nəpsinglarni tartip əzünglarni təwən tutunglar wə heqkəndək ix qilmanglar; məyli yərliklər bolsun yaki aranglarda turuwatqan Yaq, yurtluklar bolsun xundək qilixinglar kerək...

³⁰ Qünki xu künidə silərni paklaxqa silər üçün kafarət kəltürülidu; Pərwədigarning aldida silər həmmə gunahliringlardin pak bolisilər. ³¹ Bu kün silərgə pütünləy aram alidiojan xabat küni bolup, nəpsinglarni tartip əzünglarni təwən tutisilər; bu əbədiy bir bəlgilimidur.

³² Kimki atisining ornida kahinlik yürgüzux üçün məsih kilinip, Hudaoya atap tiklängən kahin bolsa xu yol bilən kafarət kəltüridu. U kanaptin etilgən muqəddəs kiyimni kiyip turup, ³³ Əng muqəddəs jay üçün kafarət kəltüridu; jamaət qediri bilən qurbangah üçünmu kafarət kəltüridu; kəlojan kahinlar bilən barliq həlkning jamaiti üçün həm kafarət kəltüridu.

³⁴ Bu bolsa silər üçün əbədiy bir bəlgilimə bolidu; xuning bilən Israillarni barliq gunahliridin paklax üçün yilda bir qətim kafarət kəltürüp berisilər.

Xuning bilən Hərun Pərwədigar Musaoya buyruqinidək kildi.

Butpərəslikning aldini elix — tooqra ibadət tooqruluk

17 ¹ Pərwədigar Musaoya söz kilip mundaq dedi: —

² Hərun bilən oqulliri wə barliq Israillaroja mundaq degin: — Pərwədigar silərgə buyruoqan həküm xuki: —

³⁻⁴ Israilling jəmətliridin boləjan hərəkəndək xixi qurbanlik qilmakqi bolup, kala yaki qoy yaki eqkini jamaət qedirining kirix aqzida, Pərwədigarning turaloju qedirining aldioja, Pərwədigaroja atalojan qurbanlik süpitidə yetiləp əpkəlməy, bəlkə qedirgahning iqidə yaki taxkiriya boquzlasa, uningdin akkan qan xu kixining gədinigə artilidu; bu adəm «qan təkən» dəp, öz həlkidin üzüp taxlinidu. ⁵ Bu həkümning məqsiti Israillarning hazırkədək

16:27 Law. 6:23; İbr. 13:11

16:29 «nəpsinglarni tartip əzünglarni təwən tutunglar» — ibraniy tilida birlə söz bilən ipadilini. Yəhudiy ən'əniliri boyiqə bu ixlar roza tutuxni öz iqigə alatti. «məyli yərliklər bolsun...» — «yərliklər» Kanaan zeminda tuqulojan Israillarni kərsitidu.

16:29 Law. 23:27

16:31 «pütünləy aram alidiojan xabat» — ibraniy tilida «xabatlarning xabati».

16:32 «Hudaoya atap tiklängən kahin» — bax kahin, demək.

16:34 Mis. 30:10; İbr. 9:7

17:3-4 «izahət» — bu ayət yənə «İsrailling jəmətliridin boləjan hərəkəndək xixi kala, qoy yaki eqkini qedirgahning iqidə yaki taxkiriya boquzlap, jamaət qedirining kirix aqzida, yəni Pərwədigarning turaloju qedirining aldioja kəltürüp Pərwədigaroja atap qurbanlik süpitidə sunmiojan bolsa, undakta, akkan qan xu kixining gədinigə artilidu» dəp təjrimə kilinidu. Bu təjrimini qollaydiojan pikirərgə mayil əməsmiz. Qünki alta yüz ming aililik hər küni əzliri üçün (qurbanlik üçün əməs) soyidiojan malni «qedirining kirix aqzida» soyuxi hərgiz mumkin əməs. «Qoxumqə söz»imizni kəring.

dalada mal soyup qurbanlik qilixning orniqo, qurbanliklarini jamaot qedirining kirix aqzida Pərwərdigarning aldioqo kəltürüp, kaħinoqo tapxurup Pərwərdigarqo «inaklik qurbanlikliri» süpitidə sunup boquzlixı üqündur. ⁶ Kaħin kaħni elip jamaot qedirining kirix aqzining yenediki Pərwərdigarning qurbangahining üstigə sepip, Pərwərdigarqo huxbuy kəltürüx üqün mayni kəydürsun. ⁷ Xuning bilən ular əmdi burunkidək buzukluk kılıp tekə-jinlarning kəynidə yürüp, ularqo öz qurbanliklarini etküzüp yürmisun. Mana bu ular üqün dəwrdin-dəwrgiqə əbədiy bir bəlgilimə bolsun.

⁸ Sən ularqo: — Israilning jəmətidin yaki ularning arisida turuwatqan yaqə yurtluklardin biri kəydürmə qurbanlik yaki baxqə qurbanlik etküzməqı bolsa, ⁹ uni Pərwərdigarqo atap sunux üqün jamaot qedirioqo kirix aqzining aldioqo kəltürmisə, u kixi öz həlkıridin üzüp taxlansun» — degin.

Kan yeməlik toqruluk

¹⁰ Əgər Israilning jəmətidin boləqan hərəkəndək adəm yaki ularning arisida turuwatqan yaqə yurtluklar kan yesə, Mən yüzümni kaħni yegən xu kixigə karxi kılıməni, uni öz həlkidin üzüp taxlayməni. ¹¹ Qunki hər bir janiwarıning jeni bolsa uning kənıdidur; Mən uni jeninglar üqün qurbangah üstigə kafarət kəltürüxkə bərgənmən. Qunki kan əzıdiki janning wasıtısı bilən kafarət kəltürıdu. ¹² Xunga bu səwəbtin Mən Israilaroqo: — «Silərnıng həqbiringlar kan yeməlikınglar kərək, aranglarda turuwatqan yaqə yurtluklarmu kan yeməlikı kərək» — degenıdim. ¹³ Əgər Israilardin biri yaki ularning arisida turuwatqan yaqə yurtluklarning biri yeyıxkə bolıdıqan bir qarpay həywan yaki kuxni owləp, kənıni tək sə, uni topa bilən yepip koysun. ¹⁴ Qunki hər bir janiwarıning jeni bolsa, uning kənıdin ibarəttur. Uning jeni kənıda boləqə mən Israilaroqo: «Silər həqkəndək janiwarıning kənıni yemənglar, qunki hər bir janiwarıning jeni uning kənıdidur; kımki uni yesə üzüp taxlınıdu» — dedım.

Həywanlarning əlökılı toqruluk

¹⁵ Kımdekım əlöp qəloqan yaki yırtquqlar boqup titma-titma kılıwətkən bir həywanıni yesə, məyli u yərlik yaki yaqə yurtluk bolsun öz kiyımlırını yuyup, suda yuyunsun wə kəq kırıgüqə napak sanalsun; andın u pak bolıdu. ¹⁶ Ləkin u yaki kiyımlırını yumısa, yaki suda bədınnı yumısa, xu kixi öz kəbıhlikıning jazasını tartıdu.

İtaətmən həlk bolux — Mən'i kılınqan jınsiy munasıwətlər

18 ¹ Pərwərdigar Musaqo səz kılıp mundaq dedi: — ² Sən Israilaroqo mundaq degin: — «Mən bolsam Hudayinglar Pərwərdigardurmən. ³ Silər ilgiri turoqan Misir zeminıdıkıdək ixlarnı kılmanqlar wə yaki Mən silərnı elip barıdıqan Kanaan zeminıdıkıdək ixlarnı kılmanqlar; ularning rəsım-adətlırıdə yürmənglar, ⁴ bəlki Məning həkümılrımğə əməl kılıp, kanun bəlgılımılırımmıni tutup xu boyıqə mēngınglar. Mən Hudayinglar Pərwərdigardurmən. ⁵ Silər qoquım Məning bəlgılımılırımmıni bılən həkümılrımmıni tutuxunglar kərək; insan ularqo əməl kılıdıqan bolsa ularning səwəbıdin həyatta bolıdu. Mən Pərwərdigardurmən.»

— «Əz həlkıdin üzüp taxlınıx» — Hudaning Əzi xu adəmnıng bexıqə bıwasıtə jaza qüxürıdıqanlıkını kərsətsə kərək. Bızınqə bu səzlər (baxqə səzlər qoxulmıqan əhwalda) Israilaroqo: — «silər xu adəmni əlümğə məhkum kılıxınglar kərək» degenlık əməs.

17:6 Mis. 29:18; Law. 4:31

17:10 Yar. 9:4; Law. 3:17; 7:27; 19:26; Kan. 12:16,23; 1Sam. 14:33

17:11 «hər bir janiwarıning...» — ıbranıy tilıda «hər bir ət ıgısınıng».

17:14 Yar. 9:4

17:15 Mis. 22:31; Law. 11:40; Əz. 44:31

18:5 «həyatta bolıdu» — əhmiyətlik, həkikiy rohiy həyatta.

18:5 Əz. 20:11,13; Rim. 10:5; Gal. 3:12

⁶ — Heqkim öziga yekın tuoqan boloqan ayaloqa yekınlık kılıp əwritini aqmısun. Mən Pərwərdigardurmən.

⁷ Anangning əwritigə təgmə, bu atangning əwritigə təgking bolidu; u sening anang boloaqqa uning əwritigə təgsəng bolmaydu..

⁸ Atangning ayalining əwritigimu təgmə, qünki xundak kılsang atangning əwritigə təgkəndək bolidu..

⁹ Sən aqa-singlingning, bir atidin boloqan yaki bir anidin boloqan, yaki xu eydə tuoquloqan yaki baxqa yərdə tuoquloqan bolsun, uning əwritigə təgmə.

¹⁰ Sən öz oqlungning kızı wə yaki kızingning kızining əwritigə təgmə; qünki ularning əwriti sən əzüngning əwritidur.

¹¹ Sən atangning ayalining kızining əwritigə təgmə; u atangdin tuoquloqan, sening aqa-singling, xunga uning əwritigə təgmə...

¹² Sən atangning aqa-singlisining əwritigimu təgmə, qünki u atangning birtuoqkinidur..

¹³ Sən anangning aqa-singillirining əwritigimu təgmə, qünki u anangning birtuoqkinidur.

¹⁴ Atangning aka-inilirining ayalining əwritigə təgmə; ularning ayallirioqa yekınlık kılma; qünki ular sening həmmangdur..

¹⁵ Sən kəliningning əwritigə təgmə; u sening oqlungning ayali boloaqqa, uning əwritigə təgsəng bolmaydu..

¹⁶ Sən aka-iniliringning ayalining əwritigə təgmə; qünki bu öz aka-iniliringning əwritigə təgkəndək bolidu..

¹⁷ Sən bir ayaloqa wə xuning bilən birgə uning kızining əwritigə təgmə; xundakla uning oqlining kızı wə kızining kızinimu hotunlukqa elip əwritigə təgmə. Ular bir-birigə yekın tuoqan boloaqqa, mundaq ix pəsəndiliktur..

¹⁸ Sən ayalıng həyat waktida, uning aqa-singlisini hotunlukqa elip əwritigə təgmə. Undak kılsang hotunungoqa kündəxlik azabini kəltürisən.

¹⁹ Sən bir ayalning adət kərup napak turoqan waktida yekınlık kılıp əwritigə təgmə...

²⁰ Sən öz qoxnangning ayali bilən zina kılıp əzüngni uning bilən napak kılma..

²¹ Sən öz nəslingdin heqbirini Molək məbudioqa atap ottin etküzsəng kət'iy bolmaydu. Əgər xundak kılsang Hodayingning namini napak kıloqan bolisən. Mən Əzüm Pərwərdigardurmən...

²² Sən ayallar bilən birgə boləndək ər kixi bilən birgə bolma. Bu ix yirginqliktur..

²³ Sən heq həywan bilən munasiwət kılıp əzüngni napak kılma; xuningdək ayal kiximu munasiwət kıldurux üqün bir həywanıng aldioqa barmısun. Bu ix nijisliktur..

²⁴ Silər bu ixlarni kılıp əzünglarni napak kılmanglar, qünki mən silərləning aldinglardin

18:7 «əwratkə tegix» — jinsiy munasiwət etküzmək (ibranıy tilida «əwratni eqix» degən söz bilən ipadiliniidu). İbranıy tilida «anangning əwritini aqma, bu atangning əwritini aqking». Huda aldida ər-hotun bir tən boloaqqa, anisining əwritini eqix atisining əwritini aqqanoqa barawərdur. Mundaq kılmix anisiojimu, atisiojimu qong hərmətsizlik, əlwəttə.

18:8 Law. 20:11; 1Kor. 5:1

18:11 «atangning ayali» — muxu yərdə əgəy anisi yaki atisining tokilini kərsitidu.

18:11 Law. 20:17

18:12 Law. 20:19

18:14 Law. 20:20; Əz. 22:11

18:15 Law. 20:12

18:16 Law. 20:21

18:17 Law. 20:14

18:19 «adət kərup» — ibranıy tilida «ayrim hələttə bolup» degən sözlər bilən ipadiliniidu.

18:19 Law. 20:18

18:20 Law. 20:10; Qan. 22:22; Yh. 9:5

18:21 «Sən öz nəslingdin heqbirini ... ottin etküzsəng kət'iy bolmaydu» — «ottin etküzüx» insaniy qurbanlıqlarni kərsətsə kərək.

18:21 Law. 20:2; Qan. 18:10; 2Pad. 17:17; 23:10

18:22 Law. 20:13

18:23 Law. 20:15,16

qikiriwatkan taipilar bolsa xundak ixlarni kilip ezlirini napak qilogan ²⁵ wə zeminimu napak bolojandur. Buning üqün Mən u zeminning kabihlikini öz bexioqa qüxürimən, xuningdək u zeminmu ezidə turuwatkanlarni kusup qikiriwetidu.

²⁶ Lekin silər bolsanglar Mening bəlgilimilirim bilən həkümlirimni tutunglar; silərdin heqkim, mayli yərlik yaki aranglarda turuwatkan yaka yurtluk bolsun bu yirginqlik ixlardin heqbirini kilmisun. ²⁷ (qünki bu barlik yirginqlik ixlarni silərdin ilgiri xu zeminda turojan həlk kilip kəlgəqkə, zeminning ezi napak bolup qaldi). ²⁸ Xundak kilip zeminni napak kilsanglar, zemin ezi silərdin ilgiri ezidə turojan əllərni kusup qikarəandək, silərnimu kusup qikiriwetidu. ²⁹ Qünki bu yirginqlik ixlarning hərəkandikini qiləuqi, — mundaq kilmixlarni qiləjan hərəkandək kixi öz həlki arisidin üzüp taxlinidu.

³⁰ Silər Mən silərgə tapiləyiminə əməl kilixinglar zərürdür; — demək, silər özünglardin ilgiri etkenlər tutkan xu yirginqlik rəsim-kaidilərnə tutup, özünglarni napak kilməlikinglar kerək. Mən Hudainglar Pərwədigardurmən.

Hərhil bəlgilimilər wə həkümlər

19 ¹ Pərwədigar Musəyə söz kilip mundaq dedi: —

² Sən Israillarning pütkül jamaitigə söz kilip ularə mundaq degin: — «Mən Hudainglar Pərwədigar mukəddəs boləqəqkə, silərmu mukəddəs boluxunglar kerək.

³ Silər hərbinglar ananglar bilən atanglarni izzətlənglar; Mening xabat künlirimni bolsa, ularni tutuxunglar kerək. Mən özüm Hudainglar Pərwədigardurmən.

⁴ Silər ərziməs butlarə tayanmanglar, özünglar üqün kuyma butlarni yasimanglar. Mən özüm Hudainglar Pərwədigardurmən.

⁵ Silər Pərwədigarə inaklik kurbanlikini kəltürüxni halisanglar, qəbul kilinəudək yol bilən uni sununglar. ⁶ Silər uni sunəjan küni wə ətisi u yeyilsun; üqinqi küniyə qələqini bolsa otta keydürülsun. ⁷ Əgər uningdin bir kismi üqinqi küni yeyilsə kurbanlik hərəm hesablinip qəbul kilinmaydu. ⁸ Kimki uningdin yesə öz gunahini öz üstigə alidu, qünki u Pərwədigarə atap mukəddəs kilinəjan nərsini napak kildi; undək kixi öz həlkidin üzüp taxlinidu.

⁹ Silər zeminiglardiki həsulni yiqsanglar, sən etizingning bulung-puxkaklirioqə tamam yiqiwalma wə həsulungdin qələjan wasangni teriwalmiəjin. ¹⁰ Üzüm talliringni pasangdiwatma wə üzüm talliridin qüxkən üzümlərnimu teriwalma, bəlkə bularni kəmbəqəllər bilən musapirlarə qəyöjin. Mən Özüm Hudainglar Pərwədigardurmən.

¹¹ Silər oqrilik kilmanglar, aldamqilik kilmanglar, bir-biringlarə yaləjan səzlimənglar.

¹² Mening namim bilən yaləjan kəsəm iqmənglar, undək kilsang Hudaingning namini buləqaysən. Mən Pərwədigardurmən.

¹³ Öz qəxnəngə zulum kılma, uningkini özüngning kiliwalma.

18:26 Law. 20:22

18:29 «öz həlkidin üzüp taxlinidu» — 17-bab, 5-ayət wə uning izahatini kəring.

19:2 Law. 11:44; 20:7,26; 1Pet. 1:16

19:3 Mis. 20:12; 31:13; Law. 26:2

19:4 «ərziməs butlar» — ibraniy tilida «ərziməs ilahlar» degən səzlər bilən ipadiliniidu.

19:4 Mis. 34:17

19:6 Law. 7:16

19:9 Law. 23:22; Qan. 24:19

19:11 Mis. 20:15

19:12 Mis. 20:7; Qan. 5:11

Mədikarning həqqini keqiqə yeningda kondurup qalma..

¹⁴ Gas kixini tillima, kor kixining aldida putlixangoqu nərsini qoyma; bəlkı öz Hudayingdin qorqqın. Mən Pərwərdigardurmən.

¹⁵ Həköüm kıləjninglarda heq nahəklık kilmanglar; namratkımu yan basmay, bayojımu yüz-hatıra kilmay, bəlkı adillık bılən öz qoxnang üstidin toqra həköüm kıləjın..

¹⁶ Öz həlkingning arisida gəp toxuquqi bolup yürmə; qoxnangning jeniqa heqkandak ziyan-zəhmət yətküzmə. Mən Pərwərdigardurmən..

¹⁷ Sən kənglündə öz qerindixingdin nəprətlənmigin; qoxnangda gunah bolsa sən uning səwəbidin bexingoja gunah kelip qalmaslıkı üqün uningoja tənbiş-nəsihət bərgin..

¹⁸ Sən intikam almiojın wə öz həlkingning nəsligə heq adawətmu saklimiojın, bəlkı qoxnangni özüngni səygəndək səygin. Mən Pərwərdigardurmən..

¹⁹ Silər Mening qanun-bəlgilimilirimni tutunglar. Sən öz qarpayliringni baxka nəsilər bılən qepixturma, etizingoja ikki hil uruk salmiojın, ikki hil yiptin tokolojan kiyimni kiymə..

²⁰ Əgər bir ər kixi kiz-qokan bılən yetip munasiwət ətüzəsə, wə u baxka biri bılən wədiləxkən dedək bolsa, bu dedəkning hərlik puli tapxurulmiojan bolsa, yaki uningoja hərlik berilmigən bolsa, muwapıq jaza berilsun. Ləkin kiz-qokan hər kilinmiojaqqa, hər ikkisi ətürülmisun..

²¹ Ər kixi bolsa özining itaətsizlik qurbanlıqını jamaət qedirining kirix aqzining aldioja, Pərwərdigarning aldioja kəltürsun; itaətsizlik qurbanlıkı bir qoqkar bolsun. ²² Kahın u itaətsizlik qurbanlıkı üqün kəltürgən qoqkarnı elip uning sadir kıləjan gunahı üqün Pərwərdigarning al-dida kafarət kəltüridu; uning kıləjan gunahı uningdin kaqürülidu.

²³ Silər zeminoja kirip hərhil yəydiojan mewilik dərəhlərnı tikkən bolsanglar, mewilirini «hətnisiz» dəp karanglar; üq yiləqıqə buni «hətnisiz» dəp karap uningdin yemənglar. ²⁴ Tətinqi yili ularning həmmə mewiliri Pərwərdigaroja mədhıyə süpitidə muqəddəs kılıp beojuqlansun.

²⁵ Andin bəxinqi yildin tartip silər ularning mewiliridin yeyixkə baxlanglar. Xundak kıləsanglar zemin məhsulətlirini silərgə ziyadə kılıdu. Mən Hudayinglar Pərwərdigardurmən.

²⁶ Silər qan qikmiojan nərsini yemənglar. Nə palqilik nə jadugərlik kilmanglar..

²⁷ Silər bexinglarning qekə-qərisidiki qaqni quxürup dügilək kiliwalmanglar, saqalning uq-yanlirini buzmanglar..

²⁸ Silər ələnlər üqün bədingnərlərnı zəhim yətküzüp tilmanglar, özüngləroja heqkandak gül-sürət qəkmənglar. Mən Pərwərdigardurmən..

²⁹ Sən kizingni buzukluk-pahixilikke selip napak kilmiojın. Bolmisa, zemindikilər buzukluk-pahixilikke berilip, pütkül zeminni əyx-ıxrat kaplap ketidu.

³⁰ Silər Mening xabat künlirimni tutunglar, Mening muqəddəs jayimni hərmətlənglar. Mən Pərwərdigardurmən.

³¹ Jinkəxlər bılən şəhırgərlərgə tayanmanglar, ularning kəynidin yürüp özünglərnı napak kilmanglar. Mən özüm Hudayinglar Pərwərdigardurmən..

19:13 Kan. 24:14; Yaq. 5:4

19:15 Kan. 1:17; 16:19; Pənd. 24:23

19:16 Mis. 23:1

19:17 Mat. 18:15; Luqa 17:3; 1Yuha. 2:9,11; 3:15

19:18 Mat. 5:39,43,44; 22:39; Luqa 6:27; Rim. 12:19; 13:9; 1Kor. 6:7; Gal. 5:14; 1Tes. 5:15; 1Pet. 3:9; Yaq. 2:8

19:19 Kan. 22:9,11

19:20 «muwapıq jaza berilsun» — bəlkim ər kixi dedəkning igisigə yaki uning bılən wədiləxkən kixigə jərimanə təlixı kerək.

19:26 «Silər qan qikmiojan nərsini yemənglar» — qan yeyix əpsunqilik-jadugərlikning ayrılmas bir kismi bolatti.

19:27 Law. 21:5

19:28 Kan. 14:1

19:31 Law. 20:6

³² Aq bax kixining aldida ornungdin tur, qerilarni h rm t qil j n; Hudayingdin qor qq n. M n P rw rdigardurm n.

³³ Bir musapir zeminda aranglarda turuwatq n bolsa sil r uning ja zulum kilmanglar, ³⁴ b lki aranglarda turuwatq n musapir sil rg  y rl k kixid k bolsun; uni  z ngni s yg nd k s yg n; q nki sil r mu Misir zeminida musapir bol qansil r. M n Hudayinglar P rw rdigardurm n.

³⁵ Sil rning hüküm qikirixinglarda, uzunluk,   jirlik w  h jim  lq xt  heq kand k nah k lik bol-misun; ³⁶ sil rd  adil taraza, adil taraza taxliri, adil  fah k mqini bil n adil h n k mqini bolsun. M n sil rni Misir zeminidin qikirip k lg n Hudayinglar P rw rdigardurm n.

³⁷ Sil r Mening barlik q nun-b lgilimilirim w  barlik h k mlirimni tutup, ular ja  m l kilinglar; m n P rw rdigardurm n.

 l mg  layık gunahlar

20 ¹ P rw rdigar Mus  ja söz kilip munda  dedi: —

² Sən Israillarəja s z kilip munda  degin: —  g r Israillarning biri w  yaki Israil zemi-nida turuwatq n musapirlarning biri Mol k buti ja n slining birini be qixlisa, uningəja  l m jazasi berilixi ker k; zemindikil r uni qalma-kes k kilsun. ³ W  Mən  z yüzümni bu kixigə karxi kilimən, q nki  zi  z  wladlirining birini Mol k buti ja be qixlap mükəddəs jayimni pas-kina kilip, Mening namimni bul  j jini  q n uni  z həlkidin  z p taxlaym n. ⁴ əgər zemin-da turuwatq nlar  z nəslidin birini Mol kk  be qixli janda xu kixigə k zlrini yumup, uning bilən kari bolmisa, xundakla uni  lt rmis , ⁵ Mən  z m yüzümni u kixi bilən uning ailisig  karxi kilimən, uni w  uningəja  gixip buzukqilik qil uqilar, yəni Mol kning k ynidin y r p buzukqilik qil uqilarning həmmisini  z həlkidin  z p taxlaym n.

⁶ Jink xl r bil n seh rg rl rg  tayinip, ularning k ynig  kirip buzukqilik kilip y rg qil r bolsa, M n y z mni xu kixil rg  karxi kilip, uni  z h lkidin  z p taxlaym n.

⁷ Xunga  z nglarni pak kilip m k dd s bolunglar, q nki M n Hudayinglar P rw rdigardurm n.

⁸ Q nun-b lgilimilirimni tutup, ular ja  m l kilinglar; M n bolsam sil rni m k dd s qil uqi P rw rdigardurm n.

⁹  g r birkim  z atisi yaki anisini q r jisa, ularəja  l m jazasi berilmisə bolmaydu; q nki u  z ata-anisini q r j jini  q n  z k ni  z bexi ja q xx n bolidu.

¹⁰ əgər birkim baxkisining ayali bilən zina kilsa, yəni  z k xnisining ayali bilən zina kilsa, zina qil an  r bilən ayal ikkisi  l m jazasini tartmisa bolmaydu.

¹¹ əgər birs  atisining ayali bilən yatsa,  z atisining əwritigə t g n bolidu; ular ikkisi  l m jazasini tartmisa bolmaydu; ularning k ni  z bexi ja q xx n bolidu.

¹² Birs   z kelini bilən yatsa, ikkisi nijislik qil jini  q n  l m jazasini tartmisa bolmaydu; ularning k ni  z bexi ja q xx n bolidu.

¹³ Birs  ayal kixi bilən yat kand k  r kixi bilən yatsa ikkisi yirginqlik ix qil an bolidu; ularəja

19:33 Mis. 22:21

19:36 «bir  fah» — təhminən 2 k r  yaki 22 litr. «bir h n» — təhminən 3.6 litr.

19:36 P nd. 11:1; 16:11; 20:10

20:2 Law. 18:21

20:5 « z həlkidin  z p taxlaym n» — bu ibarə adəttə ad mning Hudaning biwasitə jazasi bilən dunyadin juda kilinixini kərsitidu.

20:6 Law. 19:31

20:7 Law. 11:44; 19:2; 1Pet. 1:16

20:9 Mis. 21:17; P nd. 20:20; Mat. 15:4

20:10 Law. 18:20; Q n. 22:22; Y . 8:5

20:11 «atisining ayali» — muxu y rd   g y anisi yaki atisining tokilini kərsitidu.

20:11 Law. 18:8

20:12 Law. 18:15

өлüm jazasi berilmisə bolmaydu. Öz keni öz bexioqa qüxkən bolidu..

¹⁴ Əgər birsi kızı bilən anisini qoxup hotunlukğa alsa pəsəndilik kılğan bolidu. Ər bilən ikki ayal otta keydürilsun. Xuning bilən aranglarda heq pəsəndilik ix bolmaydu..

¹⁵ Birsi bir haywan bilən munasiwət etküzsə, u ölüm jazasını tartsun, haywannimu öltüringlar..

¹⁶ Əgər ayal kixi bir haywanning kexioqa berip munasiwət kıldursa, ayal bilən haywanning ikisini öltüringlar; öz keni öz bexioqa qüxkən bolidu.

¹⁷ Birsi aqa-singlisini, yəni atisidin yaki anisidin bolğan kızni elip, əwritigə təgsə wə bu kizmu uning əwritigə təgsə uyatlık ix bolidu; xuning üqün ər-ayal ikkisi öz həlkining kez aldidin üzüp taxlansun; u öz aqa yaki singlisining əwritigə təgkəqkə, öz kəbihlikli öz bexioqa qüxkən bolidu..

¹⁸ Birsi adət kərgən aqrıq waqtida bir ayal bilən birgə yetip, uning əwritigə təgsə, undakta u uning kan mənbəsigə təgkən, ayalmu kan mənbəsini eqip bərgən bolup, ikkisi öz həlkidin üzüp taxlinidu..

¹⁹ Sən öz anangning aqa-singlisi wə atangning aqa-singlisining əwritigə təgmə; qünki kimki xundak kılsa yekin tuqkınıning əwritigə təgkən bolidu; ular ikkilisining öz kəbihlikli öz bexioqa qüxkən bolidu..

²⁰ Birsi taoqisining ayali bilən yatsa taoqisining əwritigə təgkən bolidu; ikkilisi öz gunahını öz bexioqa alidu; ular pərzəntsiz əlidu..

²¹ Birsi aka-inisining ayalini alsa paskina bir ix bolidu. U öz birtuqkan aka-inisining əwritigə təgkən bolidu; ular ikkilisi pərzəntsiz qalidu..

Paklik, muqəddəslik, itaətmənlik

²² Silər Mening barlık kanun bəlgilimilirim bilən barlık həkümlirimni tutup, buningə muwapik əməl kilinglar; bolmisa, Mən silərni elip berip turozuzidıoğan zemin silərni kusup qikiriwetidu..

²³ Silər Mən aldinglardin həydiwetidıoğan əllərnin rəsim-kaidiliri boyiqə mangsanglar bolmaydu; qünki ular bu yirginlik ixlarning həmmisini kılıp kəldi, wə xuning üqün ular Manga yirginlik boldi..²⁴ Xuning üqün Mən silərgə: «Silər ularning zeminini miras kılıp alisilar; Mən xu sūt bilən həsəl akıdıoğan zeminni silərgə berimən», dəp eytkanidim; silərni baxka həlkərdin ayrim kılğan Hudayinglar Pərwərdigardurmən..²⁵ Xunga silər pak wə napak qarpaylarni pərk etip, pak wə napak uqar-qanatları tonup, Mən silər üqün ayrip, napak kılıp bekitip bərgən janiwarlarning iqidin hərəkəndiki, qarpay yaki uqar-qanat bolsun yaki yərdə əmiligüqi janiwar bolsun, ularning heqbiri bilən əzünglarni napak kilmanglar..²⁶ Silər Manga has pak-muqəddəs

20:13 Law. 18:22

20:14 «Birsi kızı bilən anisini qoxup hotunlukğa alsa» — yaki «... birsi kızı bilən anisini qoxup ular bilən zina kılıp yatsa...». «otta keydürülüş» — ular booqzlanıoğandin keyin, əlwəttə. Bu jaza bolsa ularni dəpnə kılınıx imtiyazidin məhrum kılıdu.

20:14 Law. 18:17

20:15 Law. 18:23

20:17 Law. 18:9

20:18 Law. 18:19

20:19 Law. 18:12,13

20:20 Law. 18:14

20:21 «...U öz birtuqkan aka-inisining əwritigə təgkən bolidu; ular ikkilisi pərzəntsiz qalidu» — 18-19-bablarda agah kılğan gunahlarınin jazalırı 20-babta kərsitilgən bolup, bu jazalarınin türüli səkkiz hil: — (1) ölüm jazası (naməlum yol bilən); (2) qalma-kesək kılıx (məsilən, 1-ayət); (3) «öz həlkidin üzüp taxlinix» — Hudanınin bir kixini biwasitə jazalap uni bu dunyadin juda kılıxi; (4) «uning keni uning bexioqa qüxidu» — naməlum yol bilən Huda tərıpidin ölüm jazası berilidu; (5) dəpnə kılınmay otta keydürülüş (booqzlanıoğandin keyin); (6) «həlkning kez aldidin üzüp taxlinix» — bu həlkning kez aldidin Huda tərıpidin naməlum yol bilən ölüm jazasıoqa tartilix; (7) «öz gunahı öz bexioqa qüxkən bolidu» — buningda, bəlkim, Hudanınin xu kixigə biwasitə muwapik əmma naməlum bir jazanı qüxürüxi; (8) əwladsiz qaldurux.

20:21 Law. 18:16

20:22 Law. 18:26

20:23 Law. 18:3,30

20:24 Mis. 3:8

20:25 Law. 11:2; Kan. 14:4

boluxunglar kerək; qünki Mən Pərwərdigar pak-muqəddəsturmən, siləni Manga has bolsun dəp barlıq əllərdin ayrim qilojanmən.

Jinkəx-jadugərlərdin agah bolux toqruluk

²⁷ Jinkəx yaki sehırgər boləjan hərəkəndək ər yaki hotun kixigə ölüm jazasi berilmisə bolmaydu; həlk ularni qalma-kesək kılun; ularning keni öz bexioja qüxkən bolidu..

Kahınlarni baxquridojan bəlgilimilər

21 ¹ Pərwərdigar Musaoja söz kılıp mundaq dedi: —

Sən kahınlar boləjan Hərurning oqullirioja mundaq degin: — bir kahin öz həlkining arisidiki əlgənlər wəjədin əzini napak kılmisun. ² Pəkət əzining yəkin tuşqanlıri üqün — Anisi bilən atisi, oqlı bilən kizi wə aka-inisining əlüki tüpəylidin əzini napak kılsa bolidu; ³ xuningdək əgər aqa-singlisi ərgə təgməy pak kiz hələttə əzi bilən billə turuwatқан bolsa, uning əlüki tüpəylidin əzini napak kılsa bolidu; ⁴ qünki kahin öz həlkining arisida mətiwər boləjaqqa, əzini napak kılıp buləjimasliki kerək..

⁵ Kahınlar bexini yerim-yata kılıp qüxürməsliki, saqilining uq-yanlirini həm qüxürməsliki, bədinigimu zəhim yətküzüp tilmasliki kerək, ⁶ bəlki ular öz Hudasioja muqəddəs turup, Hudasing namini buləjimasliki kerək; qünki ular Pərwərdigaroja atap otta sunulidojan kurbanliklarni, öz Hudasing nenini sunidu; xunga ular muqəddəs boluxi kerək.

⁷ Ular bir ayalni öz əmrigə aləjanda pəhixə ayalnimu, buzuk ayalnimu almasliki kerək wə eri koyuwətkən ayalnimu almisun. Qünki kahin bolsa öz Hudasioja has muqəddəs kılinojan. ⁸ U Hudayingning nenini sunəjini üqün u sanga nisbətən muqəddəs dəp sanilixi kerək; qünki siləni muqəddəs qiloquqi Pərwərdigar Əzüm muqəddəsturmən.

⁹ Əgər bir kahinning kizi pəhixilik kılıp əzini buləjiojan kılsa, öz atisini buləjiojan bolidu; u otta kəydürülsun.

Bax kahin toqruluk bəlgilimilər

¹⁰ Bexioja məsihləx zəytun meyi təkülgən, kahinlik kiyimləni kiyixkə tikləngən, öz kərindaxlirining arisida bax kahin kılinojan kixi yalangbax bolmisun, kiyimlirininu yırtmisun;.

¹¹ U yənə heq əlükkə yəkinlaxmasliki kerək, həttə atisi wə yaki anisining əlüklirining wəjədin əzini napak kılmasliki kerək.. ¹² U wəzipsidə turuwatқanda muqəddəs jaydin hərgiz ayrilmisun wə xuningdək Hudasing muqəddəs jayini buləjimasliki kerək; qünki uning Hudasing uni Əzigə has qilojan «məsihləx meyi» uning bexida turidu. Mən Pərwərdigardurmən.

¹³ U hotun alsa pak kizni elixi kerək; ¹⁴ tul wə yaki ərdin koyuwetilgən ayal wə yaki buzuk wə yaki pəhixə ayal bolsa bularni almasliki, bəlki öz həlkədin boləjan pak kizni hotunlukқа elixi kerək. ¹⁵ Bolmisa u öz həlkining arisida öz urukini napak kılidu; qünki uni muqəddəs qiloquqi Pərwərdigar Məndurmən.

20:27 Kan. 18:10; 1Sam. 28:7

21:4 «qünki kahin öz həlkining arisida mətiwər boləjaqqa, əzini napak kılıp buləjimasliki kerək» — baxka birhil tərjimisi: «qünki u (kahin) öz həlki iqida ayalning eri süpitida əzini napak kılıp buləjimasliki kerək». Bu tərjimining məni: «u ayal tərəpning uruk-tuşqanlırining əlüklirigə yəkin kəlməsliki, uningəja təgməsliki kerək».

21:10 «yalangbax bolux» wə «kiyimləni yırtix» — hər ikki hərəkət matəm tutuxning birhil ipadisi idi. Bax kahinning alahida həm muqəddəs wəzipsi boləjaqqa, həttə matəm ixliridimu hizmət orni wə burqidin ayrılmasliki kerək idi (11-12-ayətnimu kəring).

21:11 «U yənə heq əlükkə yəkinlaxmasliki kerək,... əlüklirining wəjədin əzini napak kılmasliki kerək» — birsi əlükkə təgsə «napak» dəp hesablanəjaqqa, kahin bir əlükkə təgkən bolsa öz wəzipsini yürgüzəlməydojan bolup qalidu.

Kahinlar toʻqrisidiki yanə birnəqqə bəlgilimə

¹⁶ Pərwərdigar Musəʼoʻja səz kiliḡ mundaḡ dedi: — ¹⁷ Sən ʻHarunoʻja mundaḡ deḡin: — «Əwladtin-əwladḡiqə sening nəslingdin boləʻan birsi meyip bolsa, Hudaning nenini sunux üqün yeḡin kəlmisun; ¹⁸ meyip boləʻan həkəndaḡ kixi hərgiz yeḡin kəlmisun — yaki kor bolsun, tokur bolsun, panak bolsun yaki bir əzasi yanə bir jüpidin uzun boləʻan adəm bolsun, ¹⁹ puti yaki ḡoli sunuk bolsun, ²⁰ dok bolsun, parpa bolsun, kəzidə aḡ bolsun, ḡiqixḡak boləʻan bolsun, təmrətkə basḡan bolsun yaki uruḡdeni ezilḡen həkim bolsun.»

²¹ ʻHarun kaḡinning nəslidin boləʻan undaḡ meyip kixilərninḡ heḡbiri Pərwərdigarəʻa atap otta sunulidioʻan nərsilərnəni kəltürüxkə yeḡin barmisun; undaḡ kixi meyiptur; u əz Hudasing ninini sunuxḡa yeḡin kəlmisun. ²² ʻHalbuki, u əz Hudasing ninini, yəni «əḡḡ muḡəddəs» wə «muḡəddəs» ḡesablanəʻan nərsilərninḡ hək ikkisidin yesun. ²³ Pəḡət u pərdidin ətüp iḡḡirisigə ḡirməsliki yaki ḡurbangahḡimu yeḡin barməsliḡi kerək; ḡünḡi u meyiptur; bolmisa, u Mening muḡəddəs jaylirimni buləʻioʻan bolidu; ḡünḡi ularni muḡəddəs ḡiloʻuḡi Pərwərdigar Əzümdurmən».

²⁴ Bu səzlərninḡ ḡəmmisini Musa ʻHarun bilən uning oḡqulliri wə Israillarning ḡəmmisigə eytip bərdi.

Muḡəddəs nərsilərdin kim bəḡrimən bolidu?

22 ¹ Pərwərdigar Musəʼoʻja səz kiliḡ mundaḡ dedi: —

² Sən ʻHarun bilən uning oḡqullirioʻja mundaḡ deḡin: — «Silər Israillarning Manga atioʻan muḡəddəs ḡədiyələrnəni eḡtiyatḡanliḡ bilən bir tərəp ḡilinglar, bolmisa ular namimni buləʻixi mumkin. Mən Pərwərdigardurmən». ³ Ularəʻa mundaḡ deḡin: — «Silər hərbir dəwrlərdə, barliḡ nəsilḡinglardin həkḡaysisi Israillar Pərwərdigarəʻa atioʻan pak nərsilərgə napak ḡələttə yeḡinlaxsa, undaḡ kixi Mening aldimdin üzüḡ taxlinidu. Mən Pərwərdigardurmən.

⁴ ʻHarunning nəslidin biri peşə-mahaw yaki aḡma kesili boləʻan bolsa, pak bolmioʻuḡə muḡəddəs nərsilərdin yemisun. Birkim əlükning səwəbidin napak boləʻan birkimḡə wə yaki māniysi ekip kətkən kixigə tegip kətsə, ⁵ yaki adəmnəni napak ḡilidioʻan əmiligüḡi janiwarəʻa təḡsə yaki həkəndaḡ yuḡup ḡalidioʻan napakliḡi bar bir adəḡḡə tegip kətsə, (napakliḡi nemidin boluxidin kəḡʻiynəzər) ⁶ mundaḡ nərsilərgə təḡkən kixi kəḡ ḡirḡuḡə napak bolup, muḡəddəs nərsilərdin yemisun. U bədinini suda yusun ⁷ andin kūn olturoʻanda pak sanilip, muḡəddəs nərsilərdin yeyixkə bolidu; ḡünḡi bular uning ozuḡidur.

⁸ U əzlükidin əlḡən wə yaki yirtḡuḡlar boḡup ḡoyəʻan ḡaywanni yeyix bilən əzini napak ḡilmisun. Mən Pərwərdigardurmən..

⁹ Ular Mening bu tapilioʻanlirimni tutuxi kerək; bolmisa, buningəʻa iḡlassizliḡ ḡilsa, xu əlük tüpəylidin ḡunahḡar bolup əlidu; ularni muḡəddəs ḡiloʻuḡi Pərwərdigar Əzümdurmən.

¹⁰ Kaḡinlarəʻa yat boləʻan heḡḡandaḡ kixi muḡəddəs nərsilərdin yemisun. Kaḡinning yenidiki musapir-məḡman wə yaki mədikari bolsun ularmu muḡəddəs nərsilərdin yemisun. ¹¹ ʻHalbuki, kaḡin əzi pul ḡiqirip setiwaləʻan ḡul uningdin yeyixkə bolidu; xuningdəḡ uning əyidə tuəʻuloʻan kiximu uningdin yeşə bolidu.

¹² Kaḡinning ḡizi yat kixigə təḡkən bolsa umu «kətürmə ḡədiyə» süpitidə ataləʻan muḡəddəs nərsilərdin yemisun. ¹³ Lekin əḡər kaḡinning ḡizi tul bolup kəlip, yaki ḡoyup berilip pərzəntsiz ḡələttə atisining əyigə yenip kəlip, yax waḡtidikidək olturoʻan bolsa, undaḡta atisining taamidin yeyələydu; lekin heḡbir yat kixi uningdin yeməsliḡi kerək..

21:20 «yarpa bolsun» — yaki «yiglap ḡaləʻan bolsun».

22:4 Law. 15:2

22:8 Mis. 22:31; Law. 17:15; Əz. 44:31

22:12 «yat kixi» — muxu yərdə kaḡin bolmioʻan kixini ḡərsitidu.

22:13 Law. 10:14

¹⁴ Əgər birkim bilməy, muqəddəs nərsilərdin yəp salsa, undakta u uningə xuning bəxtin birini qoxup, muqəddəs nərsining əzi bilən kahinə qayturup bərsun.

¹⁵ Kahinlar Israillarning Pərwərdigarə atioqan nərsilirini bulojimasliki kerək; ¹⁶ bolmisa, həlk muqəddəs hədiylərdin yeyixi bilən, kahinlar həlkning gədinigə itaətsizlik gunahini yükləp qoyqan bolidu; qünki ularni muqəddəs qiloquqi Pərwərdigar Özümdurmən»..

Qəsəmgə baqlıq kurbanlıq və ihtiyariy kurbanlıqlar

¹⁷ Pərwərdigar Musaqə söz kilip mundaq dedi: — ¹⁸ Sən Hərun bilən uning oqlulliri və Israillarning həmmisigə mundaq degin: — Əgər İsraıl jəmətidin biri və ya ki İsraıl zeminida turuwatqan musapirlarning biri öz qəsəmlirigə baqlıq kurbanlıq ya ki ihtiyariy kurbanlıqni sunup, Pərwərdigarə atəp keydürmə kurbanlıq kilmaqci bolsa, ¹⁹ undakta u qəbul kilinixi üqün bejirim ərkək kala, qoy ya ki əqlərdin kəltürünqlar. ²⁰ Əyibi bolmioqan bir janiwarni sunuxunglar kerək; qünki xundaq bolqini silər üqün qəbul kilinmas.

²¹ Birsı kalılardin ya ki uxxaq maldin öz qəsəmlirigə baqlıq kurbanlıq ya ki ihtiyariy kurbanlıqni sunup, Pərwərdigarə atəp inaklıq kurbanlıqni kilmaqci bolsa, sunuloqan həywan qəbul kilinixi üqün bejirim boluxi kerək; uning heqkəndə əyibi bolmisun. ²² Kor ya ki əksək-qolək, qonək ya ki yarisi yiringdəp kətkən, təmrətkə bəskən ya ki qotur-qəqə bəsip qəloqan həywanlar bolsa — bularni Pərwərdigarə atəp sunsanglar ya ki bularni Pərwərdigarə atəp kurbanlıq süpitidə kurbəngəhta otta keydürsənglar bolmaydu.

²³ Torpaq ya ki qəyning məlum jüp əzasidin biri uzunraq ya qışka bolsa, mundaqlarni ihtiyariy kurbanlıq süpitidə ötküzsəng bolidu, ləkin qəsəmgə baqlıq bolsa kurbanlıq üqün qəbul kilinmas.

²⁴ Urukqini zəhimləngən, ezilip kətkən, yeriloqan ya ki piqiloqan həywanı Pərwərdigarə atəp kurbanlıq kilmənglar. Mundaq ixni öz zəmininglərdimu hərgiz kilmənglar.

²⁵ Hudainglərdin neni süpitidə ya ki yurtluq kixining qəlidin xundaq həywanlardin heqkəyisini elip sunmanglar; qünki ular meyip boləqəqə, silər üqün qəbul kilinmaydu..

Baxqə birnəqqə bəlgilimə

²⁶ Pərwərdigar Musaqə söz kilip mundaq dedi: — ²⁷ Bir mozay, qəza ya ki oqlək tuəqlsa yəttə künigə anisini əmsun; səkkizinqi künidin baxlap Pərwərdigarə atəp otta sunidoqan kurbanlıq süpitidə qəbul boluxqə yaraydu..

²⁸ Məyli kala bolsun, qoy bolsun, silər anisi bilən balisini bir kündə boəqlimənglar.

²⁹ Silər Pərwərdigarə atəp bir təxəkkür kurbanlıqni sunmaqci bolsanglar, qəbul kilinixqə layıq boləqan yol bilən sununglar. ³⁰ U sunuloqan künidə yeyilixi kerək; uningdin heqnemini ətisigə kaldurmasliqinglar kerək. Mən Pərwərdigardurmən..

³¹ Silər Mening əmrilərimni qing tutup, ularə əməl kilinglar. Mən Pərwərdigardurmən.

22:15 «Kahinlar» — ibraniy tilida «Ular». Kahinlar həlkning muqəddəs nərsilərdin yeməsligə məsul idi (16-ayətni kəring). Bəzi alimlar «ular»ni «həlk» dəp təjima kilidu.

22:16 «qünki ularni muqəddəs qiloquqi Pərwərdigar Özümdurmən» — muxu yərdə «ularni» bəlkim kahinlarning əzlirini kərsitixi mumkin.

22:21 Qan. 15:21; 17:1

22:25 «Hudainglərdin neni» — uningə atəloqan türlük hədiyə-kurbanlıqlar. Muxu yərdə kəzdə tutuloqini həywanlardur.

– Baxqə birhil təjimi: «Hudainglərdin neni süpitidə silər ya ki yurtluq kixining qəlidin heq kurbanlıqni elip sunmanglar və silər xundaq həywanlar (meyip həywanlar)din heqkəyisini sunmanglar; qünki ular meyip boləqəqə, silər üqün qəbul kilinmaydu». Ləkin bizningqə bu təjima toəqra əməs; qünki Musaqə qüxürləngən qanun boyiqə ya ki yurtluqlar hətnə qəbul kilsə, kurbanlıqlarni sunuxqə bolatti. **«silər üqün qəbul kilinmaydu»** — muxu yərdə «silər» kurbanlıq sunəqan ya ki yurtluqni öz iqigə alidu.

22:27 «anisini əmsun» — ibraniy tilida «ana astida tursun».

22:30 Law. 7:15

³² Mening muqəddəs namimni buloqimanglar, Mən əmdi Israillarning arisida muqəddəs dəp bilinimən. Mən silərni muqəddəs qiloquqi Pərwərdigar bolup, ³³ Hudayinglar boluxka silərni Misir zeminidin qikpir kəldim. Mən Pərwərdigardurmən.

Huda Israiloqa bekitkən heyət-bayramlar

23 ¹ Pərwərdigar Musoqa söz kilipl mundak dedi: — ² Sən Israillaroqa mundak degin: — Pərwərdigar bekitkən heytlar, silər muqəddəs sorunlar bolsun dəp qakirip jakarlaydioqan heytlirim mana munulardur: —

³ (altə kün ix-əmgək kilinsun; lekin yəttinqi küni «has xabat küni», muqəddəs sorunlar küni bolidu; u küni heqkandak ix-əmgək kılmanglar. Kəyərdila tursanglar bu kün Pərwərdigaroqa ataloqan xabat küni bolidu)...

«Ətup ketix heyti» wə «petir nan heyti»

⁴ Silər bekitilgən künliri muqəddəs sorunlar bolsun dəp qakirip jakarlaydioqan, Pərwədigarning heytliri mana munulardur: — ⁵ Birinqi ayning on tətinqi küni gugumda Pərwədigaroqa ataloqan «ətup ketix heyti» bolidu...

⁶ Xu ayning on bəxinqi küni Pərwədigaroqa ataloqan «petir nan» heyti bolidu; silər yəttə künigə petir nan yəysilər. ⁷ Birinqi künidə silər muqəddəs yioqilix kilipl, heqkandak ix-əmgək kılmanglar. ⁸ Silər yəttə künigə Pərwədigaroqa atap otta sunidioqan qurbanlıqlarni sunup turunglar. Yəttinqi künidə muqəddəs yioqilix bolidu; heqkandak ix-əmgək kılmanglar.

«Dəsləpki həsul» heyti

⁹ Pərwərdigar Musoqa söz kilipl mundak dedi: —

¹⁰ Sən Israillaroqa mundak degin: — Silər Mən özünglaroqa təkdım kilidioqan zeminoqa kiritip, uningdin həsul yioqininglarda, həsulunglarning dəsləpki pixkinidin bir baqlamni kahinning kexioqa elip beringlar. ¹¹ Kahin silər üqün qobul boluxka uni Pərwədigarning aldida pulanglatsun; uni pulanglatqan wakit bolsa xabatning ətisi bolidu. ¹² Silər uni pulanglatqan kündə silər bir yaxka kirkən bejirim bir qozini Pərwədigaroqa atap keydurmə qurbanlıq süpitidə

23:2 «Pərwərdigar bekitkən heytlar» — muxu ibarini toqirirak bayan kilsak «Pərwərdigar bekitkən wakit-pəsillər» deqən bolidu. Bu «pəsil-wakitlar»ning kəpinqisi xadlinidioqan, huxal pəytlar bolsimu, lekin «kafarət küni» undak kün əməs. **«sorunlar»** — muxu yərdə «sorun» (yaki «yioqilix») deqən söz «sorunoqa qakirilix» deqən mənini bildüridu. Nəgə qakirilidu? Təkitlinidioqan ix həlkning jəm boluxi əməs, bəlki «Hudaning yenioqa yioqilixka qakirilix»tin ibarəttur. Əməliyəttə, bəzi heytlar wə xabat künliridə həlkning həmmisi yioqilip əməs, bəlki hər bir ailə «kəyərdə tursa», xu öy-qedirlarda jəm bolup Huda bərgən aramdin bəhriyəni bolidu. Xundakla ular xu küni Hudani seojinip, uningqa təxəkkür-mədhijə qayturuxi mumkin, lekin bu ixlar muqəddəs kanunda rəsmiy bekitilgən əməs.

23:3 «has xabat küni» — ibraniy tilidə «xabatlarning xabati» — məhsus aram alidioqan kün. **«sorunlar»** — muxu «sorunlar» deqənnin mənisi toqiruluk 2-ayəttiki izahatni kərüng. **«xabat küni»** — muxu yərdə «xabat küni»ning tiloqa elinxining sawəbi bəlkim xuki, məlum bir heyət xabat küniyə toqira kelip qaloqan bolsa, xu künidə ohxaxla ix kılmay aram elixi kərək idi.

23:3 Mis. 20:9; 23:12; Kan. 5:13; Luqa 13:14

23:4 «Pərwədigarning heytlirix» — heytlar toqiruluk «Qəl.» 28-bab, «Kan.» 16:1-17-nimu kərüng.

23:5 «gugumda» — ibraniy tilidə «ikki kəq arilikdə» deqən söz bilən ipadilini — Demək, kün petiwatqan qaojdin karangoju qüxxüqə boləqan arilikteki wakit. **«ətup ketix «pasha» heyti»** — bu heyət toqiruluk «Misirdin qikix» 12-bab, bolupmu 13-ayət wə izahatini, xundakla «qoxumqə söz»imizni kərüng.

23:5 Mis. 12:18; 23:15; Qəl. 28:16; Kan. 16:1

23:10 «həsulunglarning dəsləpki pixkinidin bir baqlamni kahinning kexioqa elip beringlar» — bu ayəttiki həsul bolsa arpa həsuli idi. Buqday həsuli keyin bolidu (16-ayət).

23:11 «uni pulanglatqan wakit bolsa xabatning ətisi bolidu» — «ətup ketix» (birinqi ayning on tətinqi küni) heytnin ətisidin baxlap yəttə künlük «petir nan heyti» bolidu. Yəhudiy ən'əniliri boyıqə bu yəttə kün iqidə kəlgən xabat küninin ikkinqi küni «dəsləpki həsul heyti» bolidu.

«Lawiylar»

sununglar; ¹³ xuningoşa qoxup axliq hədiyyə süpitidə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bir əfahning ondin birini Pərwərdigarəşa huxbuy kəltürsun dəp otta sununglar; buningoşa qoxup xarab hədiyyə süpitidə xarabtin bir hinning təttin birini sununglar. ¹⁴ Silər Hudayinglarəşa has boləjan bu hədiyyəni sunidiojan kündin ilgiri yengi həsuldin heqnemini, nə nan nə qomaq nə kək bax bolsun yemənglar. Bu dəwrdin-dəwrgiqə silər üqün kəyərdə tursanglar əbədiy bir bəlgilimə bolsun.

«Həptilər həyti» — bəzidə «orma həyti», «dəsləpki orma həyti» dəpmu atilidu

¹⁵ Andin silər xu xabat künning ətisidin, yəni xu bir baqlamni pulanglatma hədiyyə süpitidə sunəjan künning ətisidin tartip, yəttə həptə sananglar (ular toluq həptə boluxi kerək); ¹⁶ yəttinqi xabatning ikkinqi künigiqə əllik künni sananglar; andin Pərwərdigarəşa atap yengi həsuldin bir axliq hədiyyə sununglar. ¹⁷ Əzünglar turuwatқан jaylardin pulanglatma hədiyyə süpitidə esil undin bir əfahning ondin ikkisidə etilgən ikki nanni elip kəltürünglar; ular eqitqu selip etilgən bolsun; bular Pərwərdigarəşa ataləjan dəsləpki həsul hədiyyəsi dəp hesablinidu. ¹⁸ Nandin baxқа yənə bir yaxliq yəttə bejirim koza, yax bir torpaq wə ikki qoqkarni kəydürmə kurbanliq süpitidə Pərwərdigarəşa atap sununglar; ularəşa has axliq hədiyyəliri wə xarab hədiyyəlirini qoxup, həmmisi Pərwərdigarəşa huxbuy kəltürüxkə sunulsun. ¹⁹ Buningdin baxқа silər gunah kurbanliqi üqün bir tekini, inakliq kurbanliqi üqün bir yaxliq ikki kozini kəltürünglar; ²⁰ kahin bularni, yəni xu ikki kozini dəsləpki həsul nanliriəşa qoxup pulanglatma hədiyyə süpitidə Pərwərdigar aldida pulanglatsun. Bular bolsa Pərwərdigarəşa ataləjan muqəddəs sanilip, kahinoşa təgsun. ²¹ Xu küni silər «bügün bizlərgə muqəddəs yiojilix bolidu» dəp jakarlanglar; xu küni heqkandaq ix-əmgək qilmanglar. Bu silər üqün kəyərdila tursanglar əbədiy bir bəlgilimə bolidu.

Həsul orux toqruluk bəlgilimə

²² Etizingning bulung-puqqaqliriojiqə tamam yiojiwalmanglar, wə həsulungdin qaləjan wasangni teriwalmiəjin, bəli bularni kəmbəqəllər bilən musapirlarəşa qoyəjin. Mən Əzüm Hudayinglar Pərwərdigardurmən.

«Kanay qelix həyti»

²³ Pərwərdigar Musaəşa mundaq dedi: — ²⁴ Sən Israillarəşa mundaq degin: — Silər yəttinqi ayninq birinqi küni toluq aram elip, kanaylar qelinix bilən əslətmə yosunda həyt kilip, muqəddəs sorunlarni tüzünglar. ²⁵ U kündə heqkandaq ix-əmgək qilmanglar; Pərwərdigarəşa atap otta sunulidiojan bir kurbanliq sununglar.

«Kafarət küni»

²⁶ Pərwərdigar Musaəşa səz kilip mundaq dedi: —

²⁷ Yəttinqi ayninq oninqi küni bolsa kafarət küni bolidu; u kün silər üqün muqəddəs yiojilix küni bolidu; xu küni nəpsinglarni tartip əzünglarni təwən tutup, Pərwərdigarəşa atap otta sunulidiojan kurbanliqni sununglar; ²⁸ U kündə heqkandaq ix-əmgək qilmanglar; qünki u bir

^{23:15} Kan. 16:9,10

^{23:17} «bular ... dəsləpki həsul hədiyyəsi dəp hesablinidu» — bu həsul bolsa, buqday həsuli idi. «Dəsləpki həsul həyti»diki həsul bolsa arpa həsuli idi.

^{23:22} Law. 19:9; Kan. 24:19

^{23:24} «kanaylar» — yaki «buroqlar» (qoqkarning münggüzliiri).

^{23:24} Qel. 29:1

^{23:27} «kafarət küni» — ibranij tilida «kafarətlər küni». «nəpsinglarni tartip əzünglarni təwən tutup, ...» — ibranij tilida birlə səz bilən ipadilinu. Yəhudij ən'əniliri boyiqə bu ixlar roza tutuxni əz iqiğə alatti. 16:29-31nimu kərtüing.

^{23:27} Law. 16:29,31; Qel. 29:7

kafarət küni bolup, xu kün özünglar üqün Hudayinglar Pərwədigar aldida kafarət kılınıxka bekitilgəndur. ²⁹ Hərkim xu küni nəpsini tartmay özini təwən tutmisa öz həlkidin üzüp taxlinidu. ³⁰ Kimdəkim xu kündimu hərəkəndək bir ix kılisa, Mən xu adəmnı öz həlkidin üzüp taxlaymən. ³¹ Xu küni heqkəndək ix kılmanqlar; bu dəwrdin-dəwrgiqə silər üqün kəyərdə tursanglar bir əbədiy bəlgilimə bolidu. ³² U kün silər üqün toluq aram alidoqan xabat küni bolidu; nəpsinglarnı tartip özünglarnı təwən tutunglar. Xu aynıng tokkuzinqi küni gugumdin tartip ətisi gugumiqə xabat küniyə riayə kılıp aram elinglar.

«Kəpilər həyti»

³³ Pərwədigar Musaqə səz kılıp mundaq dedi: —

³⁴ Sən Israillaroqə mundaq dəgin: — Yəttinqi aynıng on bəxinqi künidin baxlap, yəttə küngiqə Pərwədigarning «kəpilər həyti» bolidu. ³⁵ Birinqi kündə muqəddəs yiqilix bolidu; heqkəndək ix-əmgək kılmanqlar. ³⁶ Yəttə küngiqə Pərwədigaroqə atap otta sunulidoqan qurbanlıq sununglar; səkkizinqi kündə silərgə muqəddəs yiqilix bolidu; Pərwədigaroqə atap otta sunulidoqan qurbanlıq sununglar. Bu əzi təntənilik yiqilix boluqə, u küni heqkəndək ix-əmgək kılmanqlar.

³⁷ Silər «muqəddəs sorunlar bolsun» dəp jakarlaydoqan, yəni Pərwədigar bekitkən həytlar mana xulardur. Xu sorunlarda silər hərəkəysi küngə bekitilini boyiqə, Pərwədigaroqə atap otta sunulidoqan hədiyə-qurbanlıq, yəni kəydürmə qurbanlıq, axlık hədiyə, baxka hərhil qurbanlıqlar wə xarab hədiyələrnı sunısilər. ³⁸ bulardin baxka, Pərwədigarning xabat künlirini tutısilər wə Pərwədigaroqə atap kəloqan hədiyələrlinglarnı berip, kəsəm qurbanlıqlinglarning həmmisini ada kılıp, ihtiyariy qurbanlıqlinglarning həmmisini sunısilər.

³⁹ Silər əmdi zemindin həsul-məhsulatlırını yiqip bolup, yəttinqi aynıng on bəxinqi künidin baxlap yəttə kün Pərwədigarning həytini ətküzünglar. Birinqi küni toluq aram elix bolidu, səkkizinqi konidimu toluq aram elix bolidu. ⁴⁰ Birinqi küni silər esil dərəhlərdin xah-putaqlarnı qatap, yəni horma dərəhliri bilən kəyuk yopurmaklık dərəhlərnıng xahlırını kesip, erik boyidiki səgət qiwıqlirini kirkip Hudayinglar Pərwədigar aldida yəttə künni xundaq xad-huram ətküzısilər. ⁴¹ Silər hər yili bu yəttə künni Pərwədigaroqə atioqan bir həyt süpitidə ətküzünglar; dəwrdin-dəwrgiqə bu silər üqün əbədiy bir bəlgilimə bolidu. Silər həytıni yəttinqi ayda ətküzünglar. ⁴² Yəttə küngiqə kəpılərdə turunglar. Israilda tuquloqanlarning həmmisi kəpidə tursun. ⁴³ Buning bilən Mən Israilarnı Misir zeminidin qıkarənimda, ularnı kəpılərdə turoquzənimni əwladlıringlar bilidu. Əzüm Hudayinglar Pərwədigardurmən.

⁴⁴ Xundaq kılıp Musa Pərwədigarning bekitkən xu həytlırını Israillaroqə bayan kildi.

«Qıraqdan» wə «təkdım nan xirəsi toqrisidiki bəlgilimilər

24 ¹ Pərwədigar Musaqə səz kılıp mundaq dedi: —

² Israillaroqə qıraq həmıxə yenik turuxı üqün zəytundin soqup qıqıriloqan sap maynı sanga elip kəlixkə buyruqın. ³ Hərun jamaət qedirining iqidə, həküm-guwahlık sanduqıning udulidiki pərdining sirtida hər kəqisi ətigəngiqə Pərwədigarning aldida qıraqolarnı xundaq

23:34 «yəttinqi ay» — ibraniy tilida «bu yəttinqi ay».

23:34 Mis. 23:16; Qol. 29:12; Kəan. 16:15

23:36 Yh. 7:37

23:39 «həsul-məhsulatlırını» — muxu «həsul-məhsulatlırını» axlıqlar həm hərhil mewa-qiwə məhsulatlırını öz iqigə alidu.

23:40 «esil dərəhlərdin xah-putaqlarnı qatap, ...» — ibraniy tilida «esil dərəhlərdin mewini qatap, ...».

23:42 «Yəttə küngiqə kəpılərdə turunglar, ...» — bu kəpilər yukiridiki xah-qiwıqlərdin yasılıxi kərək.

pərləp tursun. Bu dəwərdin-dəwərgiqə silər üçün əbədiy bir bəlgilimə bolidu.⁴ Hərun həmixə Pərwərdigarning aldida bu qiraqlarni pak qiraqlarning üstigə tizip qoysun..

⁵ Sən yənə esil buoqday unidin on ikki tokaqni ətkin. Hər bir tokaq bir əfahning ondin ikkisigə barawər bolsun. ⁶ Andin sən Pərwərdigarning aldidiki pak xirəning üstigə altidin ikki qatar kilip tizojin.. ⁷ Hər bir qatarning üstigə sap məstiki qoyojin; xuning bilən ular Pərwərdigarəja atap otta sunulidoqan hədiyə, əslətmə nan bolidu.

⁸ Bularni u Israillaroja wakalitən hər bir xabat küni Pərwərdigarning aldida tizsun; bu əbədiy bir əhdidur. ⁹ Nanlar Hərun bilən uning oqullirioja təwə bolidu; ular ularni muqəddəs jayda yesun; çünki bu nərsilər Pərwərdigarəja atap otta sunuloqan nərsilər iqidə «əng muqəddəslərnin biri» dəp sanilip, Hərunəja təwə bolidu; bu əbədiy bir bəlgilimidur..

Hudaning namioja kupurluk kilix gunahining jazasi

¹⁰ Anisi Israiliy, atisi Misirlik bir oqul bar idi. U Israillarning arisioja bardı; u qedirgahta bir Israiliy bilən uruxup qaldı. ¹¹ Ular sokuxqanda Israiliy ayalning oqli kupurluk kilip, Pərwərdigarning namini bulojap qarojidi. Həlk uni Musaning aldioja elip bardı. U kixining anisining ismi Xelomit bolup, u Dan kəbilisidin bolojan Dibrining kizi idi.. ¹² Xuning bilən ular Pərwərdigarning həküm buyruki qikkuqa u kixini solap qoydi..

¹³ Andin Pərwərdigar Musəja səz kilip mundaq dedi: —

¹⁴ Qarəjojuqini qedirgahtning taxkiriəja elip qikinqlar. Uning eytkinini angliəjanlarning həmmisi kollirini uning bexioja qoysun, andin pütkül jamaət bir bolup uni qalma-kesək kilsun.

¹⁵ Həmdə sən Israillaroja mundaq degin: — Əgər birkim öz Hudasini haqarətləp qarəjsa öz gunahini tartidu. ¹⁶ Pərwərdigarning namioja kupurluk kiləjan hərəkəndə kixi ölümgə məhkum kilsun; pütkül jamaət qoqum bir bolup uni qalma-kesək kilsun; məyli u musapir bolsun yaki yərlək bolsun, muqəddəs naməja kupurluk kilsə əltürülsun..

¹⁷ Əgər birs baxka birsini urup əltürsə, u ölümgə məhkum kilsun.

¹⁸ Birs bir qarpayni əltürsə, uning üçün həywanı tələp, janəja-jan tələp bərsun.

¹⁹ Birkim öz koxtisini meyip kilsə, u əzgigə kəndə kiləjan bolsa, uning əzigimu xundaq kilsun. ²⁰ Birər əzasi sunduruwetilgən bolsa, uningmu sundurulsun; kəzigə-kəz, qixioja-qix nakar kilsun; baxka kixini kəndə zəhimpləndürgən bolsa umu həm xundaq kilsun..

²¹ Kimdəkim bir qarpayni əltürsə, qarpay tələp bərsun; adəmnı urup əltürgən kixi bolsa, ölüm jazasioja məhkum kilsun.

²² Silərdə birlə kənun bolsun. musapir yaki yərlək bolsun, barawər muamilə kilsun; çünki Mən Hudayinglar Pərwərdigardurmən.

²³ Musa Israillaroja xularni dedi; xuning bilən ular xu qarəjojuqini qedirgahtning taxkiriəja elip qikip, qalma-kesək kildi. Xundaq kilip, Israillar Pərwərdigarning Musəja əmr kiləjindək kildi.

24:3 «həkim-guwahtlik sanduki» — muxu yərdə «həkim-guwahtlik» Hudaning Israiləja boləjan tüp əmrlirini, xundaqla uning Israil bilən boləjan əhdisini kərsitidu; Hudaning muqəddəs məhiyiti wə karakteri xu əmrlərdə ayan kilinojaqqa, «həkim-guwaht» dəpmu atilidu. Oqurmənlərgə ayanki, xu əmrlər əhdə sanduki iqidə saqləklək tax tahtaylar üstidə pütüklək idi. Xunga bəzidə sanduk «həkim-guwahtlik sanduki», ibadət qədri bolsa, «həkim-guwahtlik qədri» dəp atilidu.

24:4 «pak qiraqlardan» — yaki «sap altun qiraqlardan».

24:6 «pak xirə» — yaki «sap altun xirə».

24:9 Mis. 29:32; Law. 8:31; 1Sam. 21:6; Mat. 12:4

24:11 «muqəddəs nam» — muxu yərdə ibranıy tilidə «muqəddəs nam» əməs, pəkət «Nam» deyilidu. Demək, Pərwərdigarning nami (16-ayətni kərugə).

24:12 «...Pərwərdigarning həküm buyruki qikkuqa,...» — ibranıy tilidə «...Pərwərdigarning əojioja qarap, u həküm qikərojuqa,...».

24:16 «muqəddəs nam» — muxu yərdə ibranıy tilidə pəkət «Nam» deyilidu.

24:20 Mis. 21:24; Qan. 19:21; Mat. 5:38

Zeminning «xabat yili»

25¹ Pərwərdigar Sinay teoqida Musoqə səz kiliپ mundəq dedi: — ² Sən Israilləroqə mundəq degin: — Mən silərgə beridioqan zeminoqə kirgininglarda u zeminning əzimu Pərwərdigarqə atap bir xabat aramini alsun..³ Sən altə yil etizingni terip, altə yil tallik beoqingni qatəp, ulardın hösullarni yioqin; ⁴ əmma yəttinqi yili zeminning əzi üqün bir «xabatlik aram» bolsun; u Pərwərdigarqə ataloqan bir «xabat» həsəblinidu. Xu yili sən etizingni terimaysən wə tallikingni qatimaysən. ⁵ Əzlükidin ünüp qikqan hösulni ormayсэн; wə qatalmioqan talliringning üzümilirini üzməysən; qünki xu yil zemin aram alidioqan yildur. ⁶ Halbuki, zemin xabat yilida qikəroqan hösul həmmingləroqə ozuk bolidu, yəni əzüng üqün, kul-dediking üqün, mədikaring üqün wə seningkidə turuwatqan musapir üqün, xuningdək mal-waranliring üqün ⁷ Wə zeminingdiki yawayi haywanlar üqünmu ozuk bolidu; zeminning həmma hösuli ozuk bolidu..

«Kənay-buroqə qalidioqan yili», yəni «azadlik yili», «xadlik yili»

⁸ Xuningdək sən yəttə ketimlik xabat yilini, yəni yəttə həsə yəttə yilni sanioqin; yəttə xabat yil künliri kirik tokkuz yil bolidu. ⁹ Xunqilik wəkit etüp, yəttinqi ayda, ayning oninqi küni, kafarət künidə burəqə qelip sadasini yukiri qikirisilə; kafarət küning əzidə silər pütkül zemininglarda burəqining sadasini anglitisilə.

¹⁰ Xu əllikinqi yilini silər mukəddəs dəp bilip, pütkül zeminda uningda barlik turuwatqanlarning həmmisigə azadlikni jakarlixinglar kerək. Xu yil silərgə «azadlik yili» bolidu, hərbinglar öz yər-mülükliringləroqə kaytisilə, hərbinglar öz ailə-jəmətingləroqə kaytip barisilə..¹¹ Bu əllikinqi yili silərgə bir azadlik yili bolsun; u yili heq nemə terimaysilə, əzlükidin ünüp qikqan hösulnimu ormaysilə wə qatalmioqan talliringlarning üzümilirinimu yioqmaysilə. ¹² Qünki bu azadlik yili bolup, silərgə mukəddəs həsəblansun; uning hösulini bolsa, etiz-dalilərdin tepip həmminglar yəysilə..

Yər-mülükləring yanduruluxi

¹³ Azadlik yili aranglardiki hər bir adəm öz yər-mülükigə kaytsun. ¹⁴ Silər qoxnangləroqə birnemə setip bərsənglar, yəni qoxnanglərdin birnemə setiwəlsanglar, bir-biringlarni bozək kılmanglar..¹⁵ Qoxnangdin yəni setiwəlsang, undəktə «azadlik yili»din keyin etkən yillarning sanini hesablap uningdin setiwelixing kerək; umu qəloqan yillarning sanioqə qarəp, yəring keyinki hösullirioqə əsasən sangə setip bərsun. ¹⁶ «Azadlik yili»oqiə boləqan yillar kəprək bolsa, bahəsini xuningə muwəpiq yukiri kəturisən; qəloqan yillar əzrək bolsa, bahəsini xuningə muwəpiq kəməytsun. Qünki qəloqan yillarning hösulliri qənqə bolsa, u xu boyiqə sangə setip beridu. ¹⁷ Silər bir-biringlarni bozək kılmanglar, bəlkə Hudayinglərdin qərkunglar; qünki Mən bolsam Hudayinglar Pərwərdigardurmən.

¹⁸ Silər Mening bəglimilirimni tutup, həkümlirimdə turup, xuləroqə əməl qilinglar; silər xundək kılsanglar, zemininglarda tinq-aman turisilə. ¹⁹ Xuning bilən zemin silərgə öz mēwi-

25:2 Mis. 23:10

25:7 «... zeminingdiki yawayi haywanlar üqünmu ozuk bolidu; zeminning həmma hösuli ozuk bolidu» — demək, (1) etiz-tallikning igisi əz yeridin əzlükidin ünüp qikqan «təbiy hösul»ni orəqə wə piqəq bilən hərgiz əlmaslik kerək; (2) barlik həlkə xu «təbiy hösul»din, xundəklə hərhil dərəhləring mēwisini wə zemindiki bəxə təbiy ozuklukni (kimning yeridə boluxidin kətinəzər) həlioqə qə kol bilən üzə bolattı; (3) hətta zemindiki yawayi haywanlarmu uningdin bəhrimən boluxə bolattı; xuning üqün etiz ətrapidiki qit-qaxalarni eqip bərix kerək idi.

25:10 «Azadlik yili» — əslidə ibrəniy tilidə «burəqə (qelix) yili» dəp atilattı. Keyin, uning qüxəngisi tezla «azadlik yili», «xadlik yili» degəngə əzgərdi.

25:12 «xabat yili» — bu ix toqrısidi bəglimilərnə, 5-7-ayətlərdin wə izəhtiridindən kəring.

25:14 «Silər qoxnangləroqə birnemə setip bərsənglar, yəni qoxnanglərdin birnemə setiwəlsanglar» — bu ayəttiki «birnemə» xühşisizki yər-zeminalarni yəni igilikni kərsitidu (13-ayətni kəring).

sini beridu, silər toyoqudak yəp, uningda tinq-aman turisilər.

²⁰ Əgər silər: — Mana, bizgə terip həsulni yiqixkə ijazət berilmisə, yəttinqi yili nemə yəymiz, dəp sorisanglar, ²¹ silərgə məlum bolsunki, altinqi yilida üç yilning həsulini bərsun dəp, Mən üstünglərə bərikitimni «qūx» dəp buyruymən. ²² Wə xundak boliduki, silər səkkizinqi yili teriysilər, əmma tokkuzinqi yiloiqə exip qaloqan kona həsuldin tehiqə yəysilər; xu tokkuzinqi yiloiqə silər kona axliktin yəysilər.

²³ Yər-zemin setilsa, mənggülik setilmisun, qünki zeminning əzi Meningkidur, silər bolsanglar Mening yenimdiki musapir wə mehman, halas. ²⁴ Silər igə bolidioqan pütkül zeminnda yər-zeminning igilirigə uni «kayturuwelix həqūki»ni yaritip berixinglar kerək. ²⁵ Əgər kerindaxliringlardin biri kəmbəqəllixip, öz miras yerini setiwətkən bolsa, uning yəkin tuəqkini, yəni «həmjəmət xapaəti»si kelip ez kerindixi satkan yərni kayturup setiwalsun. ²⁶ Əgər uning həq xapaəti tuəqkini bolmisa, ləkin u yanduruwelixkə kerəklik pulni tapalisa, ²⁷ Undakta satkinoqə qanqə yil boləanlikini hesablap, azadlik yiloiqə qaloqan yillar üqün setiwaloqan kixigə muwapik pul berip, öz yerigə kaytsun. ²⁸ Ləkin əgər u yanduruwelixkə kerəklik pulni tapalmisa, əzi setip bərgən yər azadlik yiloiqə aloquqining qolida tursun; azadlik yili kəlgəndə yər yər setiwaloquqining qolidin qiqsun, öz igisi öz yər-mülkigə kaytsun.

Setip bərgən öylər toqruluk

²⁹ Əgər birsə sepillik xəhərninq iqidiki bir turaloqə əyni satkan bolsa, setip bir yil iqidə uni yanduruwelix həqūki bardur. Toluq bir yil tūgəp boləuqə, yanduruwelix həqūki bardur. ³⁰ Ləkin pütün yil iqidə yanduruwelinnisa, sepillik xəhərninq iqidiki bu əy nəsilidin-nəsilgə aloqan kixining qolida bolup, azadlik yili kəlsimu yandurulmas.

³¹ Ləkin sepilsiz kəntlərninq əyliri bolsa zeminning etizliridək həsəblinidu; ularni yandurup setiwəloqili bolidu; azadlik yili kəlgəndə əsli igisining qəlioqə yandurulidu.

³² Ləkin Lawiy xəhərliridə bolsa, Lawiylar öz mirasi boləqan xəhərlərdiki əylirini halisa hərəkəqan kayturuwelix həqūki bardur. ³³ Lawiylardin biri əylirini, yəni öz mirasi boləqan xəhərdiki bir əyni kayturuwelix həqūki bar bolsimu, ləkin kayturup almiəqan bolsa, undak əhwalda u azadlik yili kəlgəndə yandurulidu; qünki Lawiy xəhərlirining əyliri bolsa Lawiylarning Israillarning arisidiki mirasi bolidu. ³⁴ Xundak həm bularning xəhərlirining qərisidiki etiz-yərliri bolsa, ularning əbədiy mirasi boləqəqə, setilsa bolmaydu.

Kərzlər wə kullar toqruluk bəlgilimilər

³⁵ Səngə qəxna boləqan, kerindaxliringlardin biri kəmbəqəllixip, öz jenini bəqəlməy qəlsa, sən uni musapir yəki yəqə yurtluq mehmandək yeningda turoquzup, uningdin həwər aloqin. ³⁶ Sən uningdin əsüm wə yəki payda almiəqin; sən Hudaqingdin qərkup, kerindaxingni kəxingda turuxkə qəyoqin. ³⁷ Pulungni uningə əsümgə bərmə, axliqingnimu payda elix məqsitidə uningə ətnə bərməgin.

25:25 «həmjəmət xapaəti» — muxu səz ibraniy tilidiki «goel»ning tərjimisidur. Təwrattiki nuroqun yərlərdə bu səz tepilidu (məsilən, «Ayup» 19:25ni wə izahətni kəring). Bəzidə «həmjəmət kutkuzəuqi» dəp tərjima kilinidu. Bu səz omuman birsining məlum əwariqilikkə uqrioqinida, uningə tuəqənanliq (həmjəmətlik) kilip uni kutkuzux üqün bədal tələyioqan kutkuzəuqi tuəqkini bildiridu.

25:26 «ləkin u yanduruwelixkə kerəklik pulni tapalisa» — ibraniy tilidə «u» «uning qəli» dəgən səz bilən ipadilininidu.

25:32 «Lawiylarning xəhərliri» — Israil iqidə Lawiylarəqə aləhidə has boləqan 48 xəhər bar idi («Qəl.» 35-bab, «Yəxua» 21-babni kəring).

25:33 «Lawiylardin biri əylirini... kayturuwelix həqūki bar bolsimu,... u azadlik yili kəlgəndə yandurulidu» — yəki «əgər Lawiylardin biri bəxə birsidin (yəni bəxə bir Lawiy ədəmdin) öz mirasi boləqan xəhəridə bir əyni setiwalsimu, azadlik yili kəlgəndə yandurulidu». Bu ayətninq yənə bəzi bəxə tərjimiliri yəki xərhiliri uqrixə mumkin.

25:34 «... bularning xəhərlirining qərisidiki etiz-yərliri ... setilsa bolmaydu» — bu etizlar ularning həsusiy təəllukəti əməs, bəlkə ularning «kollektip» təəllukəti idi.

25:36 Mis. 22:25; Qan. 23:18; Pənd. 28:8; Əz. 18:8; 22:12

³⁸ Hudayinglar boluxka, Qanaan zeminini silərgə berixkə silərni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudayinglar Pərwərdigar Özümdurmən.

³⁹ Əgər sanga qoxna boləqan kərindixing kəmbəqəllixip, əzini sanga satsa, uni kuldək kulluk hizmitigə salmioqin; ⁴⁰ bəlkı u kəxingda mədikar yaki musapirdək tursun; azadlıq yilioqə sening hizmitingdə bolsun; ⁴¹ andin azad bolup əzi bilən baliliri kəxingdin qikip, öz jəmətigə yenip berip, ata-bowilirining yər-mülkigə kaytsun.. ⁴² Qünki ular Mən Özüm Misir zeminidin qikirip elip kəlgən kəl-bəndilirim boləqəqka, ularni kuldək setixkə yol qoymanglar. ⁴³ Sən ularəqə kattik kolluk bilən hojilik kilmaysən, bəlkı Hudayingdin kərəkkin..

⁴⁴ Ləkin əzünggə kəl yaki dedək almaqqi bolsang, ularni ətraptiki yat əllərdin xundək kəl ya dedək setiwalsang bolidu. ⁴⁵ Bulardin baxkə, aranglarda olturaklaxkan musapirlarning pərzəntlirini wə xularning jəmətidin, yəni silər bilən billə turuwatkan, zeminglarda tuəquloqanlardin kullar setiwalsanglar bolidu; xuning bilən ular silərnin mülkünglar bolup kəlidu. ⁴⁶ Silər muxularni əzünglardin keyinki baliliringlarəqə miras kəlip, ularəqə mülük boluxkə qaldursanglar bolidu; muxularni əbədgigə kəl kilsanglar bolidu; ləkin öz kərindaxliringlar boləqan Israillər arisida bolsa, bir-biringlarəqə kattik kolluk bilən hojilik kılmaslıqinglar kərək.

⁴⁷ Əgər aranglarda olturuxluk bir musapir yaki yəqə yurtluk beyioqan wə uningəqə qoxna kərindixing kəmbəqəllixip, əzini xu qoxna musapirəqə wə yaki xu musapirning məlum bir əwladioqə satsa, ⁴⁸ u setiloqandin keyin uningda pul tələp hərlükkə qikix həkukı kəlidu; uning aka-ukilirining hərəkaysi uni hərlükkə setiwalsə bolidu. ⁴⁹ Xuningdək uning təqisi yaki təqisining oəyli wə yaki jəmətidin boləqan hərəkaysi yəqin tuəqini uni hərlükkə setiwalsə bolidu; yaki əzining kərbi yətsə, pul berip öz-əzini hərlükkə setiwalsə bolidu. ⁵⁰ Uni setiwaldioqan kixi uning hojisi bilən gəpłixip setiloqan yildin tartip azadlıq yilioqə kəqnilik boləqanlikini həsəblap, setiweləx bəhasini yillarning sanioqə kərap həsəblisun; hərlük puli həsəblaxta kəlning hojisioqə ixləkkə kərək boləqan kəloqan künlirining həkqi «mədikarning ixligən künliri»dək həsəblansun.. ⁵¹ Azadlıq yilioqə yəqə heli yillar bolsa, xuni həsəblap, setiloqan pulning nisbiti boyiqə hərlük pulini həsəblap bərsun; ⁵² əgər azadlıq yilioqə az yillar kəloqan bolsa, uni həsəb kəlip, kəloqan kulluk yillirioqə muwəpik pulni yandurup bərsun.

⁵³ Bolmisa, kəl xu hojisinin yenida yillik mədikardək turuxi kərək; uning hojisi sening kəz əldingda uningəqə kattik kolluk bilən hojilik kilmisun..

⁵⁴ Əgər kəl yukiriki yollar bilən hərlükkə qikəlmisa, azadlıq yili kəlgəndə koyup berilsun — u baliliri bilən qoxulup azad bolidu. ⁵⁵ Qünki Israillarning əzi Manga kəl-bəndilərdur; ular Mən Özüm Misir zeminidin qikirip kəlgən kəl-bəndilirimdur. Hudayinglar Pərwərdigar Özümdurmən.

Hudəqə itaətmən boluxning bəht-bərikiti, itaətsizlik kəltüridioqan balayi'apətlər

26 ¹ Silər əzünglər üqün həqkəndək but yasimanglar yaki əzünglərəqə həq oyma məbud yaki həykəl-tüwrükni turəquzmanglar yaki ularəqə bax uruxkə oyuloqan nəkixlik taxlarni

25:39 Mis. 21:2; Kən. 15:12; Yər. 34:14

25:41 «andin kəl azad bolup əzi bilən baliliri ... ata-bowilirining yər-mülkigə kaytsun» — «Mis.» 21:2-6-ayətlərdə bərilgən bəlgilimilər boyiqə ibrəniy kəl altə yil ixləp boləqandin keyin azadlıqkə koyup bərilixi kərək. Ləkin «azadlıq yili» uning ixləkkə kərək boləqan altə yil toxmayla kəlsə, xu yili u ailisi bilən azadlıqkə qikidu.

25:43 Əf. 6:9; Kol. 4:1

25:49 «...əzining kərbi yətsə, pul berip öz-əzini hərlükkə setiwalsə bolidu» — demək, hojayini yat əllik bolsa, «Mis.» 21:2-6-ayətlərdiki «kəl altə yil ixləp andin azad bolidu» dəgən bəlgilimə inawətlik bolmaydu.

25:50 «... kəloqan künlirining həkqi «mədikarning ixligən künliri»dək həsəblansun» — demək, kəloqan yillərəqə mədikarning ix həkqi əlqimi boyiqə pul həsəblap təlxi kərək.

25:53 «... uning hojisi sening kəz əldingda uningəqə kattik kolluk bilən hojilik kilmisun» — demək, Yəhədiylərdin biri yəqə yurtluk bir hojayinning kəl astida kəl bolup ixlisə, qoxna boləqan Yəhədiy kərindaxliri uning həlioqə yetip, uningdin həwər elixi kərək.

zeminglarda hargiz tiklimglar; qunki Ozum Hudayinglar Pərwərdigardurmən..² Mening xabat künlirimni tutup, mukəddəs jayimoğa ihlasmən bolunglar. Mən Pərwərdigardurmən..

³ Əgər silər mening bəlgilimilirimdə mengip, əmrlirimni tutup ularoğa əməl kılsanglar,.

⁴ Mən yeringlarning öz həsulini berip turuxioğa, daladiki dərəhlərnin mewisini qikirixioğa waktida yamoqurliringlarni yaqdurup turimən. ⁵ Xuning bilən haman tepix wakti üzüm yioqix pəsligioğa bolidu, üzüm yioqix wakti teriloğu waktioqığa bolidu; silər neninglarni toyunoquqə yəp, öz zeminglarda tinq-aman turisilər. ⁶ Mən zeminoğa aram-tinqlik ata kilimən, xuning bilən heqkim silərni kərkəltəlməydu, aramhuda yetip uhlaysilər; wəhxiy həywanlarni zemin-din yokitimən, kiliqmu zeminglardin etməydu; ⁷ silər düxmənliringlarni qoqlaysilər, ular aldinglarda kiliqlinip yikilidu. ⁸ Silərdin bəx kixi yüz kixini qoqlaydu, yüz kixi on mingni qaquridu; düxmənliringlar bolsa aldinglarda kiliqlinip yikilidu. ⁹ Mən silərgə yüzümni qəritip, silərni pərzənt kərgüzüp kəpəytimən, silər bilən baqlioğan əhdəmni məzmut turoqumən. ¹⁰ Silər tehiqə uzun saqlanoğan kona axliqni yəwatqininglarda, yengi axliq qikidu; yengisi wəjidin konisini qikiriwetisilər. ¹¹ Mən Öz makanimni aranglarda turoqumən wə qəlbim silərdin nəprətlənməydu. ¹² Mən aranglarda mengip silərnin Hudayinglar bolimən wə silər Mening həlkim bolisilər.

¹³ Mən silərni Misirda ularning kulliri boluxtin hər kilixka xu zeminidin qikəroğan Hudayinglar Pərwərdigardurmən; Mən boyunturukunglarning asarətlirini sundurup, qəddinglarni tik kilip mangoquzdum.

¹⁴ Həlbuki, əgər silər Manga kulək salmay, bu əmrlərnin həmmisigə əməl kılmay,.

¹⁵ bəlgilimilirimni taxlap, qəblinglardin həkümlirimni yaman kərup, barliq əmrlirimni tutmay, əhdəmni buzsanglar, ¹⁶ Mənmü bexinglaroğa xu ixlarni quxürimənki, — Mən silərgə wəhımə selip, kəzünglarni kor kilidioğan, jeninglarni zəipləxtüridioğan sil-waba kesili, kezik kesilini bexinglaroğa quxürimən. Silər urukunglarni bikar qeqip-teriysilər, qunki düxmənliringlar uni yəp ketidu.

¹⁷ Mən yüzümni silərgə qarxi kilimən, xuning bilən silər düxmənliringlardin urulup qaqidioğan bolisilər; silərni əq kərgüqilər üstünglardin həkümrənlik kilidu; heqkim silərni qoqlimisimu, qaqisilər..

¹⁸ Bulardin heq ibrət almay, bəlkü Manga yənə kulək salmisanglar, Mən gunəhliringlar tüpəylidin silərgə boləğan jazani yəttə həssə eoqliritimən, ¹⁹ küq-həywənglardin boləğan həkəwurlukunglarni sundurimən; asmininglarni təmərdək kilip, yeringlarni mistək kiliwetimən; ²⁰ əjir-japayinglar bikəroğa ketidu, yeringlar həsul bərməydu, daladiki dərəhlərgə mewa quxməydu.

²¹ Əgər yənə Mən bilən qarxi mangsanglar, xundakla Manga kulək salmisanglar, Mən gunəhliringlaroğa layiq bexinglaroğa quxidioğan waba-külpətlərnə yənə yəttə həssə eoqliritimən. ²² Aranglaroğa silərni baliliringlardin juda kilidioğan, qarpayliringlarni yökətidioğan, silərni əzlitidioğan yawəyi həywanlarni əwətimən; yol-koqiliringlar adəməzatsiz qəldək bolup qalidu. ²³ Silər bu ixlər arqilik ibrət-tərbiyə almay, bəlkü yənə Manga qarxi

26:1 Mis. 20:4; Kan. 5:8; 16:22; Zəb. 97:7

26:2 Law. 19:30

26:3 Kan. 28

26:5 Law. 25:19

26:6 Ayup 11:18,19

26:8 Ya. 23:10

26:11 Əz. 37:26; 2Kor. 6:16

26:14 Kan. 28:15; Yiq. 2:17; Mal. 2:2

26:17 Pənd. 28:1

26:19 «... asmininglarni təmərdək kilip, yeringlarni mistək kiliwetimən» — demək, asmandin həl-yeoqin quxməydu həmdə bəlkim ularning dualiri asmandin yukirioğa etməydu, yər susiz bolup intayin kəttiklixip bolidu.

mangsanglar, ²⁴ Mənmu silərgə qarxi mengip, gunahınglar tüpəylidin boləjan jazani yənə yəttə həssə eoqirlitip, Mən Özüm siləni urimən; ²⁵ üstünglarəja əhdəməni buzojanlıqning intikamini alidəjan kiliq qüxürimən; xuning bilən silər xəhərlərgə yioqiliwalisilər, Mən aranglarəja waba qüxürimən; xuning bilən silər düxmənlərləning kəliəja qüxisilər. ²⁶ Silərgə yələnqük boləjan axliqni qurutuwetimən; on ayal bir bolup bir tonurda nan yekip, nanlarni silərgə tarazida tartip beridu, əmma buni yegininglar bilən toymaysilər..

²⁷ Əgər bulardin heq ibrət almay, manga kulak salmisanglar, bəki manga qarxi mangsanglar,

²⁸ Mənmu kəhr bilən silərgə qarxi mangimən; Mən, yəni Mən Özüm gunahlırlinglar tüpəylidin jaza-tərbiyini yənə yəttə həssə eoqirlitip qüxürimən. ²⁹ Xuning bilən silər oqullirlinglarning gəxi wə kizlirlinglarning gəxini yəysilər; ³⁰ xundakla Mən qurbanlıq «yukiri jay»lirlinglani wəyran kiliq, «kün tüwrük»lirlinglarni sundurup, ölüklirlinglarni sunuq butlirlinglarning üstigə taxliwetimən; Mening kəlbim silərdin nəprətlidü. ³¹ Mən xəhərlirlinglarni wəyran kiliq, mukəddas jaylirlinglarni harab kiliq, qurbanlıqlinglarning huxbuyirini yənə purimaymən; ³² zeminni halakətkə elip barimən; uningda olturaklxakan düxmənlirlinglar bu əhwələja həyranuhəs qalidu. ³³ Siləni əllərləning arisəja taritip, kəyninglardin kiliqni suqurup qoqlaymən; xuning bilən zeminlinglar wəyran bolup xəhərlirlinglar harab kilidü. ³⁴ U wəqıttə, silər düxmənlirlinglarning zeminida turuwatqıninglarda, zemin wəyranə boləjan barlıq künlərdə, zemin öz xabat künliridin səyünidü; u zamanda zemin dərwekə aram elip öz xabatlıridin səyünidü. ³⁵ Əzi wəyranə bolup turojan barlıq künliridə u aram alidu, yəni silər uningda turuwatqan wəqıttiki xabat künlirlinglarda heq almiojan aramni əmdidü.

³⁶ Aranglardin kutulup qəlanlar bolsa, ular düxmənlərləning zeminlirida turojinida kəngüllirigə yürəkzadilik salimən, xuning bilən ular qüxkən bir yopurmaqning xəpisini anglisa kiliqtin kaqkandək qaqidü; heqkim qoqlimisimu yikilip qüxidü. ³⁷ Gərgə heqkim ularni qoqlimisimu, dərwekə kiliqtin yikitiqandək ular bir-birining üstigə putlixip yikilidü; silərdə düxmənlirlinglarəja qarxi turoqudək küq kəlmaydu. ³⁸ Əllərləning arisida halak bolisilər, düxmənlirlinglarning zemini siləni yəp ketidü. ³⁹ Aranglardin kutulup qəlanlıri bolsa öz rəzilliki tüpəylidin düxmənlirlinglarning zeminida zəiplixidü; wə ata-bowilirləning rəzillikidimu yürüp, xular zəipləxkəndək ularmu zəiplixidü..

Gunahları ikrar kiliq nijat tepix

⁴⁰ Həlbuki, ular əzi kəlan rəzilliki bilən ata-bowilirləning sadir kəlan rəzillikini, Manga yüz erüp asiylık kəlanini, xundakla ularning Manga qarxi turup mangəjanini boynioja alidu,„

⁴¹ xuningdək Mening ularəja qarxi mangəjanimoja, xuningdək ularni düxmənlirləning kəliəja tapxurojanimoja ikrar bolidu. Xunga əgər u wəqıttə ularning hətnisiz kəngli təwən kilinip, öz

26:24 2Sam. 22:27; Zəb. 18:26-27

26:26 «silərgə yələnqük boləjan axliqni qurutuwetimən; ...» — səzmusez təjima kəlanında «Mən silərləning «nan hasa»nqlarni sunduruwətkinimda, ...». «Yələnqük» dəgən səz ibraniy tilida adətə «təyak» yəki «hasa»ni bildiridu. Mumkinqılıki barki, qədimki zamanlarda Yəhudiyy həlqi öz nanlırini bir təyakta (zihkə ötküzgəndək) kəturüp mangatti. Omumən, mənis bizning təjima kəlanimimizdək bolsa kərek.

26:29 Kan. 28:53; 2Pad. 6:28; Yioq. 4:10

26:30 «yukiri jaylar» — İsrail wə Yəhuda uzundin beri təoq qokkılıri kətarlık jaylarda hərhil butlarəja qokunup, həttə axu jaylarda «insan qurbanlıq»larni kiliq kəlgən («Əz.» 16:21, 20:28 kətarlıqlarni kərling). ««kün tüwrük»lirlinglarni» — «kün tüwrük»lər bəkim kəngə qokunuxkə munasiwətlık but-həykəllər boluxi mumkin. Baxkə birhil təjimisı: — «isrikədanlirlinglarni».

26:30 2Tar. 34:7

26:34 Law. 25:2

26:39 «ata-bowilirləning rəzillikidimu yürüp, xular zəipləxkəndək ularmu zəiplixidü» — yəki «əzirlidiki, xundakla ata-bowilirləning rəzillikidə yürüp zəiplixidü».

26:40 «... Manga qarxi turup mangəjanini boynioja alidu» — xu ayətning kizik bir yeri xuki, uningda enik həlda həlknıng birlə qong rəzilliki, birlə qong asiylıkı kərsitilgəndək turidu. Kaysı «birlə gunah» dəsək, jawab xübhısizki, İnjlida tepilidu — u bolsimu, öz Kutkuzoquci-Məsihini rət kilitxin ibarət.

kəbihlikining jazasini qobul kilsa, ⁴² undakta Mən Yakup bilən baqliqan əhdəmini yad qilip, Ishak bilən baqliqan əhdəmnimu və İbrahim bilən baqliqan əhdəmnimu esimgə kəltürimən, zeminnimu yad qilimən. ⁴³ Qünki zemin ulardin taxlinip, ularsiz bolup harabə turojan waqıtta, xabat künliridin söyünidu; ular bolsa öz kəbihlikining jazasini qobul qilidu; səwəbi dəl xuki, ular Mening həkümlirimni taxlidi, bəlgilimilirimni qəlbidin yaman kərgənidi.

⁴⁴ Halbuki, xundak bolsimu, ular öz düxmənlirining zeminida turojinida Mən ularni taxlimaymən yaki ularoqa əqlük qilmaymən, xuningdək ular bilən baqliqan əhdəmini buzmaymən, ularni yokatmaymən; qünki Mən Özüm ularning Hudasi Pərwərdigardurmən. ⁴⁵ Mən bəlkı ularni dəp, ularning Hudasi boluxqa əllərnin gəzi aldida Misir zeminidin qikirip kəlgən ata-bowiliri bilən baqlaxqan əhdəmini esimdə tutimən. Mən Pərwərdigardurmən.

Hulasə

⁴⁶ Pərwərdigar Musani wasitə qilip, Sinay teoqida əzi bilən Israillarning otturisida bekitkən həkümlər, bəlgilimilər və qanunlar mana xular idi.

Koxumqə kışim — Kəsəm bilən Hudaqə atalojan kixilər toqruluk

27 ¹ Pərwərdigar Musaqə səz qilip mundaq dedi: —
² Sən Israillaroqa mundaq degin: — Əgər birsı pəwqul'addə bir kəsəm qilip məlum kixining jenini Pərwərdigarqə atiojan bolsa, undakta xu kixigə sən bekitkən jenining kimmitining nərhı təwəndikidək bolidu; ³ Yexi yigirmə bilən atmıxning ariliqida bolojan ər kixi bolsa, sən tohtitidiojan kimmiti muqəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə bolsun; uning kimmiti əllik xəkəl kümüxkə tohtitilsun. ⁴ Ayal kixi bolsa, aranglarda tohtitilojan kimmiti ottuz xəkəl bolsun. ⁵ Əgər yexi bəx bilən yigirmının ariliqida bolsa, ərəkə üqün tohtitilidiojan kimmiti yigirmə xəkəl bolup, ayal kixi üqün on xəkəl bolsun. ⁶ Əgər yexi bir ay bilən bəx yaxning ariliqida bolsa, tohtitilidiojan kimmiti oqul bala üqün bəx xəkəl, qız bala üqün üq xəkəl kümüx bolsun. ⁷ Əgər atmıx ya uningdin qongraq yaxniki kixi bolsa, tohtitilidiojan kimmiti ər kixi üqün on bəx xəkəl, hotun kixi üqün on xəkəl bolsun.

⁸ Əgər birsı tohtitilojan kimmitini tələxkə qurbi yətmisə, u özini kahınning aldida tək qilsun; kahin uning kimmitini bekitsun. Kahin kəsəm qiloquqining əhwəliqə qarap uning kimmitini tohtitip bərsun.

Koxumqə kışim — kəsəm üqün Hudaqə atalojan haywanlar toqruluk

⁹ Əgər birsı kəsəm qilip Pərwərdigarqə qurbanlıq boluxqa layıq bolidiojan bir haywanni uningqə atiojan bolsa, undakta xundak haywanlar Pərwərdigarqə atap mutlək muqəddəs sanalsun;

¹⁰ haywan naqar bolsa uning orniqə yaxhini yaki yaxining orniqə naqirini tegixixkə yaki orniqə baxqışini almaxturuxkə hərgiz bolmaydu. Mubada atioquqi u haywanning orniqə yənə bir haywanni yənggüxlməxqi bolsa, Awwalkışi bilən orniqə əkalginining hər ikkisi muqəddəs

26:44 Kan. 4:31; Rim. 11:1,26

27:2 «sən bekitkən jenining kimmitining nərhı təwəndikidək bolidu» — xübhışizki, muxu yərdə «sən» bax kahin yaki bu ixkə məs'ul bolojan kahinni kərsitidu.

27:3 «muqəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki» — xübhışizki, pütkül əl üqün əzgərməs əlqəm bolsun dəp muqəddəs jayda saklaklık, mukim bekitilgən birnəqqə hil əlqəmlərdin biri boluxı kerək. «Xəkəl» kümüxning (yaki altuning) əlqimi bolup, adətə 11.4 gram ətrapida boluxı mumkin. «... Uning kimmiti əllik xəkəl kümüxkə tohtitilsun» — ibraniy tilida «sən... uning kimmitini tohtitip bərgin» deyilidu. Biz uni «...uning kimmiti ... tohtitilsun» dəp məjhul xəkildə alduk. Keyinki ayətlərdimu biz xu ibarini «məjhul xəkəl»də ipadiliduk.

27:9 «Pərwərdigarqə atap mutlək muqəddəs sanalsun» — demək, qurbanlıqlaroqa layıq bolojan haywanlar kəsəm bilən Hudaqə atalojan bolsa, keyin ularni pul tələp qaytuwelixkə həq bolmaydu. U yaki qurbanlıq bolidu yaki Hudaqə wəkalitən turojan kahin-lawiylaroqa tegidu.

sanalsun. ¹¹ Əgər haywan Pərwərdigarəja atalojan qurbanlikkə layiq bolmaydiojan bir «napak» haywan bolsa, undakta u haywanni kahinning aldioja elip kalsun; ¹² andin kahin ezi uning yahxi-yamanlikioja karap kimmitini tohtatsun; kahin kimmitini qanqə tohtatkan bolsa xundak bolsun.

¹³ Əgər igisi pul tələp haywanni kayturuwlmakqi bolsa, tohtitilojan kimmitigə yənə uning bəxtin birini qoxup bərsun.

Kəsəm üçün Hudaəja atalojan öylər tooqruluk

¹⁴ Əgər birsi Pərwərdigarəja mukəddəs bolsun dəp eyini uningəja atap mukəddəs kilsa, kahin uning yahxi-yamanlikioja karap kimmitini tohtatsun; kahin uning kimmitini qanqə tohtatkan bolsa, xu kimmiti inawətlilik bolidu. ¹⁵ Keyin əgər əyni atioquqi kixi uni kayturuwalmakqi bolsa, u tohtitilojan kimmitigə uning bəxtin birini qoxup bərsun; andin ey yənə uning bolidu.

Kəsəm üçün Hudaəja atalojan yər-etizlar tooqruluk

¹⁶ Əgər birsi öz mal-mülki bolojan etizlikning bir kismini Pərwərdigarəja atap mukəddəs kilsa, kimmiti uningəja qanqilik uruk terilidiojanlikioja karap tohtitilsun; bir homir arpa uruqi ketidiojan yər bolsa, kimmiti əllik xəkəl kümüxkə tohtitilsun. ¹⁷ Əgər birsi «azadlik yili»din tartip öz etizlikini mukəddəs kilsa, sən qanqə tohtatsang xu bolsun. ¹⁸ Lekin əgər birsi «azadlik yili»din keyin öz etizlikini mukəddəs kילוan bolsa, kahin kelidiojan azadlik yiliojiqə qanqilik yillar qalojanlikini hesablap kimmitini tohtatsun. Ötup kətkən yillaroja karap toluk bahadin muwapik pul keməytilsun.

¹⁹ Əgər birsi öz etizlikini mukəddəs kילוanandin keyin pul tələp uni kayturuwalmakqi bolsa, u sən tohtatkan kimmitigə yənə uning bəxtin birini qoxup bərsun; xuning bilən etizlik uning öz kوليوja kaytidu.

²⁰ Əgər u pul berip etizlikni kayturuwalmiojan bolsa yaki baxka birsigə setip bərgən bolsa, keyin xu etizlikni kayturuwelixkə bolmaydu. ²¹ Bəlkə azadlik yili kəlgəndə etizlik «igisigə kayturulidiojanda» u mutlək beoqixlanojan yərgə ohxax, Pərwərdigarəja atap mukəddəs kilinip, miras hokuqi kahinoja etidu.

²² Əgər birsi setiwalojan əmma öz mirasi bolmiojan bir parqə yər-etizni Pərwərdigarəja atap mukəddəs kילוan bolsa, ²³ kahin azadlik yiliojiqə qalojan yilni hesablap, kimmitini tohtatsun. Andin u küni xu kixi tohtitilojan kimmitini Pərwərdigarəja mukəddəs kילוan nərsə süpitidə kəltürsun. ²⁴ Lekin azadlik yili kəlgəndə, etizlik kimdin elinojan bolsa, xu kixigə, yəni əslidiki igisigə kayturup berilsun.

²⁵ Sən tohtitidiojan barlik kimmətlər bolsa həmixə mukəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boqiqə hesablsun; bir xəkəl yigirmə gərahkə barawər bolidu.

27:16 «Etizlikni Pərwərdigarəja atap mukəddəs kilix» — bu ix bəlkim etizlikni Hudaning wəkilliri, yəni kahin-lawiylaroja tapxurux idi; xundak bolsa, ular xu etizlikning paydisini yilmu-yil alalaytti; yaki bolmisa atioquqi kixi ezi kahin təripidin tohtitilojan pulini biwasitə kahin-lawiylaroja tapxuratti. «homir» — «homir»ning əsliyi mənisi «exək kəturaligüdək yük» bolup, təhminən 220-300 litr.

27:17 «... sən qanqə tohtatsang xu bolsun» — bu ayəttiki «sən» xübhəşizki, əyni wəqəttiki kahinni kərsitidu. «azadlik yilidin tartip» hesabliojan bəha bolsa qokum yukiriki 16-ayət boyiqə qanqə homir uruk qeqilidiojan bolsa, uning əllik həssisi (tooqrirak, 49 həssisi) bolojan xəkəl bolidu, dəgən kərsətmə bilən hesablinidu. 18-19-ayəttə baxkə əhwallar kərsitilidu.

27:20 «... yaki baxka birsigə setip bərgən bolsa,...» — «yaki» dəgənnin baxka bir hil tərjimisi: «birək». «baxka birsigə setip berix» — bəlkim ixlitix hokuqini baxka birsigə setix. Bəzi xərqliqlər muxu yərnə «baxka birsigə satquqi»ni etizlikkə məs'ul kahinni kərsitidu, dəp karaydu.

27:21 «mutlək beoqixlanojan yərgə ohxax» — «mutlək beoqixlanojan» ibraniy tilidə «hərəm» dəgən söz bilən ipadilinidu. Bu söz adətə Hudaəja mutlək atalojan nərsining heqkəndək adəməgə təwə bolmaydiojanlikini bildüridu. Gəhi əhwalda «hərəm» dəp bəkitilgən (Hudaəja mutlək atalojan) nərsilər pütünləy wəyrən kilinix kerək.

27:25 Mis. 30:13; Qol. 3:47; Əz. 45:12

Tunji tuquløjinini Hudaqja bədal tələp qayturuwelix

²⁶ Lekin qarpayning tunji balisi tunji bala bolojanliqi səwəbidin əslidinla Pərwərdigarqja atilidojan bolojaqqa, kala bolsun, qoy-əqkə bolsun heqkim uni «Hudaqja atap» muqəddəs kilmisun; qünki u əslidə Pərwərdigarning idi..²⁷ Əgər u napak bir haywandin tuqulojan bolsa, igisi sən tohtatqan qimmətkə yənə uning bəxtin birini qoxup berip, andin əzigə qayturuwalsun; lekin əgər igisi uni əzigə qayturuwalmaymən desə, bu haywan sən tohtatqan qimmətkə setilsun..

Pərwərdigarqja mutlək atalojan nərsilər toqruluk

²⁸ Əgər birsi Pərwərdigarqja öz melidin, adəm bolsun, haywan bolsun yaki miras yeri bolsun, Pərwərdigarqja mutlək atiojan bolsa, undak nərsə hərgiz setilmisun yaki bədal tələp bilənmə qayturulmisun. Pərwərdigarqja mutlək atalojan hərnərsə bolsa «əng muqəddəslərnin biri» hesablinip, uningqja has bolidu..²⁹ Əgər bir adəm Hudaqja mutlək has atalojan bolsa, undaqta uning üqün bədal berilip, qayturuwelinxqja hərgiz bolmaydu; u qoqum əltürüluxi kerək..

«Ondin bir» əxrə bolojan nərsilərnə qayturuwelix toqruluk

³⁰ Yər-zemindin qikqan həmmə həsulning ondin biri bolojan əxrə bolsa, yərning danliq ziraətliri bolsun yaki dərəhlərnin mewisi bolsun, Pərwərdigarningki bolidu; u Pərwərdigarqja muqəddəs qilinojandur..³¹ Birsi öz əxriliridin məlum birnərsini bədal berip qayturuwalməqqi bolsa, u xuningqja yənə uning qimmitining bəxtin birini qoxup berip, qayturuwalsun.

³² Kala yaki qoy-əqkə padisidin elinidojan əxrə bolsa padiqining tayiqi astidin ətküzülgən haywanlardin hər oninqisi bolsun; Pərwərdigarqja atilip muqəddəs qilinojini xu bolsun.

³³ Heqkim uning yaxhi-yamanliqjoja qarimisun wə yaki uni alməxturmisun; əgər uni alməxturimən desə, Awwalkisi bilən ornioja alməxturulojan hər ikkisi muqəddəs sanalsun; u hərgiz bədal tələp qayturuwelinxmisun.

³⁴ Pərwərdigar Sinay teqjida Musaqja tapilojan, Israillərqja tapxurux kerək bolojan əmrlər mana xular idi.

27:26 Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Qel. 3:13; 8:17

27:27 «...igisi sən tohtatqan qimmətkə yənə uning bəxtin birini qoxup berip,...» — bu ayəttiki «sən» xühşisizki, əyni wəqəttiki kahinni kərsitidu. «... bu haywan sən tohtatqan qimmətkə setilsun» — «Mis.» 34:19-20-ayətnimu kərüng. Birinqi bəlgilimə qel-bayawanda bolojan wəqəttə inawətlək idi, bu ikkinqi bəlgilimə bolsa zeminəqja kirgəndin keyin inawətlək bolatti.

27:28 Yə. 6:18; 7:13-26.

27:29 «u əltürüluxi kerək» — Huda Əzi bir nərsini «bu Manga «hərəm» (mutlək atalojan) bolsun» degən bolsa, adəttə xu nərsə yirginliq bolup, halakətkə layiq idi. «Hərəm» degən səz «yokətitə kerək bolojan» degən mənədə. Birnəqə misallar təwəndiki ayətlərdə təpilidu: — «Mis.» 22:20, «Qel.» 18:14, 21:2-3, «Qan.» 13:15, «Yəxua» 6:17-18, 21. Bəzidə «hərəm» Hudaqja atalojan esil, yaxhi nərsənimu kərsitidu.

27:30 «... həmmə həsulning ondin biri bolojan əxrə» — «əxrə» degən səz muxu yərdə Hudaqja atalojan, məhsulatlardan ondin birini kərsitidu. «danliq ziraətliri» — ibrəniy tilidə «danliri».

Қоxумқә сөз

«Әбәдий» wә «мәңгү» тооqрулуқ

«Әбәдий» wә «мәңгү» ибраний тилда «әл-олам» дегән сөз билән ипадилиниду. Тәwрatta «әл-олам» дегән сөз көп қисим yәрләрдә «әбәдий» yаки «мәңгү» дәп тәрјимә қилиниду. Ҳалбуки, бу сөзнинг толуқ мәниси: — «инсанлароја һазир намәлум болојан, билги болмайдиојан кәлгүсидики бир мәнзилгиқә» дегәндәк болиду. Undақ wәқит intayin узун болuxи керәк, әlwәттә. Ҳалбуки, әгәр bundақ «мәнзил»нинг qekini бекитixкә қәт'iy мумкин болмиса yаки алди-кәynидики сөzlәrdin һеққандақ baxқа мәнә қикмиса, undақta «мәңгү» yаки «әбәдий» «qeki yok» дегән мәниdә qüxәnsәk тооqра болиду. Bularоја misal: —

(«Yar.» 3:22) **«Pәrwәrdigar Huda sөz қilip: Mana, әdәм yаhxi билән yamanni bilidioјan, Bizlәrdin biridәk болup қaldi. Әmdi қolini uzitip һayatliқ dәrihidin elip yәp, әbәdgiқә һayat қalmisun üqün uni tosuximiz керәк, dedi».**

(«Mis.» 15:3) **«Huda Musaoја yәнә: — Israillaroја: —**

«Ata-bowiliringlarning Hudasi, Ibrahimning Hudasi, Ishақning Hudasi wә Yақupning Hudasi болојan «Yаһwәһ» meni қexinglarоја әwәtti; U: Yаһwәһ дегән бу nam әbәdgiқә Mening namim болиду, дәwrdin-dәwrgiқә Mән xu nam билән әskә elinimән, дәydu» — дegin».

Ҳалбуки, Mукәddәs Kitabta, «әl-owlam» дегән сөз ixilitilgән әyәtlәр тооqрулуқ keyin Huda тәripidin бир wәһiy qüxüp, uningda мәнзил-qәk аyan қilinoјan bolsa, undақta «әl-owlam» дегән бу сөzni: «xu мәнзилgiқila болојан» дегән мәниdә qüxinix керәк. Тәwәндә buningoја misal: —

(«Mis.» 29:28) **«Xunga, buningdin keyin... Israillar inақliқ қurbanliқini bәrgәndә, u ikki hil gөx Ҳарun wә uning ооқullirining nesiwisi болиду. Бу мәңгүлүк («әl-owlam») бир бәлгилimә болиду»**

(«Qөл.» 25:13) **«U uningoја wә uning әwladlirioја tәwә болidioјan мәңгүлүк («әl-owlam») қahinliқ әһdisi болиду, qünki u өз Hudasını дәp wapasizliққа һәsәt қilip, Israillar üqün kafarәt кәлтүrdi» — дәp јakarlioјan»**

(«Қан.» 23:6) **«Silәр һәmmә күnliringlarda ularning (Қанаanliқlarning) aman-esәнliki билән awatliқini һәrgiz («әl-owlam») istimәnglar».**

(«Top.» 1:4) **«Bir дәwr өtidu, yәнә бир дәwr kelidu;**

Birақ yәр-zemin мәңгүgә («әl-owlam») dawam қilidu».

Бу төт әyәттә бирhil «мәнзил, нуқта» бар. Ҳарunoја tapxuruloјan қahinliқ тооqirisida Injildin bizgә мәлумki, xu қahinliқ әslidә Mәsiһ dunyaoја kelip өlүp tirilgүqә bekitilgәнidi; Mәsiһ һәқiқәтән **«Mәlkizәdәkning қahinliқ tüzümi tәrtipidә мәңгү қahindur»** («Zәb.» 110:4, «Ibr.» 7:11-28).

Қанаanliқlarоја bolsa, ularning üstigә bekitilgән lәнәt («Қан.» 23:6) elip taxlanојan, qünki Rәb Әysа Mәsiһ барliқ insanlar üqün ularоја tegixliқ болојan lәнәtni өз üstigә аloјan («Gal.» 3:13, «Mat.» 5:28).

«Lawiylar»

Yər-zemin bolsa, u Huda bekitkən waqitқиə turidu («Top.» 1:4). İnsanlar uni wəyran kılalmaydu, lekin Huda məlum bir küni xundak kılidu; U uni yokitip ornioqə yengi asman yengi zemin yaritidu («2Pet.» 3:10-13).

Bəx hil hədiyyə-kurbanliklar wə ularning əhmiyiti (1-7-bab)

Həmmidin awwal xuningə dikqət kılayli: — «kurban» yaki «kurbanlik» əslidə ibraniy tilidiki «qorban» degən sөzdin kəlgən. «Qorban»ning yiltizi «karaw» bolup, xu sөzning mənisi «yekin kelix»tur. Demək, «kurbanlik»ning түp mənisi wə түp məksiti «Hudaqə yekinxlix», «Huda bilən alakidə bolux»tin ibarəttur.

Hədiyyə-kurbanlik bəx hil bolidu: —

- (a) köydürmə kurbanlik (1-bab)
- (ə) axlik hədiyyə (2-bab)
- (b) inaklik kurbanliqi (3-bab)
- (p) gunah kurbanliqi (4:1-5:13)
- (t) itaətsizlik kurbanliqi (5:14-6:7)

1:1-7:6-ayətlərdə hədiyyə-kurbanlik tüzümi hədiyyə-kurbanlik sunoquqi kixilərnin nuktisidin bayan kılınidu.

6:8-7:38-ayətlərdə hədiyyə-kurbanlik tüzümi kahin nuktisidin bayan kılınidu.

Rosul Pawlusning «Kol.» 2:16-17 wə Injildiki baxkə yərlərdə uqraydioqan təlimi boyiqə, mukəddəs qanunning barlik rəsmiy təpsilatlıri bolsa, «Məsihning jismidin qüxkən kələnggə»dur, ular kəlgüsi zaman (Qutkuzoquqi-Məsih dunyaoqə kelidioqan zaman)diki reallikni kərsitidu. Xunga biz bu bəx hil hədiyyə-kurbanlikni «Məsihning kələnggisi»ning muhim bir qismi, yəni «məshning kurbanlikning kələnggisi» dəp qaraymiz. Bu karax «Zəb.» 40:6-8də təstiklinidu həm xundakla xuningə ispat berix üqün, «İbr.» 10:5din bu ayətlərnə nəkil kəltürimiz: —

**«Nə kurbanlik (inaklik kurbanliqi),
Nə ax hədiyyələr Sening tələp-arzuyung əməs,
Birak Sən manga oquq kulaklarni (yaki «tən») təyyarlap bərding;
Nə köydürmə kurbanlik, nə gunah kurbanlikini tələp kilmiding;
Xunga jawab bərdimki — «Mana mən kəldim!» — dedim.
Yəgimə qanun dəsturingdə mən toqruluk pütülgən: —
«Hudayim, Sening kənglündiki bolsa, özümning hursənlikimdur;
Sening Təwrat-qanuning qəlbimdə pütüklüktur».**

Bu bexarəttə Məsih Əzi Dawutning aqzi arkilik Əzining dunyaoqə kelixi toqruluk eytidu (Dawut Məsihtin 1000 yil ilgiri yaxioqan, əlwəttə). Bexarəttə xu enikki, bu tət hil hədiyyə-kurbanlik Hudaning tələp-arzusini qanaətləndürəlməydu; birak Huda Məsihkə beridioqan teni, xundakla xu təndə ətəydioqan hizmiti bolsa Hudaning tələp-arzusini toluk qanaətləndüridu.

Səhipə qəklimisi boləqaqkə, muxu yərdə xu uluq ixlar toqruluk təpsiliy tohtiyalmaymiz. Biz pəkət hərhil kurbanliklardin bayqioqinimizni eytip berimiz; bu oylerimiz okurmanlər üqün əzlirining dawamlıq təxürüp-izdinixlırigə azrak yərdəmdə bolar dəp ümid kılımız.

(a) Keydurmə kurbanlik

Birsi Hudağa pəkətlə Uning mahiyitining güzəlliki wə jula-xəripə üçün ibadət kilməqə bolsa, keydurmə kurbanlik sunatti. Xu kurbanlik heqkəndək tələp, məlum bir bəht-bərikət üçün təxəkkür eytix yəki məlum günah tiləxkə bəqlənən əməs; keydurmə kurbanlik bolsa pütünləy pəkət Hudağa sunulidu wə Uning üçün bolidu.

Məsihninğ əlümi keydurmə kurbanlikkə munasiwətlik bexarətninğ əməlgə axurulanliqidur («Zəb.» 40:8, «İbr.» 9:14); U Əzini tolimu bejirim kurbanlik süpitidə Hudağa atıqan boləqəqqa, Hudaning barlik arzu-təxnalirini toluq kənaətləndürgən bolidu.

(ə) Axlik hədiyə

Keyinki mukəddəs ayətlərdin kərimizki, «axlik hədiyə» heqqaqan ayrim sunulmaydu; u daim keydurmə kurbanlikkə qoxup sunulatti (məsilən, «Qəl.» 28-29-bablarni kəring). Xundakla, hər bir axlik hədiyə bolsa zəytun meyi bilən etilətti, yəki zəytun meyiə qilinatti yəki zəytun meyi sürülətti (ibraniy tilida «məsih qilinən»). Uning üstigə daim məstiki qoyulatti.

İlxinimizki, «axlik hədiyə» (bolupmu Hudaning nuqtisidin) Məsihninğ həyatini kərsitidu; «keydurmə kurbanlik» bolsa uning əlümini bildüridu. Xu səwəbtin axlik hədiyə daim keydurmə kurbanlik bilən billə sunulidu. Qünki Məsihninğ əlümininğ əhmiyiti dəl xuki, axu əlümigiqə u pütünləy daqsız, günahsız bir həyatni etküzgən; bu ix Huda tərpidin təstiklənən wə mukəddəs yazmilarda tolimu ispatlanəndur.

Mukəddəs yazmilarda may (zəytun meyi) daim Hudaning Əz Rohini, xundakla Uningdin kəlgən xad-huramlik həm saqlamlikni bildüridu («Zəb.» 45:7, 104:15). Məsih Rohtin tuqulan («zəytun meyi bilən etilgən»dək — «Luqa» 1:35), Roh bilən məsih qilinən («Luqa» 3:22, 4:18, «Ros.» 10:38), Roh bilən toldurulan («Luqa» 4:1). Uning yər yüzidiki barlik künliridə həm Uning əlümidimu həqiqiy insan süpitidə Hudaning Rohiə pütünləy tayanən («İbr.» 9:14).

Axlik hədiyə «esil un»din boluxi kərək idi. «Esil» degən söz ibraniy tilida «pütünləy ezilgən» «yumxak tartılan» degənni bildüridu. Demək, unning həmmisi bir hil idi; bir-birigə ohximaydıqan yeri yox idi. Mana bu Məsihninğ iqi karakteri wə mijəzidur. Uning heqkəndək bir hil bolmiqan yeri yoxtur — həmmisi ohxax. həyatidiki həmmə ix Hudağa həm insanəə bəqlənən mukəmməl mukəddəs muhəbbətkə uyoqun kelidu.

(b) Inaklik kurbanliki

Inaklik kurbanliki ismi-jismioğa layik Huda bilən bəqlənən əlakini təbrikləx üçün sunulatti. Bəzidə əlahidə bir bəht-bərikət üçün sunulidu, bəzidə məlum bir dua-tiləkkə bəqlənən kəsəm bilən sunulidu. Xuning bilən uni sunəuqi kahin həm elip kəlgüqi kixi ikkisi uningdin yəp bəhrimən boluxi muwapik idi.

İlxinimizki, «inaklik kurbanliki» Məsihninğ insanlarning Huda bilən inak əlakə ornitixini bildüridu. Etikəd kəloquqilar Huda bilən ornitılan xu yəngi inak əlakidin bəhrimən bolidu, xundakla Hudaning barlik mukəddəs bəndiliri bilənmu yəngi inak əlakidə yaxiyalaydu (məsilən, «Əf.» 2:14-15ni kəring).

(p) Gunah qurbanlik

Gunah qurbanlikining ahamiyati enik körünüp turidu; u ad mning gunahliiri  q n «kafarət» (ibranii tilida «kofar», ərəb tilida «kafarət») k lt r tti, yəni ularni Huda aldida yepip qoyatti. «K yd rm  qurbanlik» k lt rm kqi boləjan h rbir kixi awwal gunah qurbanlikini kəltürüxi ker k idi.

«Kahin-lawiylarning dəsturi» 4-5-bablarni  stayidillik bilən okusak, «gunah qurbanlik» p k t bilmigən halda yaki m ks tsiz t rd  sadir qil jan gunahlar  q n kilinatti. Bu ixning  zi biz insannarning h t rlik  hwalini w  gunahining kanqilik eqir haloja kelip qal janlikini ayan kilidu — H mmig  Qadiroja gunah kiliximiz, xundakla qil jan gunahimizni bilməy keliximiz mumkindur! Həlbuki, gunah qurbanlikı mukəddəs kanun astida  l m jazasini elip kelid jan gunahlar ni yapalmaytti. Bund k gunahlaroja k q r m tepix  q n gunah sadir qil jan kixi p k t Hudadin biwasita tiliy laytti. Lekin g rq  Hudaning k q r mig  erixsimu, xu k q r m uni kanunning jazasi, yəni jismaniy  l mdin kutuldurmaytti.

Biz Məsihning «gunah qurbanlikı»ni  m lg  axurojanlik  toqruluk t w nd , «itaətsizlik qurbanlikı» deg n temida tohtilimiz.

(t) Itaətsizlik qurbanlikı

Itaətsizlik qurbanlikı bilən gunah qurbanlikining otturisdiki p rk xuningda k r niduki,  tk zg n gunahı səwəbidin kelip qik kan ziyanni h sablaxka bolid jan bolsa, undakta ita tsizlikini til x qurbanlikı ker k bolatti. Bu ziyanni Huda tart kan boluxi mumkin (məsilən, birsi i k n k s mni ada kilmi jan yaki məlum bir qurbanlik ni natoqra yosunda  tk zg n bolsa) yaki insan tart kan boluxi mumkin (məsilən, birsi baxka birsining n rsisini oqril jan yaki  zig  aman t kil n jan məlum bir nərsini yittirip qoy jan bolsa). Həlbuki, itaətsizlik qurbanlikı uni sunoquqi kixini xu ziyanni kayturup berixning yaki ixni  slig  kəltürüx p rzidin halas kilmaydu. Hərhil  hwalning t psilatliiri 5:14-6:17d  t minlinidu.

 stayidil okurm nl r bəlkim oqrilik toqrisida məzkur kitabtiki bəlgilimilər bilən «Mis.» 22:1-6diki b lgilimil rd  t swirl ng n jazalarda p r kl rning barlikini bayqixi mumkin. M zkur kitabtiki b lgilimil rd  k zd  tutul jini gunah sadir qil jan kixi  zl kidin gunahini i r r qil jan  hwaldur. «Misirdin qik x»tiki b lgilimil rd , k zd  tutul jini oqri b x ilar t ripidin tutul janlik  bolidu. Xunga «Misirdin qik x»ta b kitilg n jazalar eqirrak bol janlik  tolumu muwapik.

 mdi M sihning qurbanlik  l mining kaysi t r pliri bu ikki (gunah w  itaətsizlik tiligüqi) qurbanlik ta əks  tt r lidu?

Gunah qurbanlik da, «gunah»ning ad mning wujudida yoxur n jan harakteri w  mahiyiti, xundakla yoxurun qil uqi bir k q -amil bol janlik  ayan kilinidu. Xunga gunah qurbanlik da, Məsihning  l mining «gunahning k qi»ni bir tərəp qil janlik  kərsitilidu, d p karaymiz. Məsihning  l mi (Injildiki hux h w r ni qəbul k lsak) ad mni gunahning i qi k q -kudritidin azad kilidu («Rimliklaroja» 6-bab w  xuningoja ba jlik izah tlirimizni k r ng). «Itaətsizlik qurbanlikı» bolsa uning  l mi «gunahlar»ni, yəni biz sadir qil jan  m liy gunahlimizni bir-birl p bir tərəp qil janlikini kərsitidu. «Gunah» (birhil k q -kudr t) bilən «gunahlar» otturisdiki bund k p rk rosul Pawlusning «Rimliklaroja»diki nijat toqrisidiki x rh rid  ayan bolidu — 1:1-5:11d  «gunahlardin halas bolux», 5:12-8-babta «gunah tin azad bolux» d p bayan kilinidu).

Ahirida enik kilip eytsak, «itaətsizlik qurbanlikı» bizg  xuni enik k rsitiduki, Huda aldida «towa kilix» p k t Hudaoja gunahlimizni i r r kilix bolupla qalmay, b lki b x laroja

yötküzgən ziyanning ornini tolduruximizni ez iqiğə alidu. Bu hər bir wijdan igisigə enik boluxi kerək. Ooqriliqan nərsilərnı muwapıq qoxumqə töləmlər bilən igisigə yanduruximiz kerək, yaloqan gəplərnı (bolupmu təhmət qılonda) tüzitiximiz kerək, hər bir kəznı igilirigə qayturux kerək; yöküzgən ziyanni həsablaxqə mumkin bolmısa, ziyan tartqanlardın əpu sorax lazim. Dərwəqə, bundaq ixlərnı ada qılıx qısqa wəqıt iqidila boluxi mumkin əməs, əmma həlkilik məsilə qəlbimizdə xundaq niyət-iradə barmu-yoq? Demisəkmü, barlıq qəblərnı təxkürgüqi Huda undaq qərarlarınq qəlbimizdə bar-yoqluqını enik kəridü; bar bolsa, undaqta gunahlırimizni ikrar qılqan xu dəqiqidin baxlap uning toluq qəqürümi berilidu («1Yh.» 1:8).

Hədiyyə-qurbanlıqlarning ikkiğə bəlünüxi

Xundaq qaraymızki, hədiyyə-qurbanlıqlar ikki bələkkə bəlünidu. Birinqisi awwalkı üq hədiyyə-qurbanlıq, ikkinqisi, ahırkı ikki hədiyyə-qurbanlıq, ularning bəzi pərqliri təwəndikidək: —

(a) birinqi bələktiki üq qurbanlıq «Hudaqə huxbuy kəltüridu», ikkinqi bələktiki ikki qurbanlıqning undaq məzmuni yoq.

(ə) birinqi bələktikisi ihtiyarən bolidu, ikkinqi bələktikisi məjburiy bolup, qoqum kəltürülux kerək.

(b) birinqi bələktikisi məzkur kitabta Hudaning birinqi eytqan səzi bilən təswirlinidu, ikkinqi bələktikisi Uning ikkinqi səzi bilən təswirlinidu.

(p) birinqi bələktikisi Huda bilən bolqan alaqə-inəqliqni təkitləydu, təbrikləydu wə dawamlaxturidu; ikkinqi bələktikisi xu alaqə üzülgən haləttə uni əsligə kəltürux üqün, Hudaning qəqürümigə erixix üqün sunuluxi kerək bolidu.

Gunah qurbanlıqı wə itaətsizlik qurbanlıqlirining birqanqə xərt-qəkliri: —

(a) xu qurbanlıqlar pəkət iman-ixənqtə bolqanlar üqün inawətlik idi

(ə) xu ikki hil qurbanlıq pəkət birqanqə hil gunahları bir tərəp qılatti. Qəstən qılqan gunahlarqə nisbətən wə ölüm jazası kəltüridiqan gunahlarqə nisbətən karqə kəlməytti.

(b) qurbanlıqlardın bolidiqan nətijilər wə imtiyazlar pəkət Huda əhdiləxkən həlk İsrailərqıla tēgətti

(p) kafarət künidiki qurbanlıqlardın baxqə, adəmlər hər bir gunahı üqün ayrim bir qurbanlıq elip kelixi kerək idi.

(t) məzkur qurbanlıqlarning nətijiliri (Təwrattiki pəyoqəmbərlərnı yazmiliri wə İnjiqə asasen) əməliyəttə qurbanlıqlarning əzlridin, qanliridin yaki xu murasimlarınq əzidin bolmaydu, bəlki ular arqılık bəxarət qılinoqan Məsihning ölümidin bolidu. Xuning bilən Təwrət dəwridikilər (Hudaning səzigə həqıqiy iman-ixənqtə bolsa) əz gunahlırını yepix üqün («kafarət» kəltürux üqün) elip kəlkən haywan qurbanlıqlirini Huda qəbul qılıp ularni qəqürdi. Qünki Huda xu sunoqan kixilərnıng etiqadi bilən elip kəlgən haywan qurbanlıqlirini Əzi aldın orunlaxturqan Məsihning ölümününq qimmitigə ohxax həsabaytti.

Deyixning həjiti yokki, məzkur ikki hil qurbanlıqta bəxarət qılinoqan Məsihning qurbanlıqı bolqan ölümidə biz yukirida eytqan qəqlər yoq — u hər dəwrning hər bir wəqtida yaxawatqan hər yərdiki adəmlərnıng hər bir gunahı üqün pəkət kafarət (yepix)nila əməs, bəlki manguğülük qəqürüm kəltüridu həmdə ixəngüqi adəmnı xu gunahning küqidin azad qilidu. Bu «kafarət»tin ming həssə qong bir ixtur.

Nemixka haywanlarni «pak» wə «napak» dəp bekittən?

Həmmidin awwal bizgə kəp uqraydioqan ukuxmasliqni həl kılməqimiz. Kəp adəmlər: «Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən kənunda pəkət ikki hil, yəni «haram» wə «həlal» haywanlar bar», dəp oylaydu. Əmma Təwratta haywanlar toqrisida ikki hil pərək bar: — «pak» həm «napak» (haywanlar) wə «yegili bolidioqan» (həlal) həm «yegili bolmaydioqan» (haram) haywanlar.

«Pak» haywanlarni yegili bolupla kəlməy, bəlkı ular kurbənlıq kılınıp, Huda tərıpıdın kəbul kılınixka muwəpiq bolıdu. Məsılən «Yar.» 7:2ni kərüng. Nuh pəyoqəmbərgə qong topəndin ilgiri pəkət mewa-kəktatlarınila yeyixkə ruhsət idi; ləkin xu qəqdimu u kəysi haywanning pak, kəysilirining napaklıqini bilətti («Yar.» 7:2) — qünki pak haywanlarınila kurbənlıq kılıxka bolatti (8:20ni kərüng. Topəndin keyin uningəqə barlıq haywanlarni yeyixkə ruhsət berilgən (9:3)).

İsrailəqə məsılən jərən yeyixkə ruhsət idi («Kən.» 14:5). Ləkin uni kurbənlıq haywan süpitidə sunuxka bolmaytti.

Bu bəlgilimilərnin birinqi məksiti bolsa, İsrailni ətrapıdiki butpərəs əllərdin ayriydioqan birhil «ara tam» yaki «kaxa» kılıx idi, dəp ixinimiz («Misirdin qikix» tiki «koxumqə səz» imizdə «Kənaaniylarni yokitix» (məsılən, «Mis.» 23:23-24) dəgən tema toqrisidiki bayanimizni kərüng). Həmmimizgə tolimu ayanki, birsı bilən həmdastıhan bolalmısa, undəqta uning bilən dost bolux mumkin bolmaydu.

Bu bəlgilimilərdə salamətlik tərəplirimu boluxi mumkin — məsılən, qoxkılar wə sədəplər muhitni buləyaydioqan nərsilərnı yeyix bilən uni əz tenigə singdürüwalıdu; Ottura Xərktə ularning gəxliri tez qirip ketixi mumkin. Həlbuki, muxu tərəplər Hudaning bəlgilimilərdiki aləhidə məksiti bolmısa kərək, dəp oylaymız.

Xundəqtimu, biz Hudaning kədimki həlki üqün nemilərnı yeyixkə bolidioqan, nemilərnı yeyixkə bolmaydioqanlıqı toqrisidiki bəlgilimilərnin həq bolmioqanda yənə bir məksiti bar idi, dəp kəraymız, yəni bəxərət bolux. Yukirida eytkinimizdək, bu təpsiliy bəlgilimilərnı ««Məsihnin jismidin qüxkən kələnggə», ular kəlgüsi zaman (Məsihnin jismidin qüxkən kələnggə», ular kəlgüsi zaman (Kutkuzəquqi-Məsih dunyaəqə kelidioqan zaman)diki reallıqni kərsitidioqan bəxərətlər» dəpmu kəraymız.

Muxu hil bəxərətlər bu «yegili bolidioqan» wə «yegili bolmaydioqan» nərsilərnin bu tizimlikliridə kəndəqmı kərünidu?

Muxu yərdə hər bir nərsə toqırluq tohtalmaymız. Birinqidin, uların bəzilərnin ibranıyqə isimliirini kəndəq tərijmə kılısaq toqıra bolidioqanlıqı bügün bizgə nəməlum. Həlbuki, uların bəzilərnı tallap misal kılıp elip, Məsihdə boləqan həyatimiz üqün kəndəq danalıq yaki kərsətmilərnin barlıqı toqırluq pikir berələymız: —

(a) «pak» yaki yegili bolidioqan haywanlar bolsa ozukni kəxigüqilər, yumxəq qaynap yəyidioqanlar wə əqiməq tuyaklıq haywanlardur. Bu əlamətlər Hudəqə həyatı pak bir adəmnı bildürəmdü? Ular rohiy ozuk boləqan Hudaning səzini obdan «qaynaydioqan»lar, yəni Uning səzini qongqur oylinıp əzigə singdüridioqanlar wə ix-əməlliridə «ayrix» yaki «bəlünüx»ning izliri barlardur — ular Hudani narazi kıldioqan barlıq hər kəndəq ixlərdin əzlirini ayriydu.

«Lawiylar»

(a) «napak» yaki yegili bolmaydigan haywanlar bolsa bezide baxkilarni owlaydigan yaki olja kilidigan haywanlar. Hudaning halkining hayatida undak ixlar (baxka adamlarni oz oljisi kilix) bolmaydu.

(b) hameleonna yeyixka bolmaydu (11:10). Bundak haywan oz ranggini atrapidiki menziriga ohxax kilip ezgartalaydu. Xubhisizki, u bizge sahtipazlikning harakterini obdan kersitidu! Sahtipazlar hardsaim ezining atrapidiki adamlargah ohxax ikanlikini kersitixka yaki xu kixilarning «yahxi keridigan namuna»sidak kerunuxka tirixidu.

(p) suda yaki dengizda yuridigan «pak» yaki yegili bolidigan haywanlar «ekimoja karxi» yuruxka kuki bar haywanlardur — napaklar bolsa (masilan, sadaplar yaki kalpaklik meduza) daim ekin bilan tang degudak laylap ekip ketidu. Hudaning halki «xamaloja agaxkuki»lar amas, balki birinqi tiptin bolup «ekimoja karxi» yuralaydu.

Kiz-ayallardiki «napaklik» wa bazi qong ukuxmasliklar (12-bab)

Bu ix toqruluk kep ukuxmasliklar bolajaqqa, u toqruluk birnappa eojiz sez kilixka toqra kelidu: —

(a) Tuqutning ezi ayalni «napak» kilmaydu. Bala tuqux aslide ayalar uqun bahtlik bir ix; masilan «Yar.» 1:28, «Zab.» 127:3, 128:3da bu nukta enik kersitilidu.

(a) Tuqutta bologan «napaklik» tandiki akma (muxu yarda Kan. 4:5, 7:4) tupaylidin bolidu. «Law.» 15:19-33da bu nukta enik kersitilidu. Er kixilar (tenidiki) akmilar tupaylidin «napak» bolidu («Law.» 15:1-18). Muxu yarda ar-ayallar karikoyuk muamiliga uqraydu — heqkandak «jinsiy kamsitix» yok. Tuqutta kep kan tekulux wa kattik azablar Adam'atimizning gunahi putun insaniyatkah elip kalgan bir natija, dap karaymiz («Yar.» 3:16ni kerung).

(b) Yukirida tiloja elinogan «napaklik» hargiz birhil ahlakij yaki rohiy napaklik amas, balki «rasimiy» napaklik idi. Xu napaklikning manisi — kurbanliklardan yeyixka bolmaytti yaki mukaddas qediroja yekinxixka bolmaytti.

(p) Tandiki akmilar (mayli kan bolsun baxka narsah bolsun)oja baqlik barlik bagilimilargah ohxax, bu kurbanlikmu ham er kixiga ham ayaloja (er kixi ayali uqun kurbanlik sunuxi kerak, alwetta) putun insannarning gunahlik halatkah quxkan wa pekath kurbanlik keni bilan uningdin pak kilinxka bolidiganliqoja enik bir aslatmah idi.

(t) Nemixka kiz balini tuqkandin keyin «paklinix wakti» uzunrak, yehi 80 kun, oqul balini tuqkandin keyinki paklinix wakti pekath 40 kun bolidu? Sawabini bilip yetix anqa asan amas. Balkim bir sawabi oqul-kiz uqun asli 80 kun etkuzuxi kerak idi. Lekin oqul balining «sakkizinqi kunida» hatnisini kilix kerakliki («Yar.» 17:12) tupaylidin aslidiki «napaklik»tiki aldinki ikki haptah bir haptiga kishkartiloganidi. Bolmisa, ayal kixining «napakliki» hatmah etkuzuxka birhil dahli yaki tosalogu bolatti. Xu nisbat boyiqah, kalojan 66 kunluk wakth 33 kungah kishkartiloganidi.

(j) Ahirki kurbanliklar (ham gunah kurbanliki ham koydurmah kurbanlik)ning oqul bala wa kiz bala uqun ohxax ikanliki Huda aldida kiz bala ham oqul balining kimmitining ohxaxlikini ispatlaydu.

Insanlarda bolidioqan «pesə-mahaw kesili» qandak kesəl? (13-14-bablar)

Bu «pesə-mahaw kesili» qandak kesəl? Bu bablarni oqup təxürgən dohturlar muxu yərlərdə közdə tutuloqan kesəlning alamətlirigə qarap, «pesə-mahaw kesili» (ibraniyi tilida «tsarat») birbəqqə kesəlni öz iqigə elixi mumkin, dəp qaraydu. Ularning iqidə mahaw kesili («Hansənni kesili») qoqum bar. Uning üstigə muxu bablarda yənə birqanqə baxkə terə kesəllikning alamətlirimu təswirlinidu, həttə bəlkim bugini kundi natonux intayin yuqumluk birhil terə kesəllikini kərsitidu. Xu kəzkariximiz Yəhudiylarning kona tarihiy kitablrini asar kiliidu. Qunki qədimki Yəhudiylar ʿəlimalarining həmmisi: «pesə-mahaw kesili» həqqaqan xipa tapqan əməs, dəydu. Xunga bu «pesə-mahaw kesili»gə giritpar boləqan birər bimarning «paklinix»ioqə munasiwətlək 14-babta təpsiliy təswirləngən murasim Israilning 1500 yillik tarihida bir qətimimu ʿətküzülgən əməs! Xu səwəbtin «Rabbilar» (Yəhudiylar ʿəlimalar) Kətkuzəuqi-Məsih kəlginidə, Uning aləhidə hizmiti «pesə-mahaw kesili»ni sakaytixni qoqum öz iqigə alidu, dəp qaraytti. «Mat.» 8:2-4ni kəring. Əysa Məsih muxu yərdə «pesə-mahaw kesili»gə giritpar boləqan kixini sakaytkəndin keyin uni kahinlarning aldioqə muxu bəbtiki murasimni ʿətküzüxkə əwətti. Buning bilən kahinlarəqə Uning kim ikənlik toqruluk enik ispat boləqan bolatti. Əmma xu kixi Rəbbimiz uningəqə tapiliqinini ada kiliqan əməs («Mar.» 1:40-45).

Hudanig muxu bəlgilimilərdə közdə tutqan məksitining bir qismi, xübhəsizki, Öz həlkining ʿomumiylar salamətlirini közdə tutqan: — məzkur kesəlning tarap ketixining aldinil elixtin ibarət idi. Bu tibəbətqiliklikti hazirki zamandiki «ayrix» yaki «karantin» dēgən ixkə ohxax idi.

«Pesə-mahaw kesili» bizgə bəxarəttək gunahning əzining nemə ikənlikini obdan sürətləydu. U awwal bək kikiqqinə bir alamət bilən pəyda bolidu, asta-asta adəmnig pütin bədinini kaplaydu. Nətijidə, insan bilən insan həm insan bilən Huda ayrilidu («pesə-mahaw kesili» boləqan kixi mukəddəs qədiroqə kirixkə bolmaytti, həmdə bəxqilardin ayrim turuxi kərək idi). Ahir bərip u həmmə yərnə kaplap ʿölümə elip bəridu. Pəqət Kətkuzəuqi-Məsih Əzi uni bir tərəp kəlalaydu — həm xundək kəlixkə razidur, Hudaqə təxəkkür! («Mat.» 8:2-3ni kəring).

«Pesə-mahaw kesili» — qandakmu rəht-teridə wə imarətlərdə pəyda bolsun? (13-14-bablar)

Muxu bablarda közdə tutuloqan «pesə-mahaw kesili» həm insanlarəqə, həm rəht-terilərgə həm ʿəy-imarətlərnig suwak, hixlar wə yaqəqlirioqə yuxux əhwali təswirlinidu. Bu ix bəlkə ʿokurmənlərgə səl ʿəqəlitə tuyulixi mumkin. Ləkin biz yukirida eytkinimizdək, Təwrattiki birnəqqə kəsimlarda tiləqə elinoqan «pesə-mahaw kesili» (ibraniyi tilida «tsarat» dēgən səl) pəwqulʿəddə bir kesəl (mahaw kesili)din bəxkə nəqqə hil yuqumluk wəbə-kesəlne öz iqigə aləqəndək, muxu bablarda u maddiy buyumlarəqə yuxquqi birnəqqə ziyəndax yuxqək zəmburuqlarini öz iqigə alidu. Xuning bilən muxu ayətlərdə təswirləngən rəht-kiyimdə pəyda boləqan hələtlər dərwəqə həl klimatlardiki kiyim-keqək, ʿəylərgə intayin ziyənlək boləqan türlik «kəkirik zəmburuq»larni öz iqigə alidu. Xuningdək ʿəy-imarətlərgə tegidioqan, xu bablarda kərsitilgən xu «pesə-mahaw kesili»diki hələtlər «kəruk qirix kesili»nimu öz iqigə alidu. Xunga «pesə-mahaw kesili» əməliyətə yənə birhil «zəmburuq wəbə» bolup, ʿəy-imarətlərgə qong ziyən yətküzidu (xungləxkə, əgər aldi elinmisə bək hətərlək əhwəllarni pəyda kiliidu). Yeqində ilim-pən tərəkkiy kəlip, uni bir tərəp kəlidioqan birnəqqə hil dora bərləkə kəldi; ləkin xu dorilar məydanəqə kəlgüqə «kəruk qirix kesili»ni bir tərəp kəlidioqan bərdinbir tədbir bu bablarda

eytiloqandək, əy-imarətlərdin təsir yətküzülgən barlıq yərlər (taxlar, hixlar, yaqraq, suwak katarlık)ni qikirip taxlaxtin ibarət idi.

Ottura Asiyada klimatimiz kuroqak boloqaqka (Hudaqqa təxəkkür!), bizdə xundak hələtlər az uqrioqan.

16-bab «Kafarət küni» tooqruluk

Bu kün bax kahin «əng mukəddəs jay»qqa kirixkə bolidioqan birdinbir kün idi. Injildiki «Ibraniylar»ni yazoquqi xu kitabtiki 9-babta bu ix tooqruluk xərh beridu, xu babni kərüng. Bax kahin awwal öz gunahlıri üqün andin həlk üqün kafarət berixi kərək idi.

Bu babta eytiloqan ikki əqkə nemini kərsitidu? Kışkisi, ikki əqkə Məsihning ölümünün ikki tərəpini bildüridu, dəp karaymiz; kurbanlıq kılinoqan birinqisi Uning jismaniy tərəptiki ölümünü aldin'ala kərsitidu; qəlgə («**azazəl üqün**») həydiwetilgən ikkinqisi Məsihning bizning gunahimizni kətürüp boloqan ölümidə həm insanlar tərəpidin həm uningdin muhimi, Huda tərəpidin taxliwetilgənlikini aldin'ala kərsitidu.

Əmdi «**azazəl**» (16:8, 10, 26) degən kim yaki nemə? Yukirida 16:8diki izahatimiz boyiqə, «azazəl» degən söz həm «əqkə» həm «həydəlgən» yaki «taxlanoqan» yaki «qətkə kəkiloqan» degən mənıləri bildüridu. Əqkinin «azazəl»gə qəl-bayawanoqqa həydəlgənliki: (a) Məsihning Israil tərəpidin wə hətta Əzining muhlisliri tərəpidinmu qətkə kəkiliş azab-ökubətlirini aldin'ala kərsitidu (muhlislarınin həmmisi Uni taxlap yenidin kaqkanıdi — «Mat.» 26:31, «Yh.» 16:32) wə: (ə) Uning bizni dəp Huda tərəpidin qətkə kəkiliş azab-ökubətlirini tartidioqanlıqınımu aldin'ala kərsitidu. U bizning gunahlırimizni kətürdi wə bizni dəp Əzi gunahning əzini bir tərəp kildi — mana Uning: «**Məning Hudayim, Məning Hudayim, nemixka Sən Məni taxliwetkənsən?!**» dəp wərkirixinin səwəbidur («Mat.» 26:46, «2Kor.» 5:18). Gunah əzi uningda wəyran kılınıp, Uning pak-dıyanətlik wə mukəddəsliki həqkəndək daq-nuqsan yuqulmay mutlək pak hələttə kəlip, U Huda'Atisining yenioqqa kaytidin qəbul kılindi.

17:3-4 Təjimisı tooqruluk

Bizning təjimiz: —

«**Israilning jəmətliridin boloqan hərəkəndək kixi kurbanlıq kılmaqqi bolup, kala yaki qoy yaki əqkini jəmət qedirining kirix aqzida, Pərwədigarning turaloqu qedirining aldioqqa, Pərwədigaroqqa ataloqan kurbanlıq süpitidə yetiləp əpkəlməy, bəlki qedirgahning iqidə yaki taxkırıda boquzlısa, uningdin akqan qan xu kixining gədinigə artılıdu; bu adəm «qan təkkən» dəp, öz həlkidin üzüp taxlinidu»**

Baxka birhil təjimisı: — «Israilning jəmətliridin boloqan hərəkəndək kixi kala, qoy yaki əqkini qedirgahning iqidə yaki taxkırıda boquzlap, jəmət qedirining kirix aqzida, yəni Pərwədigarning turaloqu qedirining aldioqqa kəltürüp Pərwədigaroqqa atap kurbanlıq süpitidə sunmioqan bolsa, undakta, akqan qan xu kixining gədinigə artılıdu».

Keyinki təjimini tooqra degən kəzkaraxta boloqanlar mundaq pikirdə turidu: —

«Lawiylar»

(1) Israillar qel-bayawanda yürginidə kəp gex yeməytti («Mis.» 16-babni kəring). Kala-qoylarning kəpinqisi sūt üçün beqilatti;

(2) Ular hazır Misirdin yengila qikқан boləjaqқа, Misirdiki butpərəslikning təsiridin toluk azad boluxi kerək, adəttiki «mal soyux» bilən «qurbanlıq kiliх» asanla arilixip ketidiəjan boləjaqқа, gex yeyix üçün mal soymaqqi boləjan hərbi kiximu qokum uni muқəddəs qedir aldida qurbanlıq süpitidə soyuxi kerək (17:7, 10-15-ayəttə, Misirliklarning butpərəs ərp-adətliri kərsitilixi mumkin). Muxu alimlarning pikriqə, uxbu həküm Israillar pəkət qel-bayawanda yürəjan waқittila inawətlilik bolup, keyin Pələstin zeminiəja kirqəndin keyin əməldin qəlojan («Қан.» 12:15-28ni kəring).

Ularning bu degini orunluqtək kərünsimu, bizningqə 7- wə 8-9-ayətkə qariəanda, kəzdə tutuləjan muқim ix gex yeyix üçün mal soyux əməs, bəki yənila qurbanlıq kilixning əzidin ibarət idi. Əməliyəttə, bizningqə, Israilning bargahida turəjan ikki miliyon həkining qarpay meli az bolsimu, bir kündə gex yəymiz degən hərbi ailining həmmisi soymaqqi boləjan malni boəuzlax üçün muқəddəs qedirning aldiəja elip kelixi mumkin bolmaytti.

Israiləja bekitiləjan heyт-bayramlar — Ularning bexarətlilik mahiyiti (23-bab)

Bu uluəja tema toərluluk xərх səzlər kəp bolsimu, lekin yənila səhipə qəklimisi bilən kiskirək birnəqqə səz kilimiz; Huda buyrusa, xular oқurmənlərgə aқquqtək nəqqə yengi istikamət yollirini aқsun degən ümidtə bolimiz.

Bu babta yəttə heyт-bayram təswirlinidu. Muқəddəs yazmilarda «yəttə» sani kərülsə, xu «yəttə» kəp jaylarda «tət» wə «üq»кə bəlünidu (oқurmən əzi təxürsun). Bu yərdimu xundaқtur: —

Birinji türküм: (Məsihning dunyaəja birinji qətimlik kelixini aldin'ala kərsitidu)

- (a) «ətüp ketix heyti»
- (ə) «petir nan heyti»
- (b) «dəsləpki həsul heyti»
- (p) «həptilər heyti» (həsul elix heyti)

Ikkinji türküм: (Məsihning dunyaəja ikkinji qətimlik kelixini aldin'ala kərsitidu)

- (t) «kanay qelix heyti»
- (j) «kafarət küni»
- (q) «kəpilər heyti»

Muxundak bəlünxətə birinji türküм heytlarning həmmisi kışka bir waқitқа (yəni yəttə həptə iqidə) markəzləxkən, həmmisi terim pəslining bexida pəkət yəttə həptə iqidə ətküzüldü; ikkinji türküм heytlar yioјim pəslining ahirida, mewə həsulni yioјix waқtida üq həptə iqidə ətküzüldü.

Əmdi hərbi heyтning təminligən bexarətliri nemə?

(a) «Ətüp ketix» heyti

Bu heyт, xühşisizki, Məsihning əlümini kərsitidu. Birinji «ətüp ketix»tiki qəzining əlümi wə kəning təkülüxi bilən Israil Misirning kulluқidin kutқuzulup yengi bir həyatқа qikirilip azad қiliniəjan. Qəмүldürgüqi Yəhya xu səwəbtin Rəbbimiz Məsihni kərsitip Uni «**dunyaning gunahini elip ketidiəjan Hudaning qəzisi**» dəp atidi («Yh.» 1:29). «1Kor.» 5:7, 10:1-2ni kəring.

(ə) «Petir nan» heyti

Muqaddas yazmilarda «hemirturuq» yoki eqitkuni daim gunah, takabburlik yoki shahpazlikning simwoli kiliq ixlitidu. «Petir nan» heyti waqtida, harbir Israiliy oydin barlik eqitkulirini izdap tepip taxliwetidu. Bu ix hazirki hayatimizda bizning «etup ketix» heytidiki kozimiz bolqan Masih Aysani istemal kiliq, ozimizdin barlik «konilik»ni tazilax, towa kiliq jeryanini bilduridu. «Yetta» bolsa «kamillik»ni bilduridigan rakam bolup, bizga Hudaoga ixansak, towa kiliq jeryani arkilik u «barlik eqitku»ni bizdin elip taxlaydu, dap riojbatlenduridu: —«**Kiqikkine hemirturuq putkul hemirni boldurup yoojinitidu» dap bilmamsilar?**

Kona hemirturuqni qikiriwetinglar; xuning bilan silar asli hemirturuqsiz hemirdak yengi bir zuwula bolisilar; qunki «etup ketix heyti»diki Kozimiz bolqan Masih kurbanlik kilindi; xunga heytni yaman niyatlik wa razillik bolqan hemirturuq bilan amas, balki samimiylik wa hakikat bolqan petir nan bilan tantana kiliq etkuzayli» («1Kor.» 5:6-8)

(b) «Daslapki hosul heyti»

Bu heytning Masihning olumdin tirilixini korsitidigan bir bexarat ikonliki bak enik korunidu. Masihning olumdin tirilixi dal xu kunida, yani birinchi «etup ketix» heytidin keyinki birinchi xabatning keyinki kunida (haptning birinchi kunida, yani yaxxanba) boldi. Rabbimiz Ozi Oz tirilixi toqruluk sezliganda, «Mening olumum mol «hosul»ning uruki bolidu» dap taswirlap, Ozum xu «hosulning daslapkisi» dap korsatkən — «Yh.» 12:24, «1Kor.» 15:20, 23ni koring. Xu heytta, arpa hosulining birinchi beqi Pərwərdigar aldida Uningoga atap koturulgandak, Rabbimiz tirilgəndin keyin Hudaatiga koturildi («Yh.» 20:17).

(p) «Haptilar heyti» («hosul elix heyti», «daslapki orma heyti»)

Mazkur heyti atiyazdiki arpa ham buqday hosullirini yiojixni tabriklax heyti idi (xunga bezida «daslapki hosul heyti» dapmu atilidu — qunki buqday hosuli heyti waqtida baxlinidu). Xu buqday danliridin etilgan nan Pərwərdigaroga atap sunulidu. Olalitə ix xuki, xu ikki nan eqitku bilan yekilixi kerak.

Muqaddas Roh jamaatning ustiga quxuxi dal xu kunida bolojaqqa («Ros.» 2-bab), biz ikkilanmay xu ikki nan jamaatning salahiyitini korsitidu, dap qaraymiz. Jamaat ikki taraptin, yani Yehudiylar wa Yehudiy amaslər («yat allər»)din tarkib tapkan. Sirtki korunuxtə xu adamlər dərwaqə ikki turkum bolidu, lekin Huda aldida ular amaliyatta birdur («Əf.» 2:15-16ni koring). Nanlarda qaloqan hemirturuq bolsa xuni korsitiduki, Masihning jamaiti (xundakla Uning harbir əzasi) tuqulixidila yənə əzidin tazilap qikirix kerak bolqan, əzigə tehi yoxurun birnəqqə illət məwjut idi. Hərbirimiz Huda tərəpidin qobul kilinojimiz bilən əzimizdiki «eqitku» kəyardə tepilsə xu yərdin qikirix burqi bardur («1Kor.» 5:6-8). Jamaat nijat tepip, Muqaddas Roh tərəpidin rohiy hayət ata kilinix bilənla, muqaddas kilinix jeryani baxlinidu həmdə Rabbimiz kaytip kəlgüqə dawamlixidu.

Kizik bir ix xuki, Israilning Təwrattiki kalendarida heysiz bir arilik tepilidu. Muxu 23-babta taswirləngən xu ikki turkum heyti otturisida hosul elix toqrisidiki birnəqqə bəlgilimilər tiloja elinidu. Awwalki heytlarning tetingisi jamaatning tuquluxini bilduridu. Ahirki uq heyti deginimizdək ahirki zaman (Masih kaytip kelidigan zaman)ni korsitidu. «Jamaatning tuquluxidin tartip (miladiyə 33-yilidiki «orma heyti» boluxi mumkin) hazirojiqə wə muxu dəwərdin ahirki zamanojiqə bolqan arilikteki waqit dərwaqə hosul waqti bolidu. Hux həwər arkilik nuroqun kixilər Rabbimizgə qoxulup Hudaning padixahlığı uqun mol hosul bolmaqta.

(t) Kanay qelix heyti

Bu heytt yottingi ay (Sentabr yoki Oktabr)ning birinchi kuni bolidioqan heytt bolup, «kanay qelix»tin baxka heqkandak alahidiligi yoktak koringidu. Israilning qedirgahida kanaylar halkni yaki yioqilixka yaki yoloqa qiqixka qakirix uqun, agah signali berix yaki qurbanliklarni elan qilix uqun ixlitilatti («Qel.» 10:1-10ni koring).

Israil xu heytt uqun Yerusalemoqa yioqilixka qakiriloqan amas; «Mis.» 23:15-17 bizga kersitiduki, mundaq ix yilda pakat uq ketimla — yani «otup ketix heyti» (xundaqla «petir nan heyti»), «hosul orux heyti» wa yottingi ayniq on baxinqi kunda bolidioqan «kapilar heyti»da bolatti («Kan.» 16:16nimu koring). Xubhisizki, «kanay qelix heyti» kunining maksiti, halkni ikki ang muhiy heytt, yani «kafaret kuni» wa «kapilar heyti» yekinlaxti, dap oyoqitixtin ibarat idi.

Elizabeth payoqambor bir qaoqda kuruk-qakxal songaklarga toloqan bir jiloqini kersatkən oqayibana bir koringuxni kergan («Elizabeth» 37-bab). Huda uningdin: «**Insan oqli, bu songaklar yaxinamdu?**» dap soridi. Payoqambor uningoa: — «**I Parwardigar, Sen Ozing bilisan!**» dap akilana jawab bard. Huda uningoa: «**Muxu songaklarga «yioqilinglar» dap bexarat jakarliqin!**» dap buyrudi. U xundaq kiliwidi, songaklar bir-biriga ulinip, ularning ustiga at-goxlar payda boldi. Halbuki, ular tehi tirik halatta amas idi. Xuning bilan Elizabethaloqa: «**Xamaloqa, bu songaklar ustiga puwligin, dap bexarat qiloin**» dap eytili. Xundaq kilip songaklar tirildi. Andin Elizabethaloqa «**Insan oqli, bu songaklar putkul Israil jamatidur...**» deyildi. Xuningdek, Israilning yana al-delat boluxka «tirilixi» ikki baskuqta bolidu: —

(a) Israillarni oz zeminiqo qayturux;

(a) Ular iqiga rohiy hayatni puwlex. Birinchi baskuq, yani Israillar oz zeminiqo qayturuluxi allikaqan baxlanoqan. Israilning qedirgahida ularni oyoqitip yioqilixka ixlatkan kanaylardak, «kanay qelix heyti» ularni rohida oyoqitip yioqixni bilduramdu? Qandakla bolmisun, etkən 20-30 yil iqida, Masih Əysani oz Kutkuzoququm dap etirap qilqan Yəhudiylar buningdin ilqiriki 1500 yil tarihida oyoqinip ixəngən Yəhudiylardın kəp boldi.

(j) «Kafaret kuni»

«Otuq ketix heyti» Masihning krestlinip olganlikini bildursa, yana bir heytt kuni xu ixni bilduruxning neme hajiti? Oqurmənlər bəlkim xuni bayqioqanduki, bu ikki heyttning bir parki xuki, «kafaret kuni»da Hudaning halki «**oz napsini tartip, ezini tewən tutux**»i kerək idi. Tarihta adəmnı əng həyrən qilidioqan pakitlardin biri xuki, Israil Masih toqruluk xunqa eniq bexaratlarga igə boloini bilən, Uni tonup yətməy Uni qobul qilixni rət qilipla qalmay, bəlkı Uni qətkə kəkıp əlüm jazasioqa tapxuroqanidi. Təwratta hətta bu ixning əzimu bexarat qilinidu wa uni aldin'ala sürətləyidioqan birnəqqə tarihiy təswirlər uqraydu: (a) həzriti Yüsüpninq tarihi («Yar.» 37-45-bablar), Musa payoqamborninq tarihi («Mis.» 2-4-bablar), Dawut padixahning tarihi («Samuil (1)» 16-bab-«Samuil (2)» 5:5). Huda tərıpidin Israilni kutkuzuxni bekitkən bu adəmlərninq həmmisi Israil tərıpidin əwwal qətkə kəkıloqanidi; pakətk keyinki wəqıtlarda qıyinqılıqlıqa uqrioqandila andin ular muxu adəmlərninq hər birini oz tərıpida yetəqımız wə kutkuzoquqımız dap etirap qilqan. «Kan.» 33:15-21, «Zəbur» 22-küy, «Yəx.» 53-babnimu koring.

Halbuki, Israilning oz gunahkar halitini tonup yetip, Huda bizlarni kutkuzuxka əwətkən nijatkarni rət qilduk dap iqrar qilidioqan uluq bir kuni kelidu! Axu kuni Rəbbimizning əlümünün əməli nətijiliri ularningki bolidu. Ular Huda əzlrini kutkuzuxka əwətkən Masihni qətkə kəkkanlıqioqa oyoqitilip kattik yioqa-zarlar kəturidu. «Zək.» 12:10-13:1, «Amos» 8:10ni koring. Muxəddəs Rohtın kəlgən bu wəhiyga əsasən Zəkəriya payoqambor mundaq dəydu: —

«Lawiylar»

«Xu küni Dawut jəməti həm Yerusalemda turuwatqanlar üçün gunahni wə paskinilikni yuyidıoğan bir bulak eqilidu».

Yəxaya pəyoqəmbər: — «**Kimning muxundaq ix tooqrulux həwiri bardu?**

Kim muxundaq ixlarnı körüp baqqan?

Zemin bir əlni bir kün iqidila tuqıdıoğan ix barmu?

Dəkiqə iqidila bir əlning tuquluxı mumkinmu?

Qünki Zionning toloqıqını basay deyixigila, u oqul balilirini tuqıdı» (66:8).

Rosul Pawlus: «**Andin pütün Israil kütquzulıdu. Bu tooqrulux muqəddəs yazmilarda mundaq yeziləoğan: —**

«Kütquzoquı Zıondın kelip,

Yakupning əwladıdın ıplasıqını yox kılıdu.

Mən ularning gunahlırını elip taxlıwətkinimda,

Mana bu ular bilən tüzıdıoğan əhdəm bolıdu» dəp bayan kılıdu («Rim.» 11:26).

Pütkül Israil həlki rohiy əl boluxkə bir kündila oyoqınıp, mənggülük həyatkə erixtürülüp tuqulıdu.

(q) «Kəpilər həyti»

«Kəpilər həyti» barlıq həytlarning iqidə əng daqduqılıq bolıdıoğan, yukiri pəlligə qıqıdıoğan həyt bolup, səkkiz kün etküzülıdu. Yıoqım pəslining ahırıda kelip, barlıq həsulni, dan wə mewa həsullirini təbrikləydu; xuningdək u yənə muxu ahırkı zamandiki rohiy həsulə təmsil bolıdu. Israil bu həytdə öz həsulliridin xad-huram kıləjınidək, Huda wə Əzigə təwə boləoğan barlıq insanlar Məsihning («etüp ketix həyti»da bildürüləoğan) əlümidin boləoğan rohiy həsulıdın xad-huram bolıdu. «Kəpilər həyti» yənə Israilning Misirdin birinqi ketimlik azad boluxını əsləx üçün Israiləoqə dərəhlərnıng xah-qıwıqlıridin əzlırigə addiy qedir-kəpılərnı yasax buyrulıdu. Bu ix ularning Misirdin qıqıp qəl-bayawandın etüp mangojında qedir-kəpılərdə turuxı kerək boləoğanlıqı tooqrulux bir əslətmə bolux üçün idi. Ojəlitə bir ix xuki, Israil Yəxua pəyoqəmbərnıng waqtıdın tartıp Nəhəmiyaning dəwrigiqə həytning xu təripini saqlap kəlmigənıdi («Nəh.» 8:17). Səwəb xübhısızki, səkkiz kün bir qedirdə turux anqə «qolaylıq» yaki «rahətlik» əməs idi.

Bu həyt tooqrulux hulasimiz xuki, u həmmidin awwal Hudaning («etüp ketix həyti»da təbrikləəoğan) Məsihning əlümidiki «insanlar bilən makan tutux» degən tıp məksitini kərsitidu («2Pet.» 3:13, «Wəh.» 21:3; yənə «Yh.» 1:14 wə izaəatlırını kərüng). «Kəpilər həyti» bolsa həm Məsihning yər yüzini baxqurıdıoğan ming yillik padixahlıqını həm xuningdın yırax kəlgüsıdiki yengi asman wə yengi zemındiki ahırkı wə tıpki «Insanlar bilən billə makanlıximən» degən məksitini sürətləp berıdu, dəp ıxınımız.

Məsihning ming yillik padixahlıqıəoqə kəlsək, xuning bexida Israil allıqəoğan nijat tapıdu («Zəf.» 3:14-20) wə Məsih əllərnıng üstigə Israil arklıq həkümran bolıdu («Yəx.» 2:1-4, «Nəh.» 19:11-20:6). Xu waqtta barlıq yər yüzıdıkılər hər yili «kəpilər həyti»ni təbrikləxkə Yerusalemoqə qıqıxi kerək bolıdu. «Zək.» 14:16-21ni kərüng.

Bu ixlər tooqrısıda yənə tohtilıdıoğan nuroqun səzlırimiz bar idi; pəyt-pursət yar bərsə, xularnı bəja kəltürimiz!